egredientib; ex aegypto. Egressi aut sacerdotib; de sc[illegible]
qui ibi potuerant inueniri scificati sunt. Nec adhuc in illo tē
nisteriorū ordo inter eos diuisus erat. tam leuite quā cantores
asaph erant. et q̄ sub heman. et q̄ sub idithun. filii et frēs eorū u
balis. et psalteriis. et cytharis concrepabant. stantes ad oriental
eis sacerdotes. cxx. canentes tubis. Igit̄ cuncti parit̄ et tubis.
lis. et organis. et diuersi generis musicorū concinentib; et u
lentib; longe sonitus audiebatur. ita ut cū dño laudare coepi
Confitemini dño q̄m bonus. q̄m in sēcm misericordia eius. In
nube. nec possint stare sacerdotes et ministrare ppt̄ caligin
gīa dñi domū dei. Tunc salomon ait. Dñs pollicit̄ est ut habi
ego aut̄ aedificaui domū nomini ei ut habitaret ibi in ppet
faciem suā. et benedixit uniuersae multitudini isrl. nā om
tenta. erant. Benedict̄ dñs dī isrl. qui q̄d locutus est dauid p
pleuit dicens. A die qua eduxi popl̄m meū de terra aegypti
tē de cunctis tribub; isrl. ut aedificaret̄ mea domi nomini me
quā aliū uirū ut ēet dux in populo meo isrl. sed elegi hierl̄m
mea. et elegi dauid ut constituerē eū sup popl̄m meū isrl. C
tas dād patris mei ut aedificaret domū nomini dñi dī isrl. d
Quia hoc fuit uoluntas tua ut aedificares domū nomini m
feristi huicemodi habere uoluntatē. sed non tu aedificabis
qui egredit̄ de lumbis tuis. ipse aedificauit domū nomini
dñs sermonē suū quē locut̄ est. et ego surrexi p dauid p
sup thronū isrl. sic̄ locut̄ est dñs. et aedificaui domū non
et posui in ea arcā in qua est pactū dñi q̄d pepigit cū filii
corā altare dñi. ex aduerso uniuersae multitudinis isrl
nus suas. siquidē fecerat salomon basim aeneā. et posue
basilicae habentē. v. cubitos longitudinis. et. v. latitudinis

Gūelf. 10.11 Aug. 4°, vorderes Vorsatzbl.²

Abb. 204a

HAB
Cod. Guelf. 10.11 Aug. 4°
vorderes Vorsatzblatt r

Hec est dies quem fecit dominus. hodie dominus
afflictionem populi sui respexit & redemptionem
misit. hodie mortem quam femina intulit femina
fugauit. hodie dns homo factus id quod fuit p̃manſit & quod non erat assumsit. ergo exordium nos
tre redemptionis deuote recolamus & exultemus
dicentes gloria tibi domine.

Gaude dei genitrix uirgo immaculata gaude que
gaudium ab angelo suscepisti. gaude que genuisti
eterni luminis claritatem gaude mater gaude
sancta dei genitrix uirgo. tu sola mater innupta
te laudat omnis factura genitricem lucis sis pro
nobis quesumus perpetua intercessrix.

BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

Gudf 10.11 Aug. 4°, f. 118v

HAB

Cod. Guelf. 10.11 Aug. 4°

fol. 118v

ratiam sci spūs dñe dscordib; nr̄is clementer infunde
que nos gemitib; efficiat lacrimar̄ū maculas rē
bluc̄ peccator̄. atq; optatę nob te largiente in
gentię pstet effectū f

MISSA DE FRATERNA CARI

Os quipleritudinē mandator̄ intuę pxīmq; dilectio
sanctis. hanc nob grām largire ppicius. utquia immu
tis offendimus. tua caritas abundet in nob. p quā pec
cata nr̄a mundentur. & offensa f D. N.

ALIA

Omps mitissime ds. respice ppicius pces nr̄as. & libera nos
de malar̄ tentatione cogitationū. ut sci spūs dignū
fieri habitaculum mereamur. f

SECRETA

Oblatas tibi dñe ds offerimus oblationis ps salutem̄. ut
sci spūs gra nos illuminare dignetur. utamq; monstrar
pcl̄am. PER DNM NRM.

PREFATIO

Humiliter tuam dep̄cante clementiam. ut
gram sci spūs cordib; nr̄is clementer infundere digne
ris. ut mutuę caritatis dono repleti. ac cum tutum
omnium ornamentis munita. te omnipotentissime
qui principaliter caritas sedes. concedente ob

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

Gudelf. 148 Gud. lat., Vorsatzbl. 2 (vorn)

Aff. 198 b.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel Cod-Guelf. 148 Gud. lat.

Guelf. 53 Helmst. fol. 62ᵛ

cet saul. irruit ergā ipse super gladium suum. ⁊ mortuus ē cū eo. Dor
muit ō & saul ⁊ tres filii ei. ⁊ armiger illius. ⁊ uniuersi uiri ei in die il
la pariter. Videntes aũ filii isrl qui erant trans uallem. ⁊ trans iordā
nem. qđ fugissent uiri isrl. ⁊ qđ mortuus esset saul ⁊ filii ei reliquer
unt ciuitates suas & fugerunt. uenerunt q philistiim. ⁊ habitauerunt
ibi. Facta aũ die altera. uenerunt philistiim ut exspoliarent interfectos.
⁊ inuenerunt saul ⁊ tres filios eius iacentes in monte gelboe. ⁊ p̃cide
runt caput saul. ⁊ exspoliauerunt eum armis. ⁊ miserunt in terram phi
listinoꝝ gyrcuitu. ut annuntiarent in templo idolos ⁊ populo. Et
posuerunt arma ei⁹ in templo astaroth. corpus ũ ei⁹ suspenderunt in
muro bethsan. Qđ cũ audissent habitatores iabes galaad quecũq fece
rint philistiim saul. surrexerunt omnes uiri fortissimi. ⁊ ambulauerũt
tota nocte. ⁊ tulerunt cadauer saul. ⁊ cadauera filioꝝ ei⁹ de muro
bethsan. Cumq uenissent iabes. ⁊ combussissent ea ibi. ⁊ tulissent ossa eorũ
sepeliuerunt in nemore iabes. ⁊ ieiunauerunt septē diebus.

Explicit liber regum primus. Incipit secundus

f cū auctore mittitur; Ceterū meminī editionē septuaginta transla 122
re olim de greco emendatum tribuisse me nostis. Hec inimicū de
bere estimari cogit quos in conuictu frm semp eduxero; q̄d nunc
dubitamus id ē uerba dicerū interpretatur. Ad cuius rei ex
tricabilē moras ī siluam nomanū ēscriptor ēfusa sunt ultro senisūq;
barbarie captus ī puerilū cōta dilugere rē mihi metipsi ī uicē uana
hismenum canes si aures surde sunt ecclesie. Ī reliquorum.

Incipit liber pralipomenon. idest pretermissoꝝ uel

DAMASCENI. EPHOS. CAINAN.
malaleel. iareth. enoch. matusale. lamech. noe.
filii sem. cham ī iapheth; Trei filii iapheth: magog. gomer
madai ī iauan. thubal. mosoch. tyras. Porro filii
gomer ascenez. ī riphath. ī thogorma. filii aū iauan.
elisa. ī tharsis. cethim. ī dodanim. rodii. filii cham.
chus. ī mesraim. phuth canaan. filii aū chus. saba. ī euilath sa
batha. ī rechma. ī sabathacha. Porro filii rechma. saba. ī dadan;
C hūs aū genuit nemroth: iste cepit ee potens uenatio gigans. Mesraim

Guelf. 53 Helmst., fol. 122r

Guelf. 404.5 Noviss. (8)

De epō ne laicū ponat sibi uicariū lxxxviii

Vt in circuitione epī oīs qui sunt in pa- xc.
rochia singularū matri cum exceptis in
firmis adsynodū euis uenire debeant.

De cretalis constitutio eutichi quod epī xci.
in synodo inquirere debeant.

Ius iurandum synodale. Iuramētū aliud xcii.
xciii.
Post datū sacramentū epī illos qui iurauerunt p lxxxviii interrogationes quę in
contextu scām ordinem inuenimur di
ligentissime interroget

Ut epī libros gentilium non legant. xcv.

Vt epī p ite uulgis intelligere possit. se- xcvi.
cundū pprietatē cōmunis linguę. illoꝝ
prēdicationē temperent.

Reprehensio epī in pulpito paganos libros xcvii.
exponentis. eo quod cum iouis laudibus
xpi laudes non conueniant

Quantū discrīm imminet pastoribꝫ qui ue- xcviii.
ritatē p̄dicare neglegunt.

Cfr. cf. 404. 5 (Nov (8))
fol. 5r

20

Deus qui in preclara gl̃a tuę crucis inuentione passionis tuę
miracula fusca tasti cõcede ut uitalis ligni fructu eterne uite suffragia
cõsequamur qui cũ patre

Codex monasterii sanctorũ petri et pauli apl̃orũ In wolfenbuttel

n lignum dominicum ae ua ORATIO Ds qui inpreclara salutifere crucis inuentione hodiernæ nobis festiuitatis gaudia di
casti tribue qs ut uitalis ligni tuitione abomnibus munia
mur aduersis p SEQVITÁ Missus autẽ OR Presta qsomps ds
ut qui scõrũ tuorũ alexandri euentu & theodoli natalitia
colimus acunctis malis imminentibus eorũ intercessionibus
liberemur p ÁD INVITAT Á Ae ua regem martirum VMNVS
Scã̃ mertas inclita Require innãt scõrũ IN I NOCT Á Inuen
l as regnis Pfs Beatus uir Pfs Quare fr̃e Pfs Cum inuoc Pfs Verba mea Pfs Dñe dns nr̃.
Pfs Dñe quis hab Ỹ lustrauit PASSIO SCÕRŨ ALEXANDRI EVENTII ET THEOD.

Residente aureliano cũ deceteris interrogatio fieret xp̃ianis
uocato alexandro dixit Priusquã tormentis subiciaris dic
mihi ueritatẽ quæ sit lex xp̃ianorũ qui catholici qui
he[illegible]ca qui & iam quos catafrigas uocatis qui ofitę qui ue
ro [illegible]dei atque ceterarum superstitionũ nosse uolo defen
sores P Preciosa LECT Cum adhæc alexander nullũ daret
re[illegible]sum interroganti imperator dixit Dic mihi ci
to ueritatem fateris Si interrogationibus meis satis non
feceris sciaste uerberibus attrectandũ Alexander dicit
Aureliane tiranne quid est quod talia temerario ausu p
quiris Be Tristicia ura LECT Aurelianus imperator dixit
Dic mihi ueritatẽ Noneũ ante iudicem quemcũq sedante
cũ loqueris cuius potentiam totus exp̃tus est mundus

Quell. 404.7 (3) Novi Verzonete

Abb. 208a

Ds qui conspicis ex nra nos infirmitate de
ficere · ad amorem tuum nos misericordi
ter per scorum tuorum exempla restaura · p

AD DE SCO GALLO CONFESSORE ·

Adesto dne precibus nris quas in sci confes
soris tui galli commemoratione deferimus ·
ut qui nrae iustitiae fiduciam non habemus
eius qui tibi placuit precibus adiuuemur · p

SCI LUCAE EUANGLE · ET APLI ·

Interueniat pro nobis dne qs scs tuus lu
cas euangelista, crucis mortificatione

Gr. lat. 404.8 (11) Nouv

Guelf. 404.8 (11) Nov

fol. 4r

Abb. 205a b

Guelf. 404.8 (11) Nov.

prosequer[e] p eunde. A l l A

Concede qs omps ds. ut qui resurrectionis dominice solemnia colimus. innouatione tui sps. a morte animae resurgamus. p. A l

Praesta qs omps ds. ut qui resurrectionis dominicae solemnia colimus. creptionis nrae susceptere lactitiam mereamur. p dnm. A l

Praesta qs omps ds. ut qui gloriam dominicae resurrectionis agnouimus. ipsi per amorem spiritus. a morte animae resurgamus. per dnm. F E R I A. I I.

Os qui solemnitate paschali mundo remedia contulisti. populum tuu qs dne celesti dono prosequere. ut ad perfectam libertatem consequi mereatur. et ad uitam proficiat sempiternam. p. A l l A

Concede qs omps ds. ut qui peccatorum nostrorum ponderе premimur. a cunctis malis imminentibus. per haec paschalia festa liberemur. p dnm. A l l A

Gr. elf. 404.8 (11) Nov
fol. 2r

Abb. 206a

cf. Guelf. 21 Weiss., fol 1v

patrē sēq; diuinos asserere & legem aq; seruare sacr
cōmemorauit. K. Iste sanctus. Primusq; habere loca ap
tos astruere. si legisse sua mandata seruassent. I
promissum abrahe non negaret. magno fuisse com
Idest quod uisenire abrahe dispereditanda spmise
gentes. & quod dixerit addauid. destructu uestr
na supsedemnam. & quod prius confirmauerit.
go uiuere concaperet & pareret filiu. & uocaretur no
emmanuhel. Aquarius uero ideo quia maxime dili
quo singulariu regionu uiuper nominatum habebat
& hos quos baptismatis sanctificatione mundauerat. no
bat publice mendaciu esse inbiector. K. Iustus germina
Mediocres actus ne sanmonebat. ne pterentur bapti
pauperes audere aggeremb; supem publicum postul
unum baptismatis consecratione mundatum. do
rinium inquinari. Hisce pluribus huiusce modi fa
pollens. & dō omb; q; hominib; rationabilib; complac
Irrationabilib; eum placere non potest. qd dō cogi
cōplacere. & ideo nonnumquam iniurias hominu
nubliu. hi quoq; ratio hec erat. ut displicerent u
& increatul s. Unde factum est. ut nec aurelianu
nium amicos nerue imperatoris expuesceret & cl
K. Iste cognouit. Omittulam uirginem neptem domina
apis sponsa auredium credente apō. sicro uidamne ad
tatis spleuerimam consecrauit. et heredem suum
conuersan simulacris. dō castu uspoc trumpfuer
phiberet. Qui mr suis zelo ductus. ecclesiam intramu
re p fecimus. studens rudere & rudere quidam. pqu

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Gray Scale 0 1 2 3 4

404.8 19 Noct

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:51 Seite 110

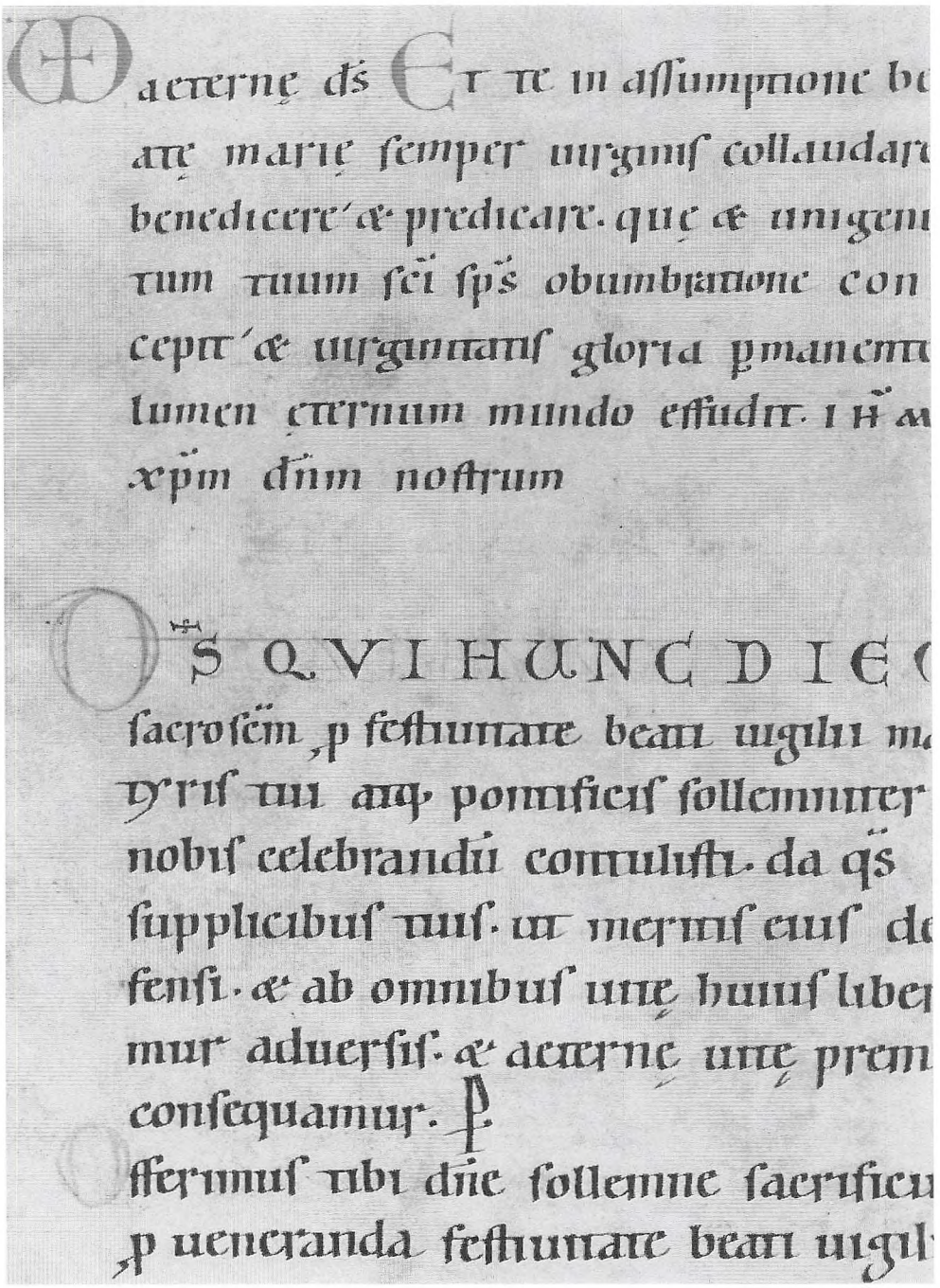

110. Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 113 (466), p. 221

→ Guelf. 21 Weiss., fol. 1v (selbstd)

…cham festinaret. At ubi abeo clemente epo ortho
…a est. & a populo dictum est amen. sisinnius stat ante eccas
…us effectus est. ita. ut nec audire posset nec videre.
… lu. u. noct. i Oremus omnes ad dominum nostrum xpm ut ostendat
…ratis sui coruscationem. Ps Judica me. V. Confitebor.
…hominus dixit ad seruos suos. Tollite me cito inter manus
…uestras. quo audito ea facinus. & aures surdę. ita.
…ut nihil nec audire nec videre prę ualeam. Puer
…us grauabat eo quo tota ęcclesia. & inter multi
…nem uirorum mulierumq; oratium. & ad uirum tu
…gressi fuerant. p uenire non poterant. Sic factum
…du grando uerrorem conuenerentur. & uterunq;
…n girarent. ad domina sua theodoram ubi dnm exo
…cum suo domino p ueniret. R. Ne preueniat eum.
…ut uideret seruos suos portantes dominum suum ex
…am. & giro uano laborantes. primo quidem ad uia
…spectum abeat. putans eum a prisco ulcere aspicere. &
…si unum ex quibus cum ipsa erant. ut sciret quid sibi
…cum suo domino accidisset. Qui respondit & dixerit.
…us nr cum solemniter uoluit uidere quod ei uideren
…. & secretum cupere audire alienum. non solum ęcce. sed
…lus effectus est. Quo facto. nobumpetauit uterum eius
…sed non nobis ut re ipsa cognoscatur. de gesta hac exire con
…ar. R. Solam uocauit eum. Quod cum theodora cognouis
…sem ulus. p fatum … uionem. & cum sacrum ad ope
…. ut exinde nus fuis exiret … reatur. Et conuersa
…ero sq; ad ea erat dixit. … date manum domino uo.
…um illum reuocate. Ego coeptam … onem non deseram.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Gray Scale 0 1 2 3 4

404.8 19 Nov

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:51 Seite 109

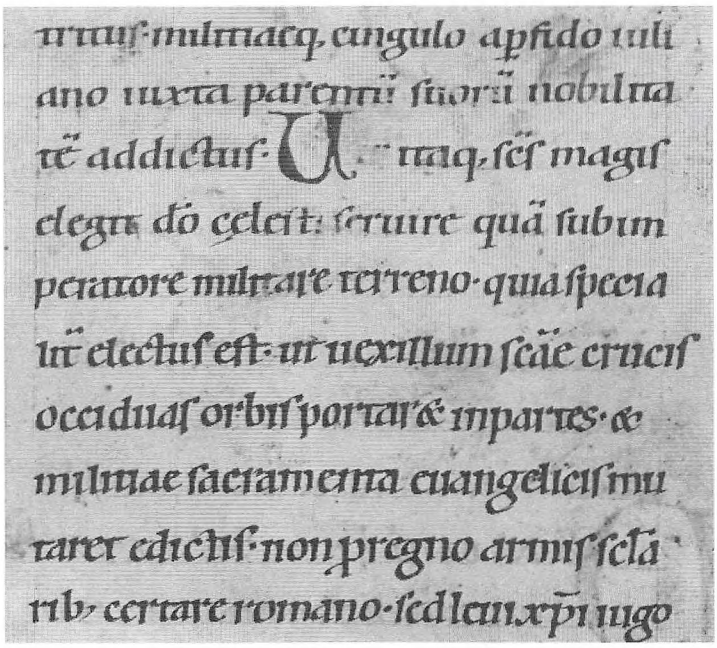

109a. Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 83 (76), fol. 365^{v}

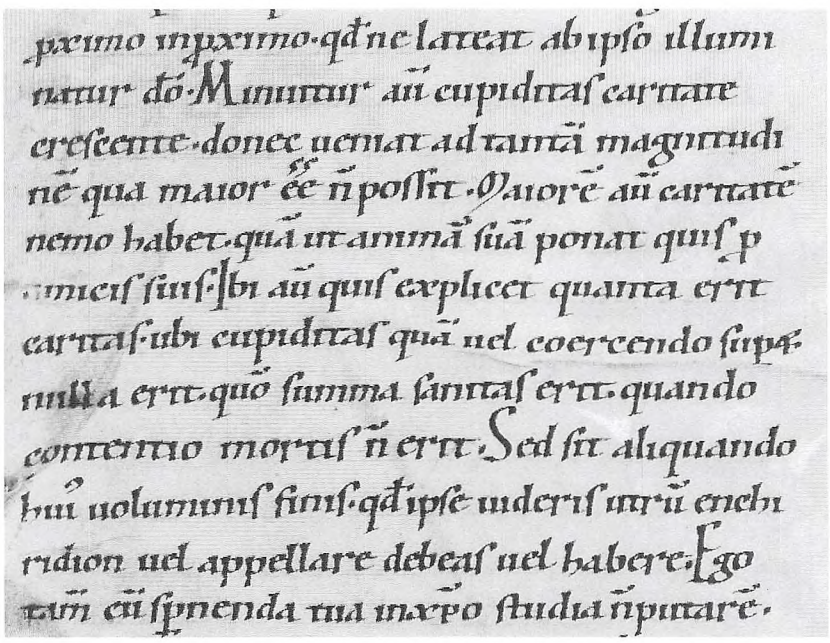

109b. Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 262 (972), p. 165

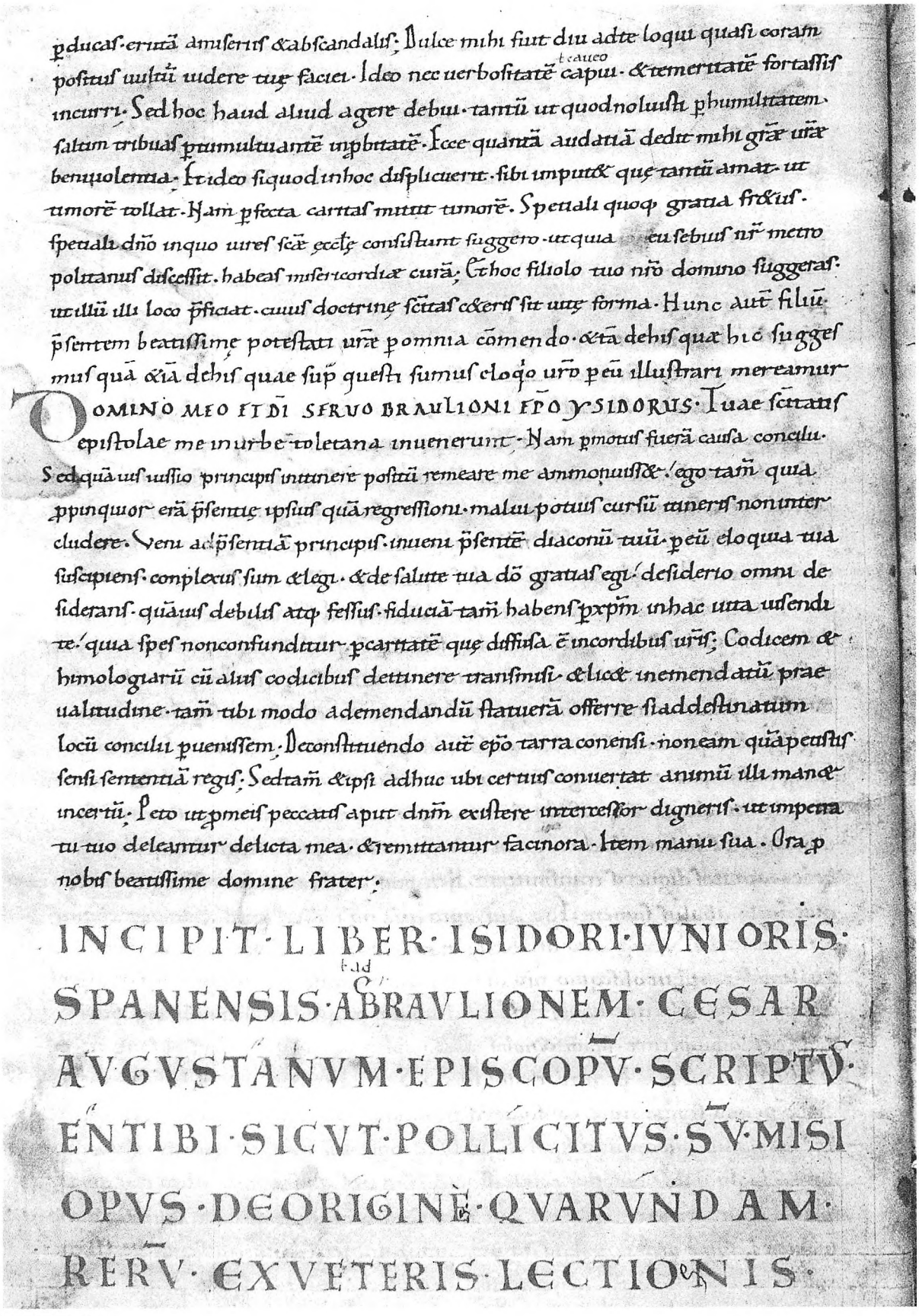

ꝓducas·eruꝫ amiseris &abscandalis; Dulce mihi fuit diu adte loqui quasi coram
positus uultū uidere tuę faciei· Ideo nec uerbositatē cauco·&temeritatē fortassis
incurri· Sed hoc haud aliud agere debui·tantū ut quod noluisti ꝓhumilitatem·
saltem tribuas ꝓtumultuantē inꝑitatē· Ecce quantā audatiā dedit mihi grāe uāe
benuolentia· Et ideo si quod in hoc displicuerit·sibi imputēt quę tantū amat· ut
timorē tollat· Nam ꝑfecta caritas mittit timorē· Speculi quoq; gratia frēius·
speculi dñō in quo uires scæ ecclę consistunt suggero·ut quia eu sebius nr̄ metro
politanus discessit· habeas misericordiæ curā; Et hoc filiolo tuo nr̄o domino suggeras·
ut illū illi loco ꝑficiat·cuius doctrinę scītas &certis sit uię forma· Hunc aut̄ filiū
ꝑsentem beatissimę potestati urē ꝓmnia cōmendo·&tā debis quæ hic suggessi
mus quā &iā debis quae sup̄ questi sumus eloq̄o urō ꝑeū illustrari mereamur·

DOMINO MEO ET DI SERVO BRAULIONI EPO YSIDORUS· Tuae scītatis
epistolae me in urbe toletana inuenerunt· Nam ꝓmotus fuerā causa concilii·
Sed quā uis ussio principis intinere positū remeare me ammonuisset·/ego tam̄ quia
ꝓpinquior erā ꝑsentię ipsius quā regressioni·malui potius cursū tueris nonnihil
cludere· Veni ad ꝑsentiā principis·inueni ꝑsentē diaconū tuū·peū eloquia tua
suscipiens·complexus sum &legi·&de salute tua dō gratias egi·/desiderio omni de
sideranti·quāius debilis atq; fessus·fiduciā tam̄ habens ꝓxp̄m in hac uita uiendi
te·/quia spes non confundit̄ ꝓcaritatē quę diffusa ē in cordibus urīs; Codicem &
himologiarū cū alius codicibus detinere transimisi·&licet inemendatū prae
ualitudine·tam̄ tibi modo ademendandū statuerā offerre si addestinatum
locū concilii ꝓuenissem; Deconstituendo aut̄ epō tarraconensi·non eam quā petistis
sensi sententiā regis; Sed tam̄ &ipsi adhuc ubi certius conuertat animū illi manet
incertū; Peto ut ꝓmeis peccatis aput dn̄m existere intercessor digneris·ut impetra
tu tuo deleantur delicta mea·&remittantur facinora· Item manu sua· Ora ꝓ
nobis beatissime domine frater;

INCIPIT·LIBER·ISIDORI·IVNIORIS·
SPANENSIS·AD BRAVLIONEM·CESAR
AVGVSTANVM·EPISCOPV·SCRIPTV·
ENTIBI·SICVT·POLLICITVS·SV·MISI
OPVS·DE ORIGINE·QVARVNDAM·
RERV·EX VETERIS·LECTIONIS·

W. 2, fol. 3 v°

H

RECORDATIONE·COLLECTV·
ATQ·ITA·INQVIBVSDAM·
LOCIS·ADNOTATV·SICVTI·
EXTAT·CONSCRIPTV·STILO·
MAIORV·DELIBERALIBVS·
ARTIBVS,

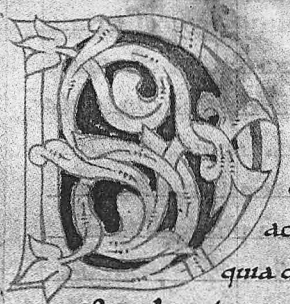

DISCIPLINA·ADISCEN

do nom̃ accepit·unde etcientia·dici potest·Nam scire dictum
adiscere·quia nemo nr̃m scit nisi qui discit·Alit̃ dicta disciplina
quia discitur plena·Ars uero dicta ẽ quod artis·p̃ceptis·regulisq
consistat·Alii dicunt agrecis hoc tractũ ẽ uocabulũ apotes arretes·idẽ auirtute
quã scientiã uocauer̃·Int̃ artem &disciplinã plato &aristoteles hanc differentiam
ẽ uoluer̃·Dicentes artẽ ẽ inhis quæ se &alit̃ habere possunt·Disciplina uero est
quę debis agit quę alit̃ euenire non possunt·Nam quando ueris disputationib;
aliquid dissentitur·disciplina erit·quando aliquid ueri simile aṫ opinabile
tractatur·nom̃ artis hab&·Deseptem liberalibus disciplinis·

Disciplinę liberalium artium·vii·sunt·prima gramatica·idest loquendi
peritia·Secunda rethorica·quę ppẽ nitorẽ &copiã eloquentię suæ maxime in
causis; questionib; necessaria existimatur·Tertia dialectica·cogñitologica·
quę disputationib; subtilissimis uera secernit a falsis·Quarta arithmetrica·quę
continẽ numeros causas &diuisiones·Quinta musica quę incarminib; cantibusq;
consistit·Sexta geometrica·quę mensuras dimensionesq; complectitur·Septima
astronomia quę continẽ legem astrorũ·Deliteris communibus·

Primordia gramaticę artis litterę cõmunes existunt·quas librarii &calcula
tores sequunt̃·quarũ disciplina uelut quędã gr̃amaticę artis infantia ẽ·Vn
de &eã uarro literationẽ uocat·Litterę aũt sunt indices rerũ·signa uerborũ·
quib; tanta uis ẽ·ut nobis dicta absentiũ sine uoce loquant̃·Usus litterarũ
reptus est ppẽ memoriã rerũ·Nam neobliuione fugiant litteris alli
gantur·Inmania enim rerũ uarietate nec dici audiendo poterant omnia
nec memoria cõtineri·Littera aũt dicte quasi legiterae·qđ iter legen
tibus prestent·t qđ legendo iterent̃·Litterae Latine &grece abhebreis

occidente inferiore flat. Iste hieme frigore grauissima iucere laxat. floresq
p ducit. Africus qui dicitur ẽclipsi ex zypperi dextro latere intonans. Hic
generat tempestates & pluuias facit. & nubiũ collisiones. & sonitꝰ tonitruq.
& crebrescentiũ fulgorũ uisus. & fulmnũ in
pulsus. Curus qui & agrestis ex sinistra
parte sabonu aspirans. Co
flante mori entẽ nubila
sunt mundi. á serena.
Quosdã aũt tranquillꝰ
ꝓprios lo corũ
flatus certis
apellat uocabu
lis qd ex numero
sunt. in syrus. car syria
cilia. Inp̃ basius in
tracias. cyron, ponticle
circius. Inspani Ingalatia
Sunt ꝓterea q̃dam a sogionensis.
exfluminib; aut stag innumerabiles
nati. Duo ſ tam̃ extra hos ubiq nus aut finib; nomi
spi magisquã uenti. aura

Guelf. 2 Weissenbg fol. 4r

H

RECORDATIONE·COLLECTV·
ATQ'·ITA·INQVIBVSDAM·
LOCIS·ADNOTATV·SICVTI·
EXTAT·CONSCRIPTV·STILO·
MAIORV·DELIBERALIBVS·
ARTIBVS,

DISCIPLINA·ADISCENdo nom̃ accepit·unde etcuentia·dici poteſt·Ham ſcire dictum adiſcere·quia nemo nrm̃ ſcit niſi qui diſcit·Alit̃ dicta diſciplina quia diſcitur plena·Ars uero dicta ẽ quod artꝰ·p̃ceptꝰ·regulaſq; conſiſtat·Alii dicunt agrecꝰ hoc tractũ ẽe uocabulũ apoteſ aretes·idẽ auirtute quã ſcientiã uocauerꝰ·Int̃ artem &diſciplinã plato &ariſtoteles hanc differentiam ẽe uoluerꝰ·Dicentes artẽ ẽe inhis quæ ſe &alit̃ habere poſſunt·Diſciplina uero eſt quę debꝰ agit quę alit̃ euenire non poſſunt·Ham quando ueris diſputationib: aliquid diſſeritur·diſciplina erit·quando aliquid ueri ſimile atq; opinabile tractatur·nom̃ artꝰ hab&·Deſeptem liberalibuſ diſciplinis·

Diſciplinę liberalium artium·vii·ſunt·prima gramatica·idest loquendi

Weissenburg 2, fol. 4r

Gerolf.

Abb. 201a

respondet bona fortuna unde intellegit neminem nos quesisse Paroemia est rebus & temporib adcōmodatū puerbiū rebus ut contra stimulū calces dum significat aduersis resistendū temporib ut lupus in fabula Aiunt enī rustica uocē hominē pdere si eum lupus prior uiderit Vnde & subito tacenti dr istud puerbiū lupus in fabula Sarcarmos est hostilis irrisio cū amaritudine ut referes g̃ haec & nuntius ibis pelidę genitori illi mea tristia facta degenereng neoptolo meū narrare memto Huic ctrarius ē attismos urbanitas sine iracundia aut ē illud q̃ bauiū non odit amet tua carmina maeui atq idém iungat uulpes & mulgeat hircos l dest q̃ bauiū ñ odit ppena ei ctingat ut diligat meuiū Fuer aut meuius & bauius boete pessimi & inimici uirgilii Qui g̃ nos diligit faciat quae ctra natura sunt id iungat uulpes & mulgeat hyrcos Omoeosis est quae latine untptat similitudo pquā minus rei nota psimilitudinē eius q magis nota ē pandit demonstratio Huius species s. iii. Icon parabole paradigma id imago cōparatio exemplum. Icon ē imago cū figurā rei exsimili genere conamur exprimere ut pomnia mercurio simit uoce coloreq & crines flauos et membra decora iuuenta Congrua enī est similitudo dispecies cuius psona inducit Parabolę cōparatio exdissimilibus reb ut qualis in aruis ē ferae libiae uisus leo cominus hostē consedit ubi leoni cęsarem cōparaū ñ exsuo s exalio genere similitudinē faciens Paradigma ů exemplū dicti t facti alicuius aut exsimili aut exdissimili genere ē cuenies eius quā pponim rei ut tata fortit perit apud ipponē scappio quā utice cato Similitudo aut trib modis fit apari amaiore aminore Apari ac uelut magno in populo cū sepe cohorta ē seditio Amaiore adminus qualit expressa uentus pnubila fulm Aminore admaius si potuit manes arcescere ciugis or

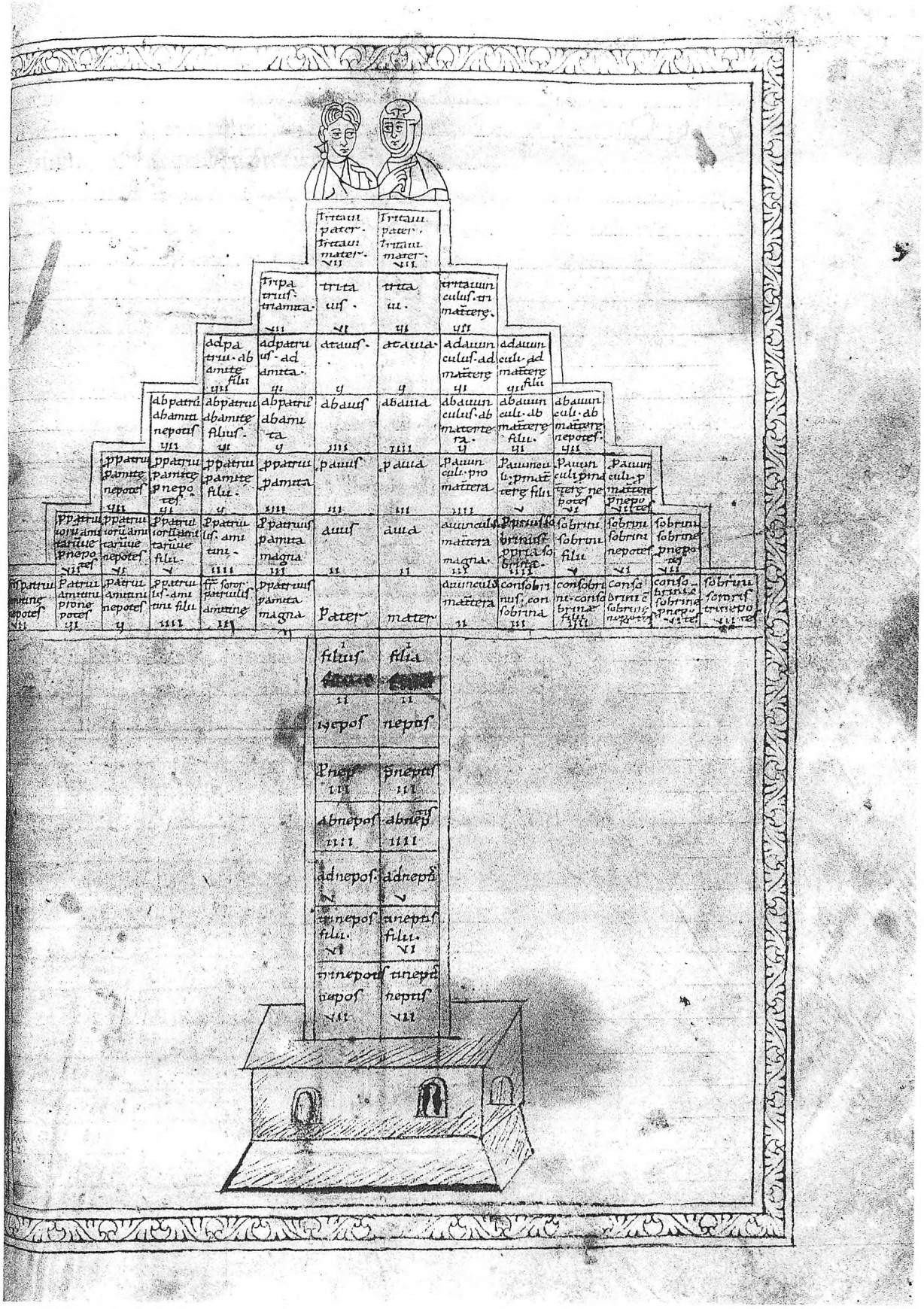

W. 2, fol. 113 r°

natuſ· Vocabula agente· hec uidentur declinata· Genitor· Genitrix·
Agnati· agnate· Cognati· Cognate· Progenitoreſ· Progenitriceſ·
Germa ni· Germa nx·;

Item de pri dieuſ	affi ni ta	ti		buſ·
Auctor mei	Generiſ	mihi pater eſt	ego illi	filiuſ	aut filia
Patriſ mei	pater	mihi auuſ eſt	ego illi	nepoſ	aut neptuſ
Patriſ mei	auuſ	mihi pauuſ eſt	ego illi	pronepoſ	aut pneptuſ
Patriſ mei	proauuſ	mihi abauuſ eſt	ego illi	abnepoſ	aut adneptuſ
Patriſ mei	abauuſ	mihi attauuſ eſt	ego illi	adnepoſ	aut adneptuſ
Patriſ mei	atauuſ	mihi trittauuſ eſt	ego illi	trinepoſ	aut trineptuſ
Patriſ mei	frater	depatruuſ mihi patruuſ eſt	ego illi	fratriſ filiuſ	aut filia
Patriſ mei	pater	mihi pat magn eſt	ego illi	filii frīſ filiuſ	aut filia
Patrui mei	auuſ	mihi ppatruuſ eſt	ego illi	filii filiꝫ nepꝫ	aut neptuſ
Patrui mei	proauuſ	mihi adpatruuſ eſt	ego illi	neptuſ filiuſ	aut filia
Patriſ mei	ſoror	de a mi taſ mihi amita eſt	ego illi	frīſ filiuſ	aut filia
Amitę meę	mater	mihi amita magn ē	ego illi	filiꝫ frīſ filiuſ	aut filia
Amitę meę	auia	mihi pamita eſt	ego illi	neptuſ filiuſ	aut filia
Amitę meę	proauia	mihi abamita eſt	ego illi	neptuſ nepoſ	aut filia
Matriſ meę	frater	de auuncu liſ mꝫ auunculuſ eſt	ego illi	ſororiſ filiuſ	aut filia
Auuſculi mei	pater	mihi auunculuſ mg ē	ego illi	filiuſ ſororiſ filiuſ	aut filia
Auunculi mei	auuſ	mihi pauunculuſ ē	ego illi	filii nepoſ	aut neptuſ
Auunculi mei	proauuſ	mihi abauunculuſ ē	ego illi	neptuſ filiuſ	aut filia
Matriſ meę	ſoror	demarterterīſ mihi matera eſt	ego illi	ſororiſ filiuſ	aut filia
Materę meę	ſoror	mꝫ mtera magn ē	ego illi	ſororiſ nepꝫ	aut neptuſ
Auię meę	ſoror	mihi pmatertera ē	ego illi	ſororiſ pnepꝫ	aut pneptuſ
Proauę meę	ſoror mea	mihi pmatertera eſt	ego illi	neptuſ filiuſ	aut filia·

W. 2, fol. 112 v°

H

imposuer. figuras autē partim explanato. Partim exsono litterarū formauer. ut pitta. i. &o. quarū uni sicut exilis sonus. Ira tenuis urgula. alteri⁹ pinguis sonus. sicut &plena figura. Potestatē autē natura dedit. Voluntas ordinem. Int figuras litterarū &apicē ueteres duxer dictū propt quod longe sit apedibus. sed in cacumine litteræ adponitur. &enim linea iacens sup litterā æqualiter ducta. De syllaba.

Syllaba grece. Latine conceptio siue conexio dicitur. Nam syllaba dicta ē apotu syllabanin ton grāmatō n. Id ē a conceptio ne litterarū. Syllabanin dicte conapere. Vnde uera ē illa syllaba. quæ explurib; nascitur litteris. Nam una uocalis psyllaba abusiue ñ ppie dicitur. quæ intam syllaba ducenda ē quā ratio temporum. Syllabæ autē aut breues sunt aut longæ aut cōmunes. Breues uocatæ quia n pduci possunt. Longæ quia nūquā corripi possunt. Cōmunes autē quia p scribentis arbitrio cū necessitas cogit. &pducunt & corripiunt. Lege donatū; Ideo autē syllabæ longæ breuesq; dicunt. quia puaras uocū moras aut dupla aut simpla spatia temporis habere uident. Diptongæ syllabæ greco nomine dictæ. q̄t duæ uel binæ uocales iungantur. Exhis apud nos ueras ē quattior. ae. oe. au. eu. euero apud maiores tamtū celebrata fuit. Syllaba autē apud metricos ideo semi pes nominatur. q̄t sit dimidius pes. Nam pes duab; constat syllabis. Cum ergo syllaba una ē quasi dimidius pes ē. Dionisius linc⁹. syllabarū omnū singulas formas aptissimas fecit. &obid statuā honoratus ē.

Pedes sunt quicerti syllabarū temporib; insistunt. Hi cale gumne spatio umquā recedunt. Pedes dicti. eo q; per ipsos metra ambulent. Nam sicut nos pedib; incedimus. ita metra quasi pedib; gradiunt. Pedes autē omnes. cxx uiii sunt. Disyllabi. iiii. Trisyllabi octo. Tetra syllabi xvi. Penta syllabi. xxxii. Exa syllabi. lxiiii. Vsq adquatuor autē syllabas pedes dicuntur. Reliq̄ sin zygiæ uocantur. ipsi autē pedes habent speciales causas nominum quare ita uocentur. Pyrrichius dictus est. quia hic assidue ut incertamine ut inludo puerili sepius frequentabatur. Spondeus dr. quia tracū sonat. Nam spondeus tractus quidā dr. id sonus. qui fundebatur circa aures sacrificantiū. Vnde &hi qui tibia canebant insacris genuliū. spondiales nominabantur. Trocheus uero abeo dictus ē quod celere conuersione faciat cantilenę. &quasi rota uelociter currat inmetris. Trochus enī grece rota dicitur. Iambus dictus ē. eo quod iambon greci detrahere dixerunt. Huiusmodi enim carmine. Omnes inuentiones ut detractiones implere poetæ sunt soliti. Dictū autē nom abeo q̄t uelut uenenū q̄t ammodo maledicti aut luoris infundat. Tribrachis qui &cornus appellatur. dictus tribrachis quia sit ex tribus breuib; Molossus dictus a saltatione molossorū quā exercuerunt armati. Anapestus. dactulus adigito dictus. quod alongiore nodo inchoans induos desinit breues.

Guelf. 5 Lieds., fol. 1v

nici inte ⁊ uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo que quod nascetur exte sanctum uocabitur filius dei.

ute autem maria ad angelum ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum.

udite ꝫ quemadmodum tympanistria nra cantauerit. Magnificat anima mea dominum.

et exultauit spc meus in deo saluari meo. Quia respexit humilitatem ancille

sue ecce enī ex hoc beatā me dicent oēs generationes. quia fecit m ꝫ potens est. Sanctum ꝫ unā

lescentis etiam miraculum nouum noui partus euicit. et eius planctū marie cantus exclusit.

Denuq; post illius angeli benedicibile p̄sagium dum tacita secū uirgo mentis altercatione confluit.

qualis esset ista salutatio. nuncius interim ce celestis exequitur. Ne timeas maria. inuenisti grām apud dm.

ece concipies et paries filiū. et uocabis nom eius ihm. At illa. quomodo inquit fiet istud

quo uirum non cognosco. Et ait angelus adeam. Spc sanctus supueniet inte. et uirtus altissimi ob

umbrabit tibi. Ideo q; et quod nascetur sanctū uocabitur filius dei. O beata ō maria seculū

ante captiuū tuum deprecat assensum. te apud dm mundus fue fidei ob fidē fecit. Noli ōmari uirgo

nuncio festinanter respōde uerbū et suscipe filiū. Da fidei et seni uirtutē. Ecce inquit ancilla

dni. fiat mihi secundū uerbū tuū. Quando uenit ergo sacri plenitudo temporis

missus est abarce patris natus orbis conditor interris. Verbū supernū a patre ante tempora genitū hodie, prolis

natū caro demanuit semel ipsū. Beatus auctor seculi seruile corpus induit ut carne carnem liberans non perderet

uiscera quos condidit. Clausa parentis celestis intrat gratia uenter puelle baiolat secreta que non nouerat. Domus pudici

pectoris templū repente fit dei intacta nescientis uirū uerbo concepit filiū.

Abb. 214a

Gr. elf. 6 Weiss. f. 1v

INCIPIT TRACTATVS AVRELII AVGVSTINI DE PSALMO CENTESIMO PRIMO.

CCE VNVS PAVPER ORAT ET NON ORAT IN SILENTIO. Licet ꝙ audire eum & uidere quisnam sit ne forte ille sit. de ꝙ dic̄ apls. Qui propt̄ uos paup facꝰ ē cū diues cū. ut illi paupertate uos ditaremini. Si ꝙ ipse ē. qm̄ pauper. Nā qm̄ diues. qs n̄ uidet. Vnde enī homines sunt diuites. Auro. auro. argento. familia. terra. Sed oma p ipsū facta s. Qd ꝙ illo dictus. p quē facte sūt diuitie. etiā ille que n̄ sūt uere diuitie. Pillū enī & ille diuitie ingeniū. mores. uita ipsius corporis. sanitas. sensus. ēfirmatioq membrorū. Ereni cū hec salua s. & pauperes diuites sunt. Pillū & ille maiores diuitie. fides pietas. iustitia. karitas. castitas. more boni. Nemo enī & has habet. n̄ p eū q̄ iustificat impiū. Ccce quā diues. Quis enī diues. qui habet qd̄ uult alio faciente. an qui fac̄ qd uult & alio habente principio apud dm. Oma p ipsū facta sunt. & sine ipso factū ē nihil. Qui ista dix. cū diceret diues erat. quantomagis ille de q̄ dicebat. in principio erat uerbū. & n̄ qualecūq uerbū. s; uerbū ds. & non ubicūq. s; apud dm. Et n̄ uacans. s; oma p ipsum facta s. Cinerē sic̄ panē manducauit. & potū suū cū fletu miscuit. Metuendū ē ne tantus diuitis nr̄a pauptas faciat iniuriā. Quere adhuc tam̄ ne ipse sit paup iste. quo uerbū caro factū ē. & habitauit in nob. Respice & illā uocem. ego seruus tuus & filii ancille tue. Attende an illā istā castā. & uirginē. & matrē. Ibi enī accepit pauptatē nr̄am ubi serui forma indutus ē. semetipsū exinaniens. ne diuitias ei expauesceres. & ad eū accedere cū tua m̄dicitate n̄ auderes. Ibi accepit inquā formā serui. ibi nr̄a indutus ē pauptate. Ibi se pauptauit. ibi nos ditauit. Iā ꝙ ppinqm̄ de illo hec intellegere. Veritatē adhuc n̄ ē tā temere p nuntiandū. Lapis uirginis ē lapis sine manib; de monte p̄cisus. ubi nullus hominū operat ē. nulla transfusa concupiscentia. s; sola fide accensa. & uerbi caro concepta. Deinde p̄cessit ex utero. Locuti sunt ei li. angeli pastorib; nuntiauerē. stella adadorandum regē magos traxit. Symeon repletus spū infantē dm in matris manib; agnouit. accessit etas. n̄ diuinitati s; carni. horrent miranturq sapientia dī pueri imperiū senes. Aut etiā si pertu-

adverbu dī. quid illorum pericia

Abb. 211

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

6 Weiss

Gūelf.
6 Weim.,
f. 2r

que me cogant uenere. Ipse ē. & non ē ipse. Iam in forma serui ē. iā mortalē fragilēq; carnem portat. iā morituꝰ aduenit. & tamē ndum intelligi tur in hac egestate cinerē sicē pa nē manducau. & potū meū cū fletu miscebā. Addat g̃ pauptatē pauptau. & transfigu ret se in corpꝰ humilitatis nr̃ę. Sit caput nr̃m. simꝰ membra eiꝰ. sint duo in carne una. Iam enī ut primuꝰ pauꝑ ēet. formā serui accipiens dimisit patrē. qđ autē de uirgine natꝰ ē. di mittat & matrē. & adhereat uxori suę. & sint duo in carne una. Ita enī erunt duo in uoce una. & in illa una uoce iā n̄ mirabi mur nr̃am uocē. cinerē sicē panē manduca ui. & potū meū cū fletu miscebā. Dignatꝰ est enī habere nos membra. Sit & pęnitentes in membris eiꝰ. Non enī exclusi & separati sunt abęcclā eiꝰ. Nec oīno sibi adiungeret cīugē n̄ illa uoce. agite pęnitentiā ad propinq̃bit enī regnū cęlorꝫ. Iā g̃ audiamꝰ qđ oret caput & corpꝰ. sponsusꝰ & sponsa. xp̃c & ęcclā. Utrūq; unꝰ. si uerbū & caro n̄ utrūq; unū. Pat & uerbū utrūq; unū. xp̃s & ęcclā utrūq; unꝰ. Usqꝰ qđam ur̃ pfectꝰ in forma plenitudinis suę. donec occurramꝰ omnes in unitatē fidei. in agnitionē filii đi. in uirū pfectū. in m̄suram ętatis plenitudinis xp̃i. Sed donec occurramꝰ agit hic pauptas nr̃a. noscamꝰ. Nec ubi erres quando audieris aliq̃d q̃d coaptari capti illi n̄ possit. ideo p̃locutꝰ sū. ut siq̃d tale audieris ex infirmitate corporis aduer tas sonare & uocē membroꝝ agnoscas in caput. Oratio inopis hoc habet. ttulus cū angeret & in conspectu dn̄i effudit p̃cem suā. Ipse ille pauꝑ est q̃ alibi dic. Afinib; tr̃ę adte clamau. cū an geret cor meū. Iste ipse pauper ē. q̃a idem ip se xp̃s ē. q̃ se apud ꝓphām & sponsū dix̄ & spon sam. Sic sponso alligauit m̄ mitrā. & sic spon sam induit me ornam̄to. Se dix̄ sponsū. se dix̄ sponsam. Unde hoc. n̄ q̃a sponsū ꝓpt̄ ca put. sponsam ꝓpt̄ corpꝰ. Vox una g̃. q̃a ca ro una. Audiamꝰ potꝰ in his uocib;. nos quoq; agnoscamꝰ. Et si nos extra ēē uiderimꝰ. ubi esse laboremus.

INCIPIT PSALMUS.

EXAUDI DN̄E ORATIONEM MEAM. ET CLAMOR MEUS AD TE PER. ueniat. Hoc ē exaudi dꝰ oratione. qđ est. clamor m̄s adte ꝓueniat. In geminatione effectꝰ petitis ē. Ne auertas faciē tuā ame. Quando dꝰ a filio. quando pater a xp̃o. Si ꝓpt̄ membroꝝ paupertatē ne auertas faciē tuā ame. In qua cūq; die tribulor. inclina au rem tuā ad me. Tribulor autē deorsum. tu autē es sursū. Si me extollo longe fis. si me

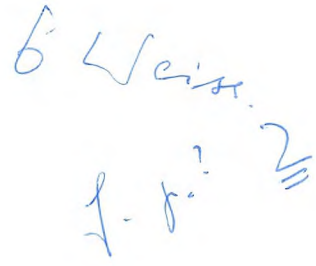

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

La bibl. monastique

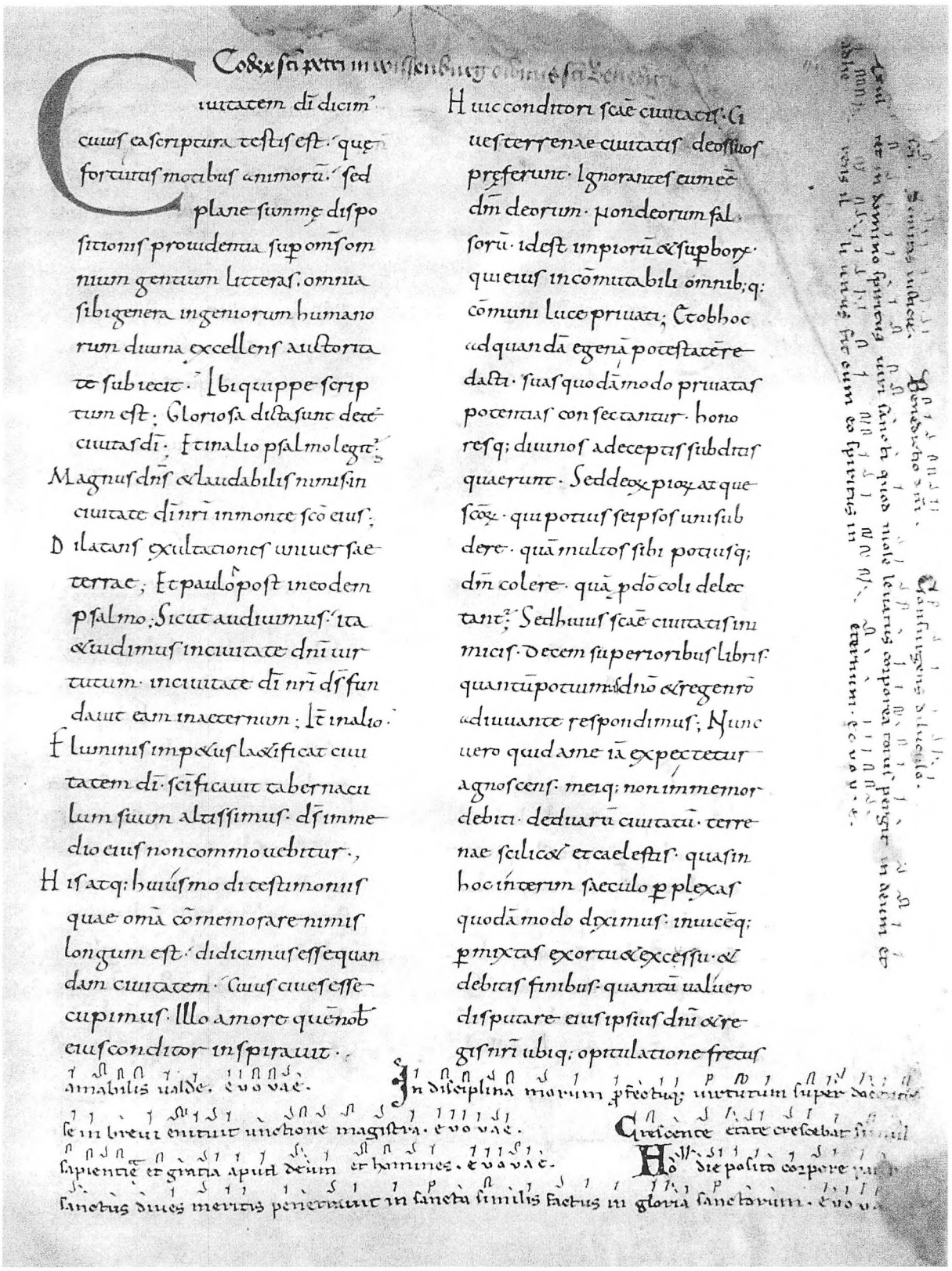

Augustin, La cité de Dieu W. 7, fol. 4 r°

voir page suivante

Zielf.
7 Weiss.,
f. 3r

in dñi templo fundebant hẽ
solum sup stratem. hunc non
tantum duumuiarũ quantũ
æmorum flagitabant he
redem. Quorum uota dñs ex
alto ꝓspectans appetitioni ex
non defuit. numerum qualis
futurus eẽt puer in ipso utra
dicam natiuitatis eius primæ
die dignatus est monstrare. Cum uero
cum matris adhuc lacte nu
triretur. quarta feria æ vi
semel in die papillas bibebat.
hac uice contentus. tota
die sic ꝑ manebat. Quis es
immense dñe. Quisquã
mortalium ex omnipotentiæ
tui temporib; audæ dispu
tare. Quis non contremis
cat tuam magnificentiam
die ꝑdat. hic de uirgine ma
tre xpm abundantia est
secutus. Absit enim ut no
quamquã ineffabilis fa me
ritu sit apud dñm iste sẽs.
beato illum equiperemus
iohanni. cum dñs dicat inter
natos mulierum non surrexit
maior iohanne baptista. Si
ut fragiles in quantum pos
sumus æ quibus possumus
uerbis laudemus magnalia
dñi. Quis enim audit par
uulum in die semel æ non
ampluus mamillas biberema
tris. æ facile credit. Quis
non obstupescat tanto ꝑcul
sus auditu. Sed si dñm
in euangelio attendimus
pater mr usq modo operat

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

La bibl. monastique

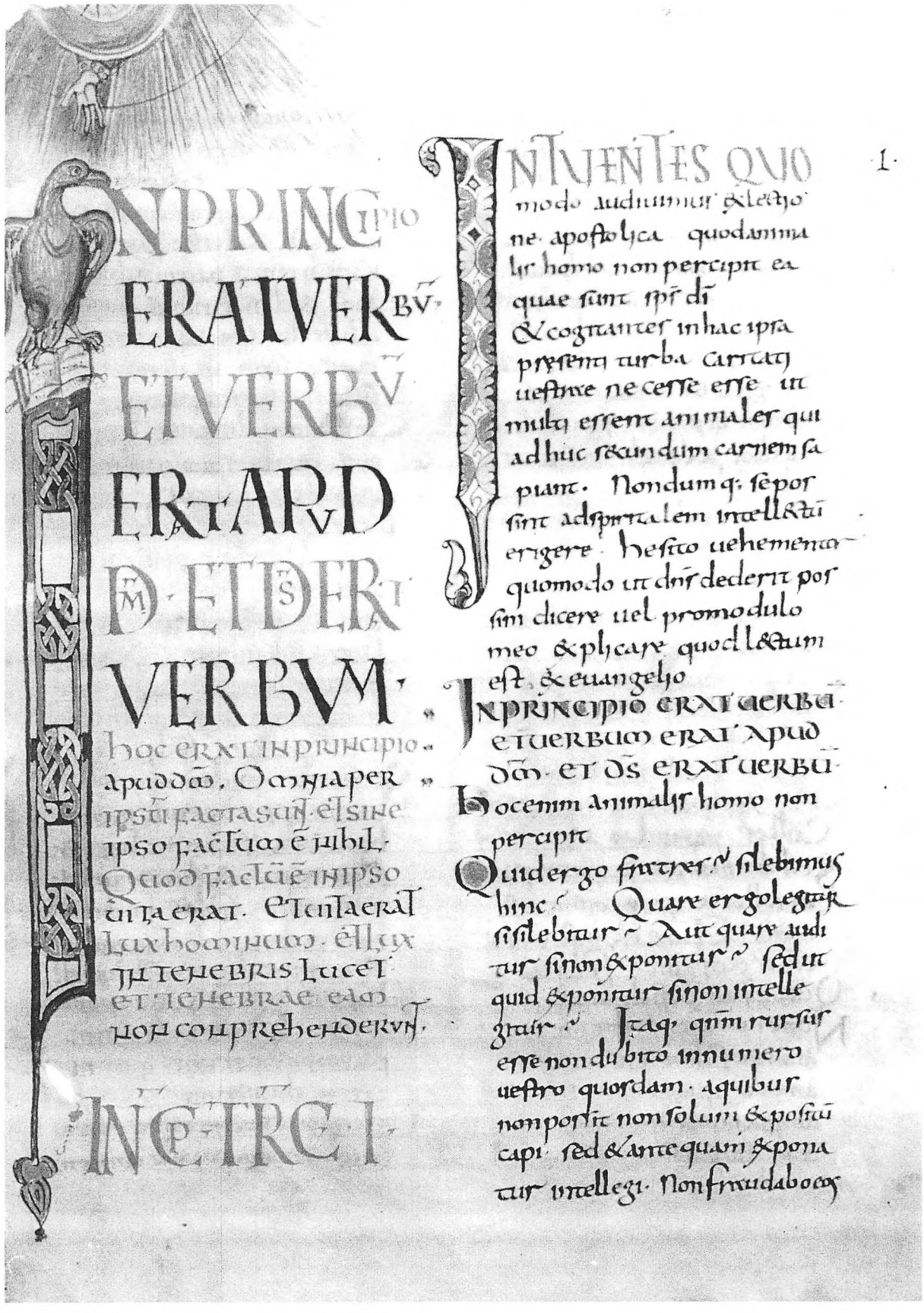

Augustin, Sur l'évangile de Jean W. 10, fol. 3 r°

Graec. 10 Weiss., f. 2r

XXI Item de prioribus ome lius: quo dil-
ter dilig tfiliū & omā demonstrat
ei & cē

XXII Item. Am̄ amen dico uobis qua
quuerbum meum audit hab & u
tam aeternam & cē

XXIII Dicit ihs̄ si testimoniū de sem & ip
so perhibeat uerum non esse test
timonium meus: & alt iudeos ad io
hannem misisse & illum testimoni
um de xp̄o phibuisse. & dicit eum
lucernam esse ardentem. & impe
rat eis scripturas scrutare & narrat
meis de xp̄o testimoniū inuenire

Audi benigne conditor nr̄as p̄ces
cum fletib; in hoc sacro ieiunio fusas
quadragenario · Scrutator alme
cordiū infirma tu scis uirium
ad te reuersis exibe remissionis
gratiā & ultrū qui de peccaum
pēnas q; cōparauimus s; cuncta q̄so
lus potes cēfer medelā languidis ·
Si corpus extra ēteri dona p̄ abſti
nentiā ieiunet mens sobria a labe
prius criminum · Presta beata tri
nitas concede simplex unitas ut
fructuosa sint tuus ieiunia q̄ mu
nera ad̄ ·

I noim nib; exibeamus nos met ipsos sicut dī ministros in multa pāciencia
ut non uituperet̄ ministeriū nr̄m · Ecce nunc tempus acceptabile ecce nunc
dies salutis nemini dantes ullam offensionem · ut n̄
Quod uni ex iminimis meis

Codex monasterii sti petri in wissenburg ordinis sti benedicti

10 Wam.

Guelf. 11 Weissenb.

derquib; sit spetus domus alloquincla conuersatio dicens. Sic dormiatis inter medios cleros. penne columbe deargentate & posteriora dorsi eius in pallore auri. Cleros q̃ recte sortes dicit. & sortes ex pmissione diuine hereditatis uocant quæ populos distribuite. Unde p̃ babulit̃ cleros ipsas hereditates intelligimus. quarum una mutatio testamẽto p̃mittit̃ altera in nouo. Colũba autem recta intelligit̃ de qua sponsus in canticis canticor̃ loquit̃ dicens. Una est colũba mea. & q̃m hereditas uacua in testamẽto tuo est terrena felicitas. Hereditas uero noua & eterna immortalitas dormire est int̃ medios cleros id est medias hereditatis inspe carentis aternitatis habitare & aterna felicitatis iamcupiditate ẽ quiescere est inter dormire est int̃ medios cleros. uacua & noua testamenti testimonia adquiescere. Ut quando aliquid ex his p̃fert̃ exp̃bat̃ omis intentio pacifica quietem sinatur. Quod sitta est. qd aliud uident̃ nouam uanq̃lizantes. nisi quia tunc uis diis dabit uerbũ. ut euanq̃lizare possint. & tunc efficient̃ penne columbe deargentate. Quæ p̃dicatione incarnati gta fierat̃ recta. & tunc erunt posteriora dorsi eius inpallore. & sic̃ in hebraico legitur mutare auri. hoc est mutatione sapientiae quã bene intelligim̃ karitatẽ. quam portatus mundum xp̃s. qd breue est tunc in qua hec erunt si aberis auctoritas duorũ testamentor̃ non relinquatur. Dum dispergit celestis rex q̃s super eam nive dealbabuntur in selmon. mons electi mons pinguis. Ille est carlestus quasi cenclit supomis carlos utaclim

Guelf. 11 Weissenbg

S, ille thesaurū seruat ī cęlo · q̄ esurire & sitire ī pauperib; dignat ītra · Nonnūq̄
ē ut̄ siustitia eī maneat ī sēctōrū · Custode illo q̄ cādit sēta cornu eī exaltabit ī
gla · Cui humilitas assupb ītēpnebat · Peccator uidebit & irascet̄ dentib; suis
fremet & tabescet · desideriū peccatōr peribit · Irascet̄ cui magis quā sibi · se
ua illa & īfructuosa pęnitentia · cū dicet̄ d. nōb ꝓfuit supbia & duritiarū iac
tantia q̄ ēculit nōb uidens cornu eī exaltari · q̄ dissipsit & dedit pauperib; dentib;
aut frender · q. illicerit flet̄ & stridor dentiū · Non enī frendet & reuirescet
si ēfieret · si oportuno tēpore pęnitueret · s tū pęnitebit cū desideriū peccatōr
peribit · Cū transierint omā tā quā ūbra · Explīt ps. cxi · Incipit
ps cxii · Alł · Laudate pueri dnm · Laudate nom dni · Nonar
bitrent̄ ad se ista exhortatiōnē nī ꝓtinere · q̄ ia corporis puertia sup
gressi · t iuuenali decore uirescunt · t senili honore canescunt omīb; enī
nōb dīcaptr · Nolite pueri effici sensib; s malitia paruuli estote · utātib; ꝓfec
tus sitis · Quā malitia maxime nisi supbia · Ipsa enī de uana granditate ꝑsumens ·
nisi ꝙ hominē ābulare parta uia · & itrare panguſtā portā · Puer aut̄ facile itrat
panguſtā · & ideo nemo nisi ut puer itrat ī regnū cęlox · Dns enī nr singulare
humilitatis exēplū · ad innouandā ꝓ humilitatē ut̄ā nr̄ām · supbiā ueteris hominis
similitudine puerit aetatis accusat · Illic nāq; ꝓstratus extincta exore ifantiū
ꝓficit̄ laus · ut̄q̄ glat̄ īdno glet̄ · Non enī pueri s q̄ nom̄ suū potiū ꝑdicare uo
lunt · & nī laudant nom̄ dni · ~~Hoc enī qd fecit~~ · Sit nom̄ dni benedictū exh'
nūc & usq; ī sēctm · Domnas pueris dr laudantib; nom̄ dni · sit aut̄ nom̄ dni

Guelf. 11 Helmst.

f. 1v

BEATI HERONIMI AD PAVLĀ· DE ALPHABETO HEBRAICO·

Nudius tertius cū centesimū octauū decimū psalmū tibi insinuare conarer & dicerē omnem moralē locū meo esse cōprehensū· & quomodo philosophi solerent disputationes suas in physicā· & hicam· logicamq; partiri· Ita & eloquia diuina aut de natura disputare ut in genesi & ecclesiaste· aut de moribus· ut in prouerbiis· & in omnibus sparsim libris· aut de logica· p quia nri theologicā sibi uendicant· ut in cantico canticor· & euangeliis· luce & apīs sepe· p ponat assumat confirmet· at q; concludat· que· ppria· artis dialectice· sunt; Studiosissime· p quisisti quid sibi uelint hebree· litteree· que· psalmo quē legebamus inscribantur inserte·; Respondi secūm ordinem litterarū eū ee compositū; Vnde luce & exprima littera que· apud eos uocatur· ALEPH· octo uersus inciperent; Rursus exsequenti· BETH· totidem uersus exordiū sumerent; Ac postea exgimel idem numerus complerentur·; Atq; ita· usq; ad tau que· apud eos extrema littera est psalmum esse conscriptū· Et in singulis quibusq; elementis· secūm interpretationē exordia debere intellegi que· sequerentur· Idem idem flagitasti ut tibi interpretationes singularū edicerē litterarū; Dixi fateor·; Verū quia ppter barbariem linguę memoria labitur omne quod diximus· desiderasti commentariolū fieri; Quo simuli quo forte turbaueris oblui onem lectio consoletur·; Ac prius quam de singulis disseram· scire debes quattuor psalmos secūm ordinem hebreorum incipere elementorum; Centesimum decimū· & centesimum undecimum· & hunc de quo nunc scribimus· & centesimū quadragesimū quartum; Verū in priorib; singulis litteris singulos uersiculos quattuor & tro

Guelf. 11 Vepubg

BEATUS VIR QVI NON ABIIT IN CONSILIO IMPI
ORUM· ET IN VIA PECCATORUM NON STETIT ET IN CA
THEDRA PESTILENTIE NON SEDIT

Sed in lege dñi uoluntas eius· & in lege eius meditabitur die ac nocte·

Omnis scriptura diuinitus inspirata uteris ac nouitesta menti· ad
mitationē meditatoris dī & hominū· hominis xpi ihu fideles in
uitat· Vt per imitationem adsimilitudinē eius peuenire merean
tur· sicut ipse ait; Si quis mihi ministrat me sequatur· & ubi sum ego illic &
minister meus erit:· & apls· atq; euangelista iohannes ꝛ̄mat·, Nunc filii
dī sumus· & nondū apparuit quid erimus:·; Scimus quia cū apparuerit similes
ei erimus· q̄m uidebimus eū sicuti ē·; Sic ergo & hic primus psalmus doc &
credentes uti auctorē & largitorē uere beatitudinis sequantur· Declinan
do mala & faciendo bona ut peueniant adsimilitudinē eius & fiant· Tā quā
lignū plantatū secus decursus aquarū·; Perfecte autē declinē & a malo qui
nec delectatur· in eo nec agit opere nec alios doc & ut faciant·; Hoc
est enim non abire in cōsilio impiorū·; Nec stare in uia peccatorū· Nec sedere
in cathedra pestilentie· sed potius meditari in lege dñi; Non in cessitate sed
uoluntate sine cessatione q̄d significat die ac nocte· Vel sicut sol & scriptura di
ē p̄ p̄speris & nocte p̄ aduersis ponere· Vt neq; lętitia rerū ē poralium· Neque
aduersitas transitoria mentē sequentis dum auertat a meditatione diuine

Erit firmamentū interra insūmis montiū supextolletur sup libanū
fructus eius & florebunt decuitate sicut foenum terre · Summamon
tium scripturarū diuinarū auctores · id est ꝑquos ministrate sunt · intellegere conuenit ·
Inquib; utiq; ipse est firmamentū qm illū oma quę diuinitus scripta sunt referuntur ·
Hōc autē interra esse uoluit · quia ppē eos qui interra sunt illa conscripta sunt · libanū uero
solemus accipere uelut hui⁹ sci dignitatē · qm monstat libanus excelsas arbores · habens
& nomen ipsū interpretatur candidatio qd enī mirū si sup hui⁹ sci preclarum
preclarū omne fastigiū fructus supextollitur xpi · Cui⁹ fructus delectores oma
secularia culmina conterunt · Vdecuitate dī · hoc est de ecta florent sicut
foenū · Sed foenū fructiferū sicut est frumentū · Nā & hoc foenū appellatur in hisca
scriptura · Siaut bonū accipimus libanū ppē cedros libani quas planta uit dns · Qui
alius fructus intellegendus est · qui sup hunc libanū extollitur · nisi de quo apls dicit
de caritate locuturus · adhuc supeminentē uiā uobis demonstro · Hec enī & in primo
ponitur munerū diuinorū ubi ait · fructus ait spūs est caritas · Si enom̄ eius be
nedictum in secta · ante sōlē permanet nomen eius · Per solem tempora signifi
cata sunt · Ergo in ęternū ꝑmanet nom̄ eius · ęternū enī ante cedit tempora · nec
clauditur tēpore · Et benedicentur in ipso om̄s trib; terrę om̄s gentes mag
nificabunt eum · In ipso quippe impletur qd promissū est abrahę in semine tuo
benedicentur om̄s trib; terrę · Benedictus dns ds isrl qui facit mirabilia solus ·
Et Consideratis omnib; supradictis eructuatur hymnus & benedicitur dns ds isrl ·
Triplex nāq; dn̄i dī q; nuncupatio est ut ministerii trinitatis sit qui facit mirabilia

Giessen. U. Weiss., fol. 111r

insomnis videre se inuenisse thesauros diuesē sed donec vigilat. euigilat inue
nit erūnā quā dimiserat dormiens. & ista mueniens miseriā quā sibi cōpara
uerat cū euigilaret de hac vita. Digni uero sunt hęc pati. ut dē incuritate sua
imagines illorū ad nihilū redigat. quia & ipsi incuritate sua terrena imagines
dī ad nihilū redegerunt. Quia inflāmatū est cor meū & renes mei cōmo
tati sunt. & ego ad nihilū redactus sū & nescaui. Delectauer me & tēpo
ralia ista & quimodo ista dē di uitib; dico. aliquando talia desideraui. & ideo adni
hilū redactus sū quando pane effusi sunt gressus mei. potest & sic intellegi. quia delec
tatū est cor meū in dn̄m. & renes mei mutati sunt. id est libidines mee. & castitas totus
factus sū. Ut iumentū factus sū apud te & ego sēp tecum. Iumentū quidem
factus sū. ad ōmeo terrena desideranti. sed nūquā recessi ab ipso. quia non illa desi de
raui. a demonib; ad diabolo. sed ad ōmeo. Vox nāque est illius populi. qui ser uiunt
idolis. Tenuisti manū dex terāmeā & in uoluntate tua deduxisti me & cū
gloria suscepisti me. Tenuisti dex terāmeā ut deduceres me. quia sēp tecū. de
duxisti me in uoluntate tua. Non in meis meritis sed in misericordia tua. Gratia eni
dīsū id q̄d sū. nā q̄d suscepta sē cū gta qui sexplicat. expectem hoc quia in resurrectione
erit in nouissimi serit. & coepit cogitare felicitatē ipsā cęlestē & arguere se. quia
iumentū fuit & terrena desideraui. Quidem mihi est mecło & ate q̄d uoluisti
per tempā. Uidit q̄d sibi seruare cur & estu ans in cogitatione cuiusdā rei ineffabi
lis. quā nec oculus uidit nec aures audiuit nec in cor hominis ascendit. seruas inq̄d mihi
tuinecło diuitias immortales. te ipsū & ego uoluntate. in terra q̄d habent & im pii.
Defecit caro mea & cor meū. dē cordis mei & pars mea dē in ęternum. Hoc

Grieß. 11 Weim., f. 113r

iam inuri; operib; secuꝝ⁹ gaudere. secuꝝ⁹ exultare. Memor mirabiliū dī.
qui abintio operari nonc̄ssat. audiamus iā opera ipsa exultemus ⁊ nos.
Et mc̄ letabor in mōnib; operib; tuis ⁊ in machinationib; tuis exercebor.
Exercēr̄ in machinationib; dī qui inspicit mundū. ⁊ ponit ante oculos spēc
taculum nature rerum. ⁊ in his querit artificē. ⁊ inuenit nusquā displi
centem ⁊ sup oīa placentē. dicens ⁊ ipse q̄ud sequitur. Dī in sco uia tua
quis ds magnus sicut dūs tu es dūs qui facis mirabilia. Quem a tua uisōē. ego
sū inquit uia tua ⁊ ueritas ⁊ uita. Redite ergo homines ab adinuentionib; uīs.
rectū p̄uaricatores ⁊ adeor. Adtendite opera mūi cor dīar dī. ⁊ scitote
q̄m mirificauit dūs sēm suū. In ipso una dī ad ipsū adtendamus ⁊ p̄m adtenda
mus. Quis ds magnus sicut dūs. ⁊ cēt. Tu uere magnus ds. qui facies mirabi
lia in corpore ⁊ in anima; Audierunt surdi. Uiderunt cēci. resurrexerunt mortui.
Sed miracula ista tunc in corporib;. Videamus in anima. Sobrii sunt paulo ante
ebrios fideles sunt. paulo ante adoratores simulacroꝝ. Res suas donant pau
peribus; q̄ alienas antea rapiebant; Notam fecisti in populis uirtutem tuam
redemisti in brachio tuo populum tuum filios iacob ⁊ ioseph; Quam
uirtutem suam notam fecit in populis. Nos autem aut apli. predicamus p̄m
crucifixum iudeis quidem scandalum gentib; autem stultitiam; Ipsis autem uo
catis iudeis ⁊ grecis p̄m dī uirtutem ⁊ dī sapientiam; Siergo dī uirtus
xp̄s. Notum fecit p̄m suum in populis in ipso ⁊ non redemit populum. Ipse
quippe est brachium eius. Dequo ppheta dicit. Parabit dūs brachium scīm suū
in oculis omnium gentium ⁊ uidebunt omnes fines terre salutare dī nr̄i. Populus

Ginek. 11 Wein., f. 120r

non utiq; sed illa querebant. Sic ergo dñs non colitur: hoc enī colitur qđ diligit
qđ tra cē sequentia docent. Et dilexerunt eū in ore suo. & lingua sua
mentiti sunt ei. Cor aut ipsorū non erat rectū cū eo. nec fideles
habiti sunt in testamento eius. Aliud enī in lingua eorū aliud in
corde inueniebat cui secreta hominū nuda sunt. & sine ullo obsta
culo qđ potius amarent uidebat. rectū namq; cor cū dō est quando
propt dñm queritur dñs. Ipse aut ē miser & propitius peccatis
eorū & non disperdet eos. Et habundauit ut auerteret iram suā
& non accenderet omnē iram suā. Nam & in terra duxit eos in terrā pro
missionis & seruauit quo usq; sexpm̄ uū ficiendo sceleri omnium maxi
mo colligerent. & qđ eos ex illo regō eradicato p cuncta gentium
regna disseminaut. non utiq; deleuit. Sed manet idē populus plus
successione seruatus uelut ramus signo accepto. ne quis eū occidat.
deest poenitus perdat. hoc enī modo intellegendū est. non ascendisse
dñm tota ira sua. quę si omnis deest quantū dignus sunt in eos accende
retur. gens illa nulla relinqueretur. quia uero futuri temporis
uerba sunt. & propitius fiet peccatis eorū. & cetera. Intellegamus
meis potius impletū de quibus dicit apls. Non reppulit dñs plebē suā
quā p̄scit. Nā & ego israhelita sū. Nos igit scriptura p̄uidit. quum
xpm̄ fuerant ex isto populo credituri. & accepturi peccatorū remis
sionē usq; ad illud maximū quo insaniendo ipsū medicū peremerunt.
Abhinc enī auertit iram suā quia etiā hoc tam grande est pec

Giess. 11 Weim., f. 124ᵛ

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

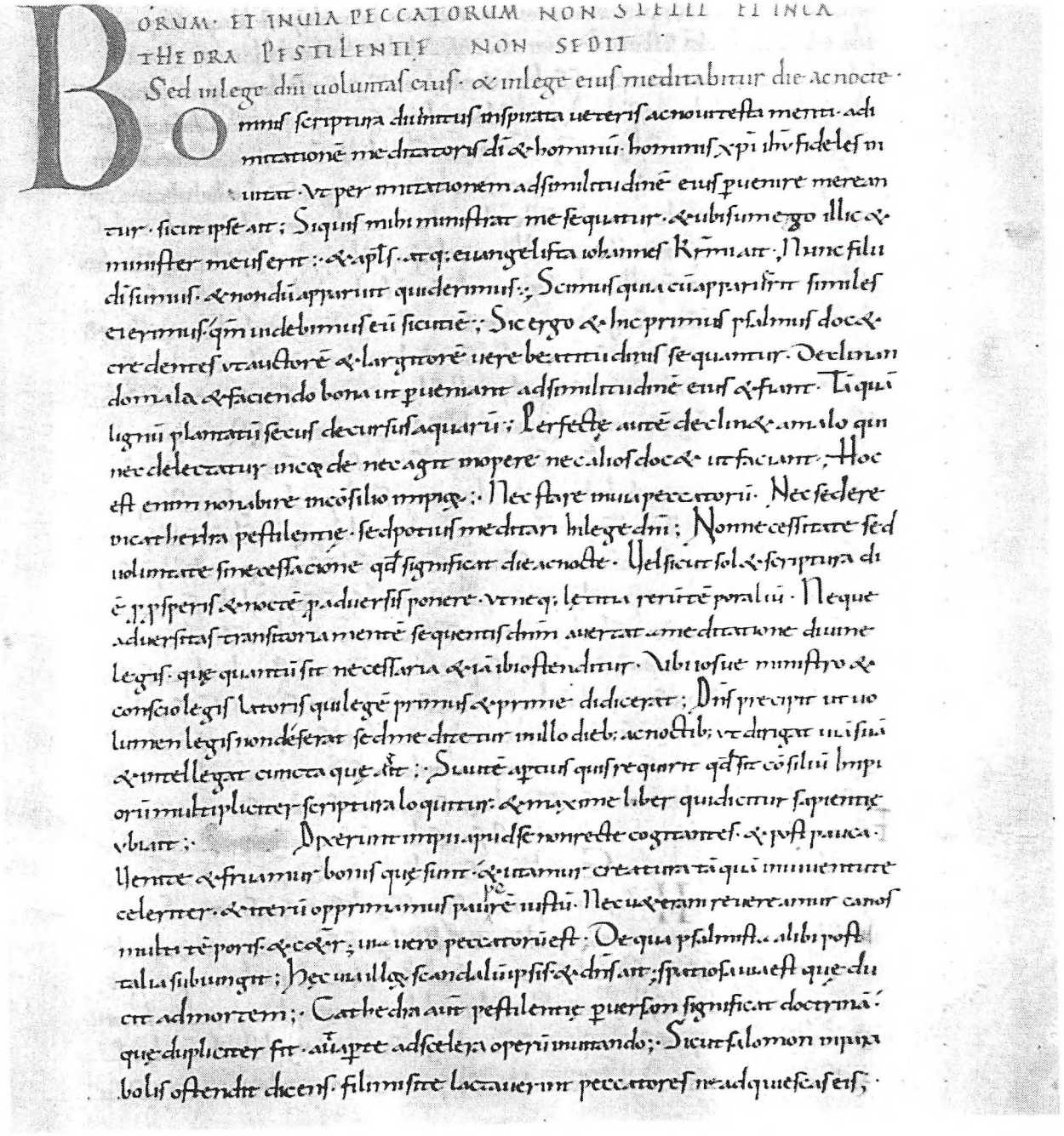

BORUM: ET INUIA PECCATORUM NON STETIT ET INCA
THEDRA PESTILENTIE NON SEDIT
Sed in lege dñi uoluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
Omnis scriptura diuinitus inspirata uteris ac noua testamenti: ad
mirationē meditatoris dei & hominū hominis xpi ihu fidelis in
uitat. Vt per imitationem adsimilitudinē eius peruenire mereā
tur. sicut ipse ait; Si quis mihi ministrat me sequatur: & ubi sum ego illic &
minister meus erit: & apls. atq; euangelista iohannes Rōmani, Nunc filii
dei sumus: & nondū apparuit quid erimus:; Scimus quia cū apparuerit similes
ei erimus: qm̄ uidebimus eū sicuti est:; Sic ergo & hic primus psalmus doce
re dentes uerū auctorē & largitorē uere beatitudinis sequamur. Declinan
do mala & faciendo bona ut perueniamus ad similitudinē eius & fruamur. Tā quā
ligni plantati secus decursus aquarū; Perfecte autē declinat amalo qui
nec delectatur uicq de nec agit opere nec alios docet ut faciunt; Hoc
est enim non ambire cōsilio impiorū:. Nec stare uia peccatorū. Nec sedere
in cathedra pestilentie. sed prius meditari in lege dñi; Nonne cessatione sed
uoluntate sine cessatione qđ significat die ac nocte. Vel sicut sol & scriptura di
ē. p. prius & uocē. p. aduersis ponere. Verū q; lectura ueritē potat iū. Neque
aduersitas transitoria mentē sequentis chm̄ auertat a meditatione diuine
legis. quę quanti sit necessaria & ubi ostenditur. Ubi iosue ministro &
consolatori suo legē primus & primis dixerat; Dis precipit ut uo
lumen legis non deseram sed meditetur illo die ac nocte; ut dirigat uias suas
& intelligat cuncta quę fec; Suauē apud quos requirit qđ sit cōsilium impi
orū multipliciter scriptura loquitur: & maxime liber qui dicitur sapientie
ubi ait; Dixerunt impii apud se non recte cogitantes: & post pauca
Uenite & fruamur bonis quę sunt: & utamur creatura tāquā iuuenture
celeriter: & ueteri opprimamus pauperē iustū. Nec uetera reuerebamur canos
multi tē pores: & ecē; una uero peccatorū est: De qua psalmista alibi post
talia subiungit; Nec uia illos scandalū ipsis & dñs ait; spinosa uia est quę du
cit ad mortem; Cathedra autē pestilentie quę significat doctrinā
quę duplicitet fit. aut apte ad scelera operū imitando; Sicut salomon mul
tis ostendit dicens. filii mei si te lactauerint peccatores ne acquieueris eis;

W 11, f. 4r

Bibl. municipale

quas laus ẽ. & laudemus ergo & cantem; hoc ẽ cũ hilaritate lętitia laudemus; Quid aũ laudaturi sum; Ipse psalmus indicat dicens:

VENITE EXULTEMUS DNO. IUBILEMUS DO SALUTARI NROS:

Vinuntur ad magnas epulas exultandi sed. scto. sed dño exultatio eñ mala ẽ. Exultare scto. Exultatio bona exultare dño ad quã nos inuitant quo ras inquit exoltare ubi deficitis; Venite exultemus in illo aquas facti sũ; iubilemus dõ salutari nr̃o. pr̃o quo in hebraico legit̃. ibilemus petre ihũ pro. Petra aũt ẽ. erat xp̃s; Magnitudo uero exultationis. in uerbo iubilationis ostenditur, Iubilare enim ẽ uerbis non posse explicare. & tamen uoce testari. Quod intus conceptum ẽ; Pr̃ occupemus faciem eius in confessione. & in psalmis iubilemus ei; Illam hic debemus intelligere confessionẽ quę ẽ in laude dei. Unde & laus canticũ habetur in titulo & in hebraico manifeste legitur. Pr̃eueniamus uultus eius in actione gratiarũ. Uenturus ẽ enim ille ad iudiciũ gratos in lętę & bonitatis suę quã primo aduentu exibuit pie rẽ uenturus. ingratos autem iustę damnaturus. & repetitio uero iubilationis exortatio ẽ ut confirmet̃ in faciendo. quod repetit̃ in dicendo; Quę ergo dicemus in psalmis uel potius semiemus iubilatione; Q̃m dñs magnus dñs & rex magnus sup̃ omnes deos; Deinde in psalmo legitur. Dñs stetit in synagoga deorum in medio aũt deos discernit. Deos dixit non natura sed participatione & gratia quia eos solus facere deos; quamus ergo dñs ẽ qui fecit deos siue sancto' angelos siue homines credentes in se quib; [illegible] dñs fieri. Propterea ergo iubilemus ei quia p

Gelf. 11 Weim., f. 156v

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

11 Weiss

Grieß. Lfc: Leipzig 15, fol. 77r

am. Si aut epc̃s nõ aderit. sacerdos dat eis uestẽ candidã eisdẽ uerbis. Accipe uestẽ. Hoc aũt omnino cauendũ ẽ. ut nõ neglegatur. quia tunc oẽe baptismũ legitimũ xpianitatis nomine cõfirmatur. Quib; expletis. iussi incipiunt in ecclã lẽtaniã terciã uicã. ordine supra scripto. & cãpanę tanguntur. & ingrediuntur ad missã. Et cũ dixerint agnus dei. qui lẽtaniã faciunt. magister scolæ dicit excelsa uoce. Accendite. Tunc primũ illuminantur oẽs cerei neophitorũ. quos manib; tenent. & illuminatur ecclã. Ea uero quę sequuntur idẽ xpe et. & kirie et. & xpe audinos. tam diu debent morose repeti. ut ministri queant pcedere. Nam ministri ita debent esse ppara ti ante ostiũ sacrarii. ut cũ magister scolæ dixerit accedite. absq; mora pcedant usq; ad altare. Et pcedit sacerdos desacrario cũ ingenti decore cũ tribus ministris & duob; cereis unde superius diximꝰ. & stant sicut antea adextris & asinistris altaris. Lẽtania expleta. dicit sacerdos. Gl̃a in excelsis deo. Quo finito dicẽ. Dñs uobcum. Et cũ spũ tuo.

ORIMVS

Deus qui hanc sacratissimã noctẽ gl̃a domunicę resurrectionis illustras. conserua in nouã familiæ tuæ poenitentiæ adoptionis

72

Guelf. Weimarg 15. fol. 90a

RITUALE.

INCIPIT ORDO ECCLASTICVS AB ADVENTV DNI PER TOTVM ANNVM.

OM PRIMA DE ADVENTV DOMINI. ANT ad inuitatoriu. Regē uenturum. Resp. cant sic incapitulari habet. Infra ebdomad inuente ut sup. sed minorem. Resp ut sup repetunt. Ant in euangto. siue ad matutinu. seu ad uesperu. interim dum euangto habuerint. Ipse dr. Cum au explicuerint. dicunt antiph de prophet. cum interfectis ceciderit super omnib; his non est auersus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. Secta lectio sic commet incapite Consolamini consolamini populę meus. dicit ds uester. Usq; quia manus dni fecit. æspſ eius creauit illud. Tercia lect. sic commet in capite. Consurge consurge. induere fortitudinem. Usq; quia quib; non erat narratum de eo uiderunt. æ quia n audierunt contemplati sunt. Postea leguntur omelię scq; patrum. ad ipsum diem ptinentes. Romani hanc noctē ita celebrant. prima die uocte natalis domini.

Gem. Weimar 15, fol. 95r

his uolentē dō possunt.
Tunc imponit scola letaniā.
pstrato pontif. & cōsecrandis ce

QUA FINITA. teris sup tapetia.
iubente epō archidiaconus
accedi ppius. & uocant demuo
nominatum. ut benedicantur
ab epō. Inuitatio ordinan

DE OBITO SCĪ OMARII dorum.
elegimus. ill. ad ostiarium.
ad eundem titulum. De titu
lo scī stephani. ill. ad lectorē.
ad eundē titulum. De ecclā
scī petri. ill. ad exorcistam.
ad eundem titulum. Post
hec celebrabit cōsec sacroꝝ ordi

nem archidiaconu. tra
dat ei epūs clauis ecclē de alta
ri dicens. Sic agite. quasi red
dituri dō oracionē, pbis reb;
quę istis clauib; recludunt.
Et tradat ei archidiacon ostiū
ecclē. Prefatio ostiariorum.

OMNIPATRE OMNIPOTENTE
fratres kōi supplices dē
precemur. ut hos famulos suos
N. benedicere dignet. quos in
officium ostiariq; eligere
dignatus est. ut sit eis fidelissi
ma cura diub; ac noctib; ad dis
tinctionem horarū certarū.
ad inuocandum nom dñi.

95

Abb. 209 b

Guelf. Weimarbg 15. fol. 102a

nec turbata impulsi regis aduen
tu· sed secura cum lumine· & pce
dentium uirginum choro occan
t occurrat· & ne excludat cū
stultis· regalē ianuā cum sapi
entibus uirginib; lucentē intro
eat· & in agni tui p̄petuo co
mitatu p̄habilis mansiua cas
titate p̄maneat· P eundem·
Benedictione expleta & adinū
rogationē epi de obseruatione sa
cri uelaminis illa corā p̄fessa·
epūs mittat uelamen super
caput ipsius uirginis dicens·
Accipe uelum sacrū puella· q̄d
p̄ferās sine macula ante tri

suscepte· te p̄tegente illesa custodi
at· P lysium desponsata·

Da q̄s omīps dns· ut hec famula tua que p̄spe reru
bunonis ęternę t dño desiderat
ē̄secrari· plena fide animoq; unsco
p̄posito p̄maneat· Tu eam omīps
pat̄ sēificare & benedicere· & in
p̄petuum ē̄seruare dignerīs· Tri
bue ei humilitatē· castitatē· ob
ędientiam· caritatē· & omnium bo
norum operū quantitatē· ut ad
meritum possit glorię p̄uenire· P
Tē cantent antiph· Posuit signum in fa
ciem meā ut nullū p̄ter eum amatorē admit·
Et dic epūs benedicat hei apti sup ea·

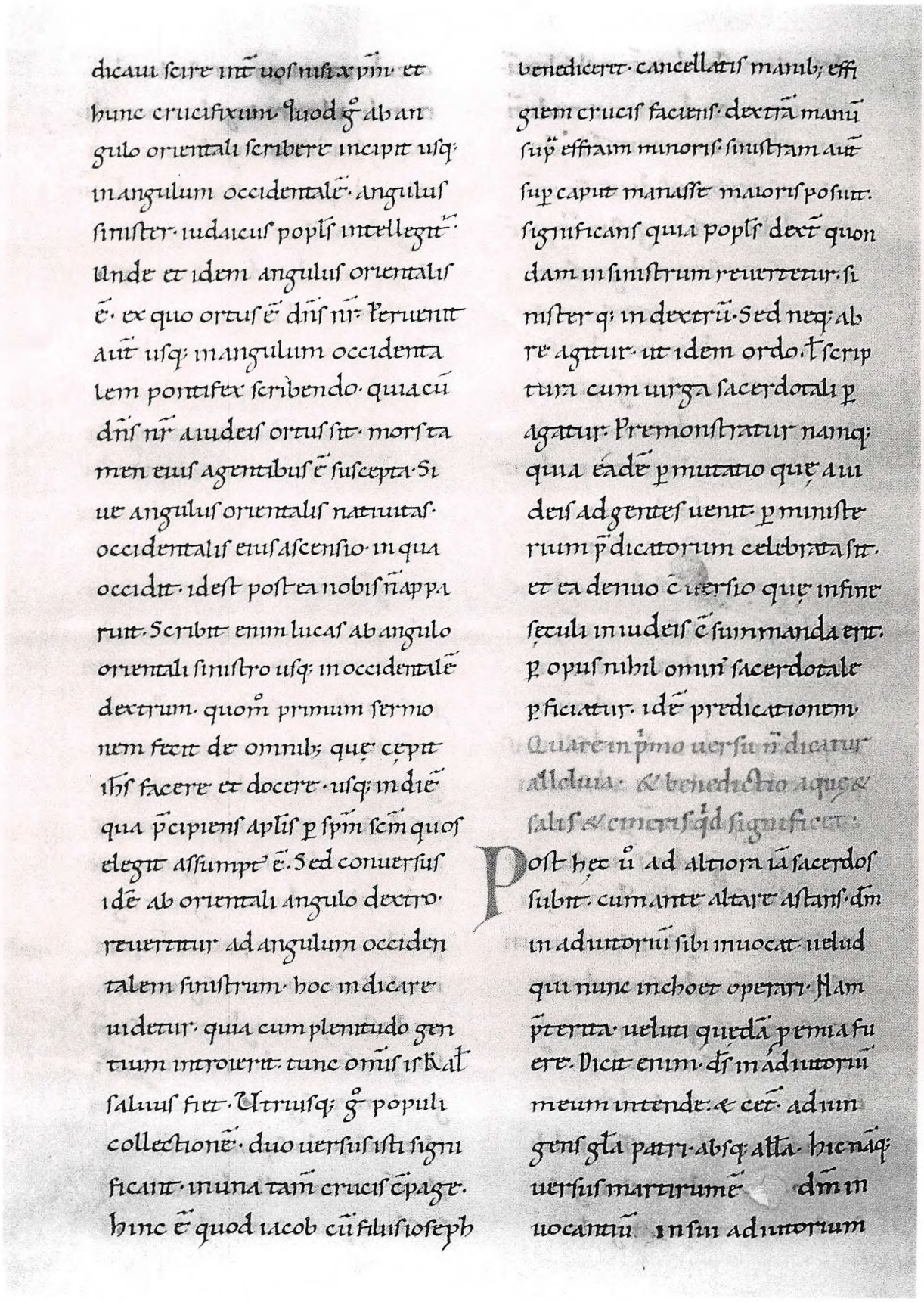

dicaui scire int uos nisi xpm. et
hunc crucifixum. quod g ab an
gulo orientali scribere incipit usq;
in angulum occidentalē. angulus
sinister. iudaicus popls intellegit.
Unde et idem angulus orientalis
ē. ex quo ortus ē dns nr. peruenit
aut usq; in angulum occidenta
lem pontifex scribendo. quia cū
dns nr iudeis ortus sit. mors ta
men eius a gentibus ē suscepta. Si
ue angulus orientalis natiuitas.
occidentalis eius ascensio. in qua
occidit. idest postea nobis nappa
ruit. Scribit enim lucas ab angulo
orientali sinistro usq; in occidentalē
dextrum. quom primum sermo
nem fecit de omnib; que cepit
ihs facere et docere. usq; in diē
qua p̄cipiens aplis p spm scm quos
elegit assumpt ē. Sed conuersus
idē ab orientali angulo dextro
reuertitur ad angulum occiden
talem sinistrum. hoc indicare
uidetur. quia cum plenitudo gen
tium introierit. tunc omis isr̄l
saluus fiet. Utrusq; g populi
collectionē. duo uersus isti signi
ficant. in una tam crucis ēpage.
hinc ē quod iacob cū filiis ioseph
benedicerit. cancellatis manib; effi
giem crucis faciens. dextrā manū
suā effraim minoris sinistram aut
sup caput manasse maioris posuit.
significans quia popls decet quon
dam in sinistrum reuertetur. si
nister q; in decerū. Sed neq; ab
re agitur. ut idem ordo. t scrip
tum cum urga sacerdotali p
agatur. Premonstratur namq;
quia eade p mutatio que; aiu
deis ad gentes uenit. p ministe
rium p̄dicatorum celebrata sit.
et ea denuo ē uersio que; in fine
seculi in iudeis ē summanda erit.
p. opus nihil omin sacerdotale
p ficiatur. idē predicationem.
Quare in pmo uersu n dicatur
alleluia. & benedictio atque &
salus & emeris id significet.

Post hec u ad altior ia sacerdos
subit. cum ante altare astans. dm
in adiutoriū sibi inuocat. uelud
qui nunc inchoet operam. Nam
p̄terita. uelim quedā premia fu
erē. Dicit enim. dns in adiutoriū
meum intende. & cet. ad num
gens gta patri. absq; alla. hie naq;
uersus martirum ē dm in
uocamiū in sm adiutorium

W. 15 Pontifical à l'usage de Besançon

Bibl. municip.

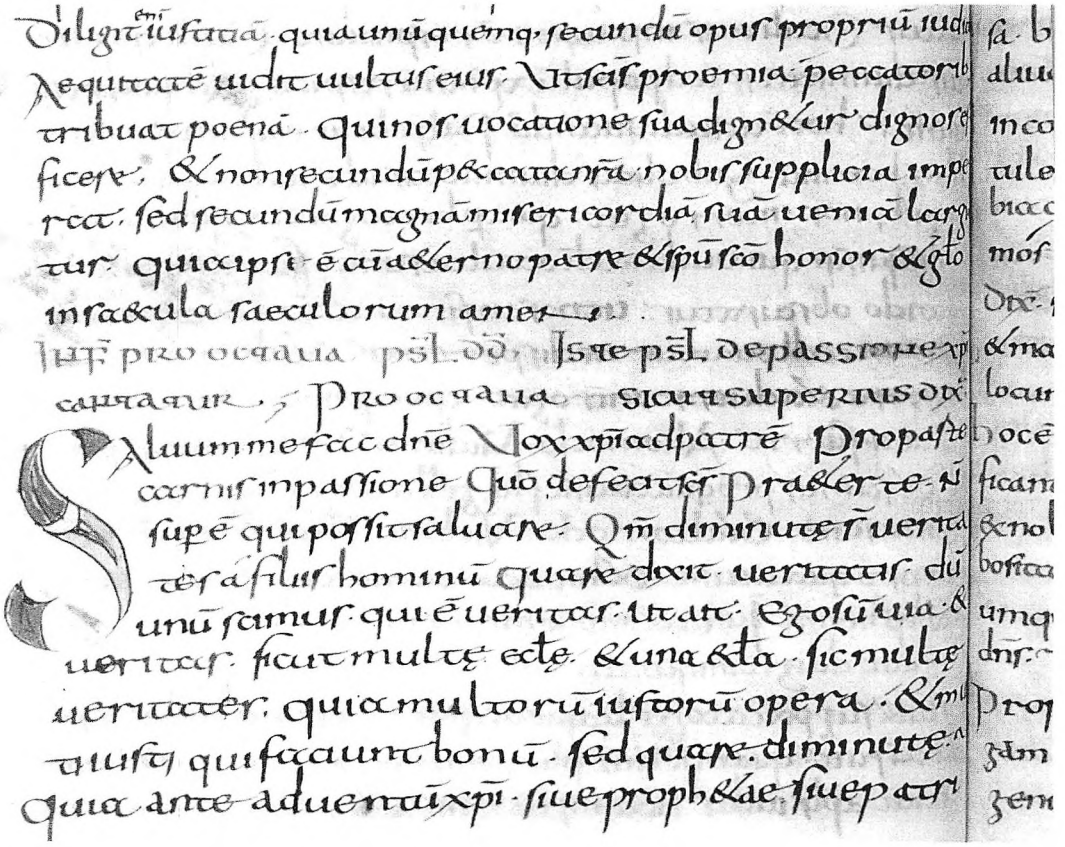

Doc. 2 W. 17, fol. 17 v°

Bibl. monast.

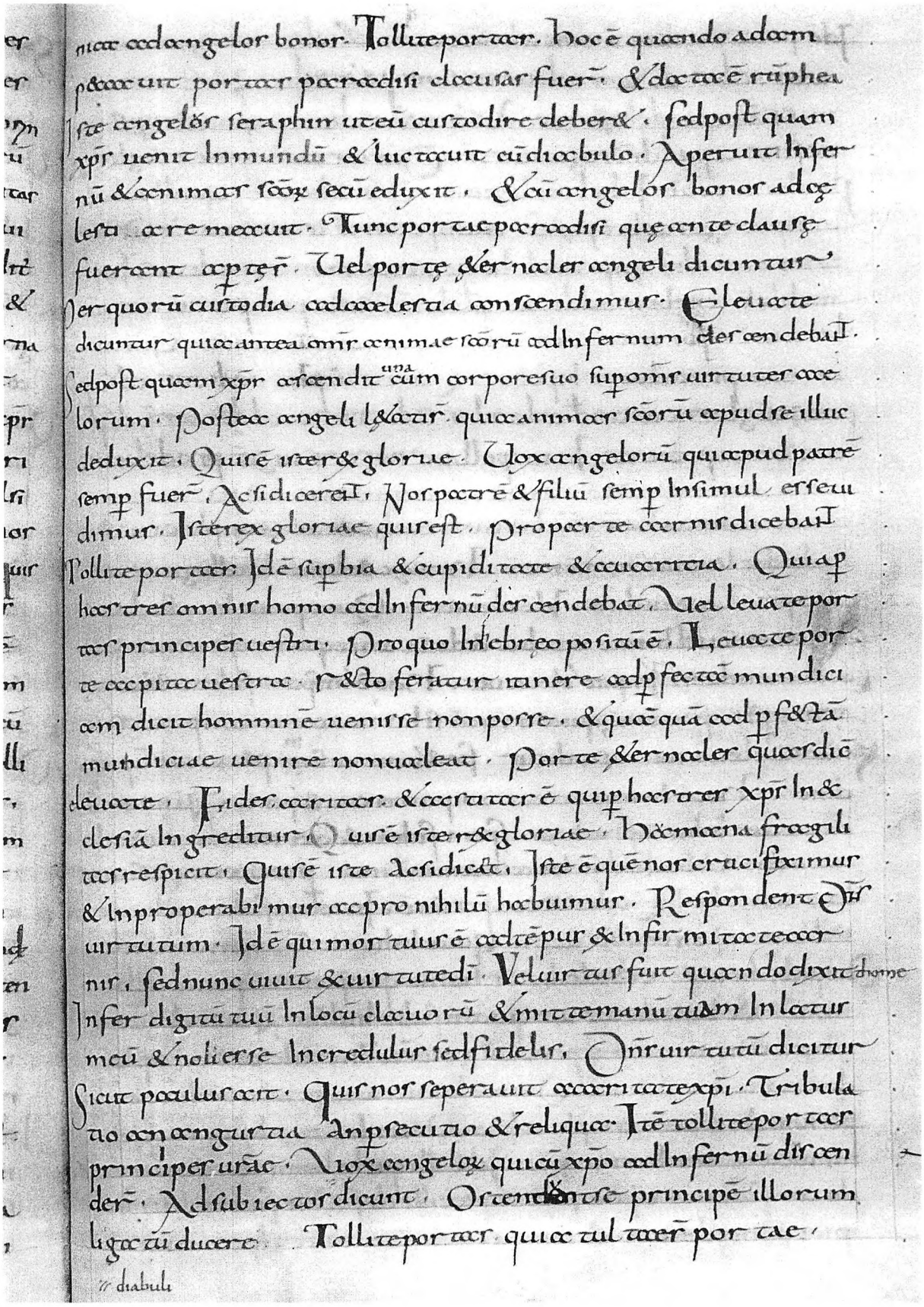

W. 17, fol. 45 r°

Bibl. monast.

Guelf. 18 Weim., f. 150v

IN VIGILIA SCI IOH BAPT. LECT. S. EVG SEC LVCAM

FUIT in diebus herodis regis iudee sacerdos quida nomine Zacharias de uice abia. & uxor illi de filiabus aaron. & nomen eius elisabeth. Sequitur SERMO HELIODORI.

UENturus in carne dns & redemptor nr. multos dispensationis sue testes premisit & nunc quidem per singula tempora israhelitice plebis tribubus ortu. non diuersa fide. sed uno eodemq; poma sensu. eiusde incarnationis eius mysteriu. pphetando precinerent. Horu ubi mus & quasi lumes quida legis & euangelii figure & ueritatis iohannes apparuit. dno ac testante quia ait. Lex & pphe usq; ad iohannem pphetauerunt. ex eo regnum dei euangelizatur. Unde & iam plusquam pphetam dictus est. qua que ceteri alonge pphetando solu predixerant. ille & presens uenturu pphetando signauit. & mox uenturum ostendendo monstrauit. Qui certe gra dispensationis non solu iustus. sed & de pontificali stirpe ortus parentibus. natus asseritur. Fuit enim sacerdos. sicut exlectione euangelica audiuimus. nomine Zacharias. de uice abia. & uxor illi de filiabus aaron. & nomen eius elisabeth. Erant autem iusti ambo ante dm. Iustus quippe parentibus est genitus. ut eo confidentius iusticiae precepta populis clarae. quo haec ipse non quasi nouitia didicisse. sed uelut hereditario iure a progenitoribus accepta seruare. De sacerdotali psapia ortus est. ut eo potentius mutationem sacerdotii preconaretur. quo ipse ad sacerdotale genus pertinere clarescere. Redemptor & unigenitus mr in carne apparens sicut rex nobis fieri dignatus est. regnum celeste tribuendo. ita & ea pontifex factus est. semetipsum pro nobis offerendo. hostia deo in odore suavitatis

untatis. Unde scriptū est. Iurauit dñs & non penitebit eū. tu es sacerdos in eternū. secūm ordinē melchisedech. Melchisedech quippe ut legimus. sacerdos dei sumi longe legalis sacerdotii tēpora p̄cessit. offerens dño panē & uinū. Et ideo nr̄e redemptor sacerdos ēe dicitur. secundū ordinē melchisedech. qua ablatis uictimis legalibus. idem sacrificiū gessit. mysteriū sui corporis & sanguinis in noua testamento offerendū instituit. Siuero scripturarum usum audire delectat. quid de abia. de cuius uice Zacharias genus duxisse p̄hibetur. hucte poterit; dauid regis filius erat sacerdos. Siquidem iubente dño p̄mo sen. primo unus in lege pontifex aaron ē constitutus. post cuius mortē eleazar filius eius. sacerdotium suscepit. et huic quoq; moriens. finis filius eius. sacerdotii successor exstitit. Et sic usq; ad tēpora dauid. pannos eius quadringentos septuaginta. unus post unū. exercere pontificatus hereditate. cui dauid cū magno feruens studio religionis. templū dño condere desideraret. dns autē magis hoc p filiū eius salomonē uelle impleri. nihil omnino ipse de omnibus quę ad futurū eiusdē templi constructionē & reuerentiā p̄parare curarat. Unde etiā cantus restauret. q̄ tēpore sacrificii cotidie psalmos cū melodia resonarent. atq; animos populi circūstantis admonerēt amorē q; celestiū. non solū sublimitate uerboz quę dicebant. sed etiā suauitate sonoru qua dicebant erigerent. ualens q; ut crescente cultu & magnificentia templi. decus q; mysterii illius. & ministrantiū creseret coetus. eo nuo cauit omnē pgeniem filiorū aaron. & eos iudicet q̄ de eleazar. & illos q̄ de ithamar stirpe descenderant. diuisit q; hos in partes. xx. iiii. ac de his singulis. singulos pontifices eligens. ceteros q̄ in partibus erant sacerdotii minoris. q̄ nunc presbiteratus uocatur officio fungi p̄cepit. eo uidelicet p̄uisione. ut cū quolibet pontificū uita decideret. quicūq; ineī parte opprimus putaret. ei pontificatui succederet.

Gücel. 18 Weim., f. 150v

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

18 Weiss

nos multa mala. & bonus usus est sermo oculis eorum.
& destinauerunt aliqui de populo. & abierunt ad regem.
& dedit illis potestatem. ut facerent justitiam gentium.
℟. Imperium inimicorum nequaquam memores estote quomodo salui facti sunt patres nostri
& nunc clamemus in celum & miserebitur nostri deus noster. ℣ Memento mirabilium eius
que fecit pharaoni & exercitui eius in mari rubro. Et ly. ii ANT
Dns defensor. ℣ Media nocte. Et edificauerunt gymnasium in
hierosolimis. secundum leges nationum. & fecerunt sibi prepu
tia. & recesserunt a testamento sco. & uniti sunt nationib;.
& uenundati sunt ut facerent malum. & paratum est reg
num in conspectu antiochi. Et cepit regnare in terra egip
ti. ut regnaret super duo regna. ℟. Congregate sunt gentes inimi
citudine in dimicent contra nos & ignoramus quid agere debeamus domine deus
adite sunt oculi nostri ne pereamus. ℣ Iusti autem perpetuo uiuent quomodo potest unus
subsistere ante faciem illorum nisi tu adiuues nos. Dne ds. Et uenit
in egiptum in multitudine grauium. in curribus. & electis
& equitib;. & copiosa nauium multitudine. & constitu
it bellum aduersus ptholomeum regem egipti. & uersus est
ptholomeus a facie eius & fugit. & ceciderunt uulnerati
multi. & comprehendit ciuitates munitas in terra egipti. &
accepit spolia terre egipti. ℟. Tua est potentia tuum regnum do
mine tues sup omnes gentes da pacem domine in diebus nostris. ℣ Creator omnium
deus terribilis & fortis iustus & misericors. da. Et conuertit antioch.
postquam percussit egiptum in centesimo quadragesimo & ter
tio anno. & ascendit adusque. & ascendit hierosolimus in
dine grauem magnam. & intrauit in superbia eius
Gerlf. 21 Weissenb. fol. 1v
ccepit altare aureum. & candelabrum lu
minis templi erat. & uniuersa uasa eius. & men

Docentes eos seruare omnia quae
cumque mandaui uobis & ecce ego
uobiscum sum omnibus diebus usq;
ad consummationem saeculi. Amen

EXPLICIT EVAN
GELIVM SECDM
MATHEVM;;
INCIPIT PROLOGUS
SECVNDUM MARCUM;

Marcus euangelista di. & xpi &
In baptismate filius. atque In
diuino sermone discipulus. sacerdo
tum In israhel agens. secdm carnē
leuita. Conuersus ad fidem. xpi euan
gelium In italia scripsit. Ostendens
In eo quid & generi suo deberet &
xpo. Nam initium principii. In uoce
prophetice exclamationis instru
ens. ordinem leuiticae electionis
ostendit. Ut praedicans praedicti
natum iohannem filium Zachariae.

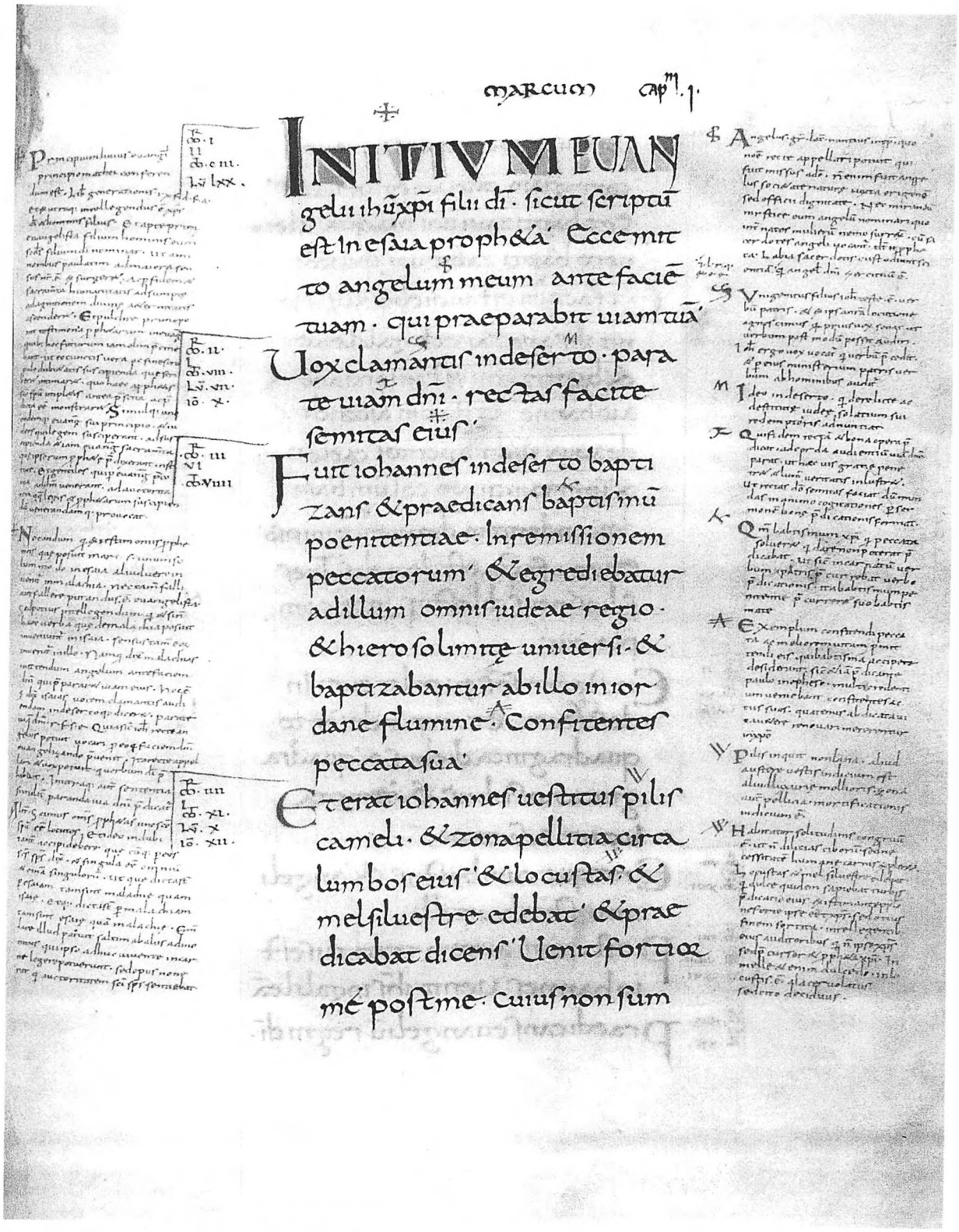

Début de l'évangile de Marc W. 26, fol. 92 r°

Bibl. monast.

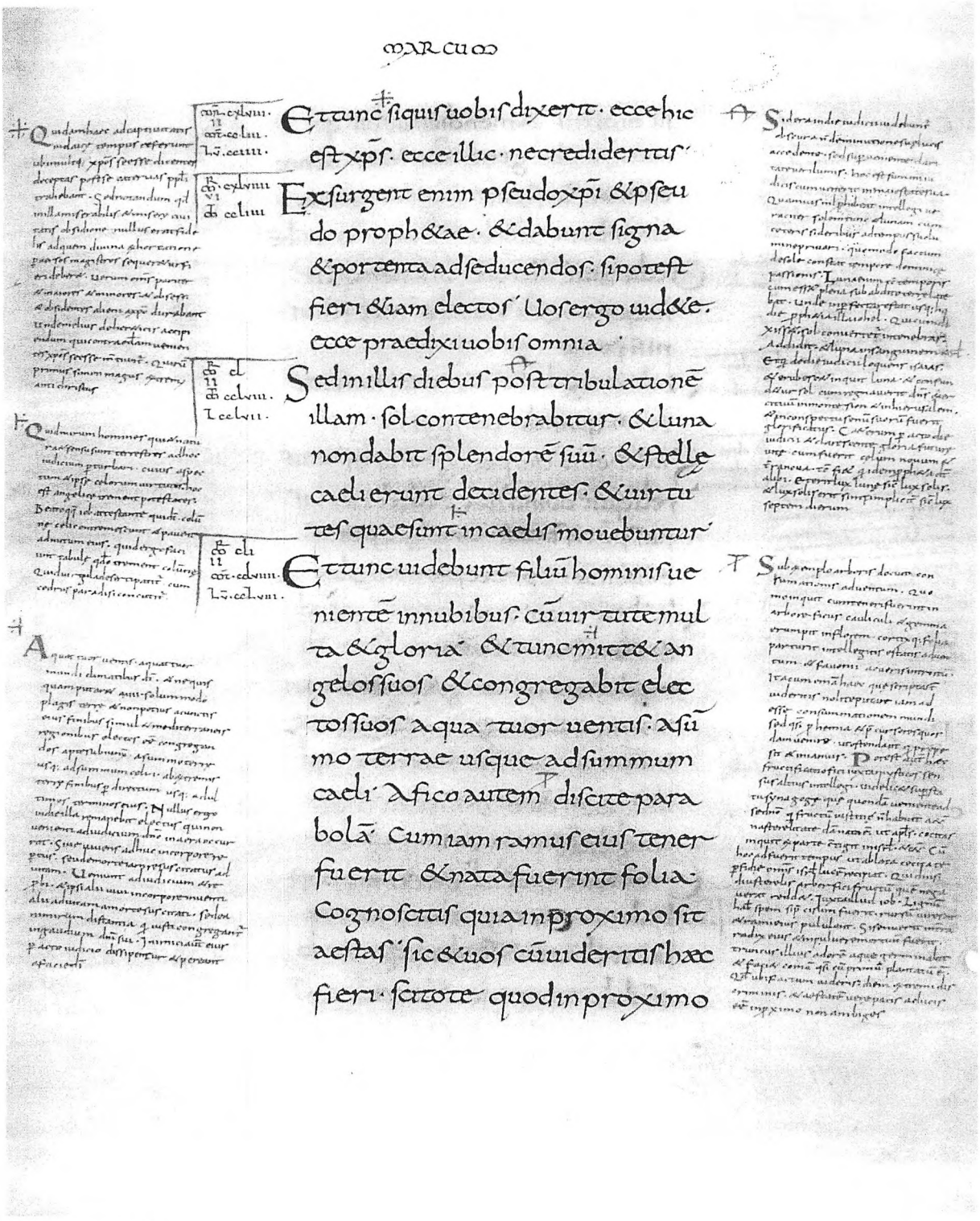

W. 26, fol. 126 r°

C. Gregorii, Othlonis Wizanburgensis Glossae in Matthaeum
(CC Cont. Med. 200, 2003)

Guelf. Weim. 26, fol. 49v

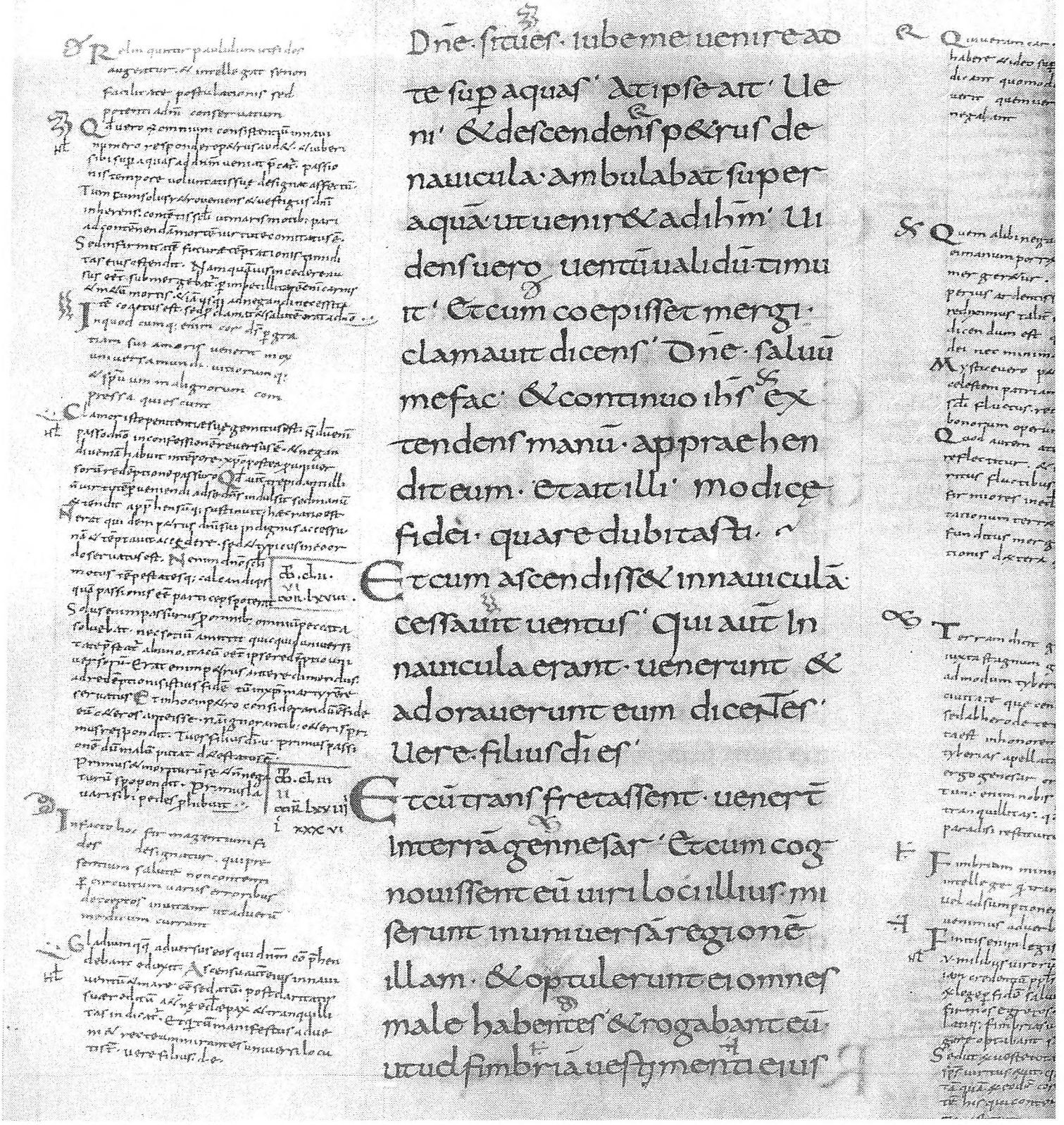

Dñe. si tu es. iube me uenire ad
te sup aquas. at ipse ait. Ue
ni. & descendens petrus de
naucula. ambulabat super
aquã ut ueniret ad ihm. Ui
dens uero uentũ ualidũ timu
it. Et cum coepisset mergi.
clamauit dicens. Dñe. saluũ
me fac. & continuo ihs ex
tendens manũ. apprachen
dit eum. et ait illi. modicæ
fidei. quare dubitasti.
Et cum ascendissent in naucula
cessauit uentus. Qui aũt in
naucula erant. uenerunt &
adorauerunt eum dicentes.
Uere. filius dei es.
Et cũ transfretassent. uenerũt
in terrã gennesar. Et cum cog
nouissent eũ uiri loci illius mi
serunt in uniuersã regionẽ
illam. & obtulerunt ei omnes
male habentes. & rogabant eũ
ut ut ad fimbriã uestimenti eius

qui simul mixti erant cū ꝛepbis quos angli ꝑgami. id ep̄s ipsius cuitatis. praua doce
ꝑmittebat. Ystoria patet. qualit̄ scilicet balaam abalach admale dicendū filiꝰ
isr̄l fuerit euocatus. Quē male dicere nolut. cui se etiā similē fieri immorte optau
Sed postea muneribꝫ uictus. ineuscē ppli morte consiliū dedit. Preuidit enim
animos filioꝝ isr̄l ad fornicationē ꝑmptos. ideoq; consiliū dedit balach ut pul
cherrimas mulieres corā eis poneret. quarū speciēb illecti. ad inlicitos amplexu
ruerent. illarūq; blanditiis delinitu. de sacrificiis phegor manducarent. ꝑquod
uidelicet factū adō derelicti. caderent coram eis. Completū ē hoc ēsiluū defluꝰ
isr̄l. et facile decepti sunt. Cgressaq; ira dñi. peussit exercitus xx tria milia. donec
fineꝫ zelo dī actus. iudictā exercuit in adulteros. Hæc tunc facta sunt docente
impio diuino et mago. hęc specialit̄ in ꝑgami ecclā. generalit̄ aut̄ fit in toto
mundo. Balaā itaq; int̄ptatur ꝑplus uanus. Balach. eliden̄s. isr̄l uero. ur uide
dñm. Balaā itaq; significat hereticos. qui pond̄ ur tutū et fidei inse ñ habent. ide
uani sunt. Balac aut̄ qui eliden̄s dr̄. huius seli significat principes. Quib nimi
bene congruit hoc qd balach eliden̄s uocatur. quia ꝑcul dubio dū huius terre
principes semp alios supiores existere querunt. siquē addignitatis sue culmen asce
ndere nitentē conspiciunt. ꝑuerb; adīrā elidunt. uidelicet adhumilia deponunt
Qui plerūq; suadentib; hereticis contra hisrahelitas. hoc ē uros uidentes dñm pugnan
ut de idolothitis edant. et fornicent adō. illoꝝ praua dogmata sequendo; Dum enim
suasoria quedā et dulcia ꝓponunt insius falsis dogmatib;. quasi p
pulchras mulieres eos seducere cupiunt. ut cōmedant idolothita. id ut sequa
illoꝝ doctrinā plenā omi spurcitia. Ibiq; fornicentur. id ut relicta ueritatis doctri
ardentissimo libidinis incendio. in datus puerforū doctorū inhereant. Alit̄ Balaā
qui ut diximus int̄ptatur ꝑplus uanus. significat demones ꝑtinacia discurrentes.
Balach aut̄ qui eliden̄s dr̄. carnē nrām. que plerumq; animā elidit ad puersa op
trahendo. que debuerat dñm uidere tota mente. et hoc ꝑmulieres. id ꝑhibuis seli
delectationes et uoluptates. Quarū amore. plerūq; anima demonū insidiis illecta.
ad consensū utendi illicitis trahitur. Isr̄l enī significat animā dñm ē templantē.
Docente igitur balaā. misit balach uoluptatū amatrices corā filiis isr̄l. quarum
suasionib; edant de immolatis. et fornicentur cū eis. qua uidelicet spūum immun
suasionib caro delectata. ad aspectū mentis. ipsarū cupiditatū illecebras deducit.
quarū amore ut dictū ē. ad consensum rapitur. Ita habes et tutentes doctrinā

Guelf. Weinmbg 27. fol. XVIII

Авг. 2016

nequaquã scribi sic & pharaonis cor adño indurari dr. peo qđ est durtiã cordis á pgrãm non emolliri. Dicat g de uictore. ñ delebo nom eius de libro uitae Quod tale ẽ quale si diceret. Quem uicturũ futurũ scio. nom eius scriptũ in celis teneo & cõfitebor nom á coram patre meo. & coram angtis ei. Illius nom coram patre suo xpe cõfitebit in futuro. cuius appbat opa in psenti. Quae cõfessio te coram patre & angtis ei implebit. cũ addextris positis dixerit iustis. uenite benedicti patris mei. quae te abeo laudabilis in publicũ, pferet. Hinc in euangelio idem dic. Qui me cõfessus fuerit coram hominib; cõfitebor & ego eũ coram patre meo q est in celis & coram angtis eius. [Et angto philadelphie eccle scribe] Philadelfia uxta quod beatus beda exponit. intptatur dilectio fratrna. Quo nomẽ. unitas ecta designatur. que in dilectione dei et pximi uersatur. queq adño diligi pbatur. que dicit narrabo nom tuũ fratrib; meis et cetr. Vel. secm autbtũ ambrosiũ. philadelphia intptatur saluans hereditatem dñi. Quo nomẽ. ipsa quoq ecta exprimit. que semetipsam saluat. cum in fide et opere bono pficit. & a uoluntate sui creatoris numq recedit. Ipsa ẽ enim dñi hereditas. de qua ps psalmista patrna ad filiũ uoce dr. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatẽ tuã. [Hec dic ses et uerus. qui habẽ clauem dauid. qui aperit et nemo claudit. claudit et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostiũ aptũ. qđ nemo potẽ claudere] Id circo principalit & singularit sem et uerũ dnm se ipsũ appellat. qua etsi quosdã int homines scos dicamus et ueraces. ad comparationẽ tam illius nullt ẽ ses et uerus. qua ipse ẽ scitas et ueritas. Unde scriptũ ẽ. Ecce int scos nemo immaculatus. Ite q aplus. Omis homo mendax. solus aut dr uerax. Clauũ dauid debemus intellegere incarnationẽ xpi. qui de stirpe dauid secm carnẽ descendit. Ostiũ aut qđ ead clauis aperit. ut claudit. ipsũ intellegam dei et hominũ mediatorẽ. p quẽ aditã ad ternã quę ipse ẽ intramus. ipso docente quia ego sum ostiũ. p me si quis introierit saluabitur et ecta. Sic enim ipse clauis simul et ostiũ dr. sicut pastor ostiarius simul et ostium uocatur. Qua re cũ clauis dauid ostiũ aperit. se ipsũ utiq aperit. qui ẽ secm carnẽ natus. passus. ac tertia die suscitatus. Quod ostiũ p us clausũ fuit omnib; exceptis pphetis. et scis patrib; qui p spm sem cognoscebant ei aduentũ. Modo aut omib; in xpo credentibus pate factũ ẽ. clausũ uero

Ymed. 27 Weimarg. fol. 2 xxv.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel 27 Weissenb.

filius· et hūin patris et filii nomine intelligunt cū omi electorū ecclā i scla
seculorū· Hanc potestatē filius dī accepit phumanitatē· q̄ omā cū patre pos
sidebat pdiuinitatē· Vnde et ipse surgens a mortuis dic· Data ē mihi omis potestas
in cēlo et interra [Et xxiiii or· seniores] id̄ pdicatores· [qui in cōspectu dī sedent·
in sedibus suis] id̄ in potestate iudiciaria· iuxta illud· Ecce dns uenit cū seni
oribus populi sui· [Cecidēr in facies suas] Omā sua ad eū referentes q̄ dic· sine me
nihil potestis facere· Qui in cōspectu dī sedent· quia in cunctis quę agunt uel
dicunt· dm sibi pēsentem semp adtendunt· [Et adorauēr dm dicentes· Gratias
agimus tibi dnē dēs omps qui es immutabilis· et qui eras ante oma secula
cum patre· Vbi intuendū· quia nō subiungunt· [qui uenturus es] sic supra· Ire
sentem enī ū in iudicio quo hec omia agent demonstrant· quē uenturū mi
nime pdicant· [Qui accepisti uirtutē tuā magnā] quando resurgens a mortuis·
omia regna mundi· tuę potestati subiecisti· Et hoc in humanitate· qua uirtus
indeficiens ē in tua diuinitate· [Et regnasti] regnas· et regnatur es· [Et irate
sūt gentes] q̄ scilicet uidēt sua cultura ad nihilum redigi· Vnde psalmista·
Dns regnauit· irascant populi· [Et sedeat in tua] id̄ tēp' uindictę tuę· quando
irascentium populoq; ceruices cōfringes· [Et temp' mortuoq;] ut scilicet qui mortuis
peccato· morientur· dāpnatione ppetua· Inquib; uidelicet gratiarū actionib;·
duos dñi aduentus cōprehendunt· Primū scilicet· humilem et occultū· quando
surgens a mortuis· mundū sibi substraui· Secundū ū· excelsū et manifestū· quan
do impius irascet· et seruos suos uindicab· Non aut gaudent electi quia repbi
dāpnant· sed ideo gaudent· quia aduenit temp' q̄ malis iusta dāpnationē· et ipsi
recipiant bonoq; operū digna remunerationē· Ante enī dāpnabuntur impii· et
sic remunerabunt pii· Nec potest puenire ad regnū corpora piorū· nisi p̄cesserit
dāpnatio reprobq;· Qđ aut dic· irat' es· nō ita intellegendū ē cū irascatur dēs sic
et homo· sed sic uidebitur reprobis quos dāpnabit· Talis quippe in singulorū con
scientiis erit· qualē eū uidebunt· Vnde· in mentibus electorū uidebitur benigne·
in mentibus reproborū irat' [Iudicare et reddere mercedem] unicuiq; [seruis
tuis prophetis et scis] Sic uidēt hec uerba sonare quasi prius p̄cesserit mercēs
electorū pro q̄ mercedem sunt recepturi· Non enī redditur· nisi qđ debetur· Sed nō
ita· quia scriptū ē· Quis prior dedit illi· et retribuet ei· Et alibi; Gra salui facti
estis· et hoc non ex uobis· ut ne quis glorietur· Sciendū ē itaq; · quia ut aliqđ dō daremus·

Cod. Weimarens. 27. fol. 75a

omnibus gentibus erunt sci̅. aduersum quos potestatem accipiet ut eos
inficiat. et temporalit̅ contra eos p̅ualeat. Similit̅ etiam erunt et in iudeis
& in gentibus qui uicti succumbent. Vnde et subditur [Et adorabunt eum]
i. anti xp̅m. et in illo diabolum [Omnes qui inhabitant terra̅] i. qui terreni
desiderus inseruiunt [Quorum nomina non sunt scripta in libro u̅itae agni]
sed pocius intra uxta illud ieremiae. Recedentes ate. intra scribentur. Quis
uero sit agnus. iohannes manifestat dicens. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata
mundi. Quis e̅ aut̅e liber uitae agni in quo uitiorum̅ nomina non merentur
asscribi. nisi uis quaedam diuina. quae ante mundi constitutione̅. ad uita̅
aeternam scos p̅destinauit futuros. Qui uidelicet lib p̅destinationis. sicut
fixa aet̅nitate. electos tenet ascriptos. ita nequaqua̅ ulla ratione reprobos ad
mittit scribendos [Quioccisus e̅ aborigine mundi] Occisus e̅ aut̅e iste agnus
aborigine mundi non inse. sed in suis membris. sic̅ in abel. et multis aliis.
Quia sicuti in suis pascitur. ita in suis occiditur. Vnde e̅. Saule Saule quid
me p̅sequeris. uel certe in p̅destinatione occisus e̅. quia ante omnia̅ scla de
creuit dns pat̅ cum filio et spu̅ sco̅. ut in fine tempore ueniret & occideret̅
ut sua morte mortem nram̅ redimeret. uel in ipso agno que̅ abel op
tulit. Aut certe ut uerius dicamus. ipse abel innocens a fratre pemptus
eum p̅figurabat [Si quis habet aures ad cordis audiat] i. spiritalit̅ que
dicit̅ intellegat. Quociens cumq; enim haec particula ponitur siue in euglo
siue in hac apocalipsi. ea quae p̅cedunt aut quae sequuntur: spiritalit̅ in
telliguntur [Qui in captiuitatem duxerit in captiuitate̅ uadet] haec uerba
sic̅ p̅tinent. ad omne̅ corpus anti xp̅i. ita & ad ipsum principem malorum
anti xp̅m. qui duobus modis captiuabit homines. Primum uidelicet a fide
xp̅i eos separans mente. deinde a beatorum societate fidelium. quia qui ei ob
audierunt. p̅petuo captiuitatis exilio damnabuntur. Ita et ille prius capti
uabitur in anima. dum diabolo tradetur ad possidendu̅. deinde damnabit̅
in inferno. captiuitate p̅petua. [Et qui in gladio occiderit. oportet eum
gladio occidi] Et hoc similit̅ duobus modis e̅ accipiendum. Primu̅ enim gla
dio malae p̅suasionis interficiet homines in anima. deinde quos sic non po
terit superare. interficiet gladio materiali. Cum quibus etiam bellum et he
noc. gladio ipso trucidabit. De hoc gladio spiritali psalmista liberari se

Guelf. Lemmatz 27. fol. 86v

eos in locum qui hebraice dr armageddon] Redit ad ea quæ superius
pter miserat de spiritibus im mundis. qui pcesserunt ut reges totius
terræ in pelium conuocarent. Et quia in tribus unus intelligi debet.
a plurali numero reuertatur ad singularem dicens. Congregauit
eos in locum q hebraice dr armageddon. Tale ē et illud euuangelij.
quando cū dns homine legione liberaret. interrogauit tamquam
unum dicens. Qd tibi nom ē. cuius ipsa unitas respondens ait. Legio
nom mihi ē. Et subdendo multi sumus. ipsam unitatem ostendit ex
multis constare. Armageddon. interpretatur consurrectio testiū iniquæ.
t mons alatrum culis. siue mons globosus. Testes iniqui oms s ministri
antixpi. Qui bene iniqui dnr. qm iniq confitent xpm ee antixpm.
& iniq antixpm. confitent ee xpm. In con resurrectione testium.
iniquæ congregabit eos antixps quia ad hoc eos ad partē suam
trahet. ut contra xpm uerba. blasphemiæ & iniquitatis pferant.
Ad istorum testium iniquorū numerū pertinent illi. de quibus dns dic
in psalmo. Insurrexerunt in me testes iniqui. et mentita ē iniq sibi.
Dr etiam armageddon. mons alatrunculis. Mons. xpc appellatur a fi
delibus iuxta quod in esaia pphēta habetur. Venite ascendamus ad mon
tem dni. &c. Et erit in nouissimis diebus p paratus mons domus dni
in uertice montium. id xpc qui supeminet meritis omniū electorum.
Et sic xpc appellatur a fidelibus mons. ita anti xpc appellabitur
mons. i. xpc alatrūculis. hoc ē a suis ministris. qui furantur fidem
rectam a cordibus fidelium. Mons quoq; globosus appellatur anti xpc.
pp multitudinem populorū sibi adhaerentium. t quia quos cumq; prava
seductione. illicit globosi uocantur: quia diuersos ostendit errores in
suo corpore. dum hinc apte seuit illinc fraudulenter decipit. Quasi eni
unum bellantium globū contra electos emittit. dū eos pporale potēn
tiam affligit. Sed dum ei insana potentia contemnitur. furorem du
mittit. cum p miracula et falsa prodigia illaqueare fingit. [Et septimus
angel effudit phialā suā in aerem] Quē septim. ipse ē et primus. quia
in uno oms intelliguntur. Et in vii angel ut sup dictū ē. oms p dica
tores ecclē figurantur. Qui effundunt phialā suam in aerem. i. p dicati

Graec. 27 Lichnowsky. fol. CIX v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel Zweissenb.

aut̄ princeps huius sci. ostendit auaritiae seruire inhis uerbis. quę exemplis caetera pertt multitudo [Et inea/ sanguis pphetarum & scę. inuentus ē. & omiū q̄ interfecti sunt interra] Sermo diuinus aliquando loq̄tur adbabylonē quasi adscdam psonā. aliquando debabylone quasi detertia. Dicit enim superius. Omis artifex. & omis ars. noninuenietur: inte amplius. et cet similit̄. nunc aut̄ dicit. Et inuentus ē inea sanguis pphetarum. & scę. q̄ interfecta sunt interra. Inquibus uerbis. aptissime demonstratur inhac ciuitate totum corpus diaboli. intelligi debere. Sanguis autem inuentus dr̄. i. undicta sanguinis. quae uenier sup omnē reprobam generationem. iuxta illud. Requiretur sanguis omnium. qui effusus ē sup terram agenerationehac. Sciendum ē etiam/ quia ut sup dictum ē/ illi sanguinem pphetarum et sanctorum fudisse inueniunt. q̄ dicta illorum inaliud sensum quā plata sunt puertere timuer. [Post haec] i. post p̄dictam ussionē. [audiui] mente [Quasi uocem magnā tubarum multarum. incaelo dicentiū alleluia] Iohannes in hoc loco psonam tenet aeclae. quae cotidie audit has uoces. q̄a ipsa eas emittit. Quod aut̄ dic̄ post haec/ n̄ ē diuersitas temporis sic dictū ē. sed ordo narrationis. Ista aut̄ uox magna. magnum ē sanctorū desiderii. Quae recte magna dr̄. quia sci magna loquuntur: magna operant̄. Multitudo tubarū. multus ē conuentus fideliū. Sed quā uis multi sint/ unam uocem emittunt. q̄a om̄e qđ loquunt̄/ inunus fidei concordia consistit. Iste sunt tubę p̄dicatorum. quibus vii diebus iericho circumeuntibus/ muri illius corruer̄: Qđ mistice inhac aecla cōpletur: In qua pseptem dies. hoc ē pom̄e tempus huius uitae p̄dicatoribus tubam doctrinae insonantibus omis fortitudo infidelium ruit. Allt grecus sermo ē. latine dr̄ laudate dnm̄. Vnde et ubi nos in nris codicibus habemus laudate pueri dnm̄. greci habent allt. Allt g̊ sci resonant. q̄a & ipsi dm̄ uerbo et opere laudant. & caeteros ut eadem faciant admonent. hoc fecer̄ p̄cedentes fortissimi patres. hoc nos etiam licet infirmam̄te paruuli dicimus. Sed iam quid dicam. audiamus. [Allt laus. et gla. et uirtus dō nrō] Hoc ē allt dicere sclicet/ qđ laus. q̄a omis creatura caelestis & trestris. dm̄ laudare debet. Et gla. i. honor. et exultatio.

† Cap: xix.

Cod. Lichtenthal 27. fol. 128r

sup addere auderent. sic ubi gra arrius auferre nisus e exsuo libro. ego et
pr unu sum. Venius quoq; dixit. Ego principium tribuo thu ex maria.
[Et si quis diminuerit de uerbis libri, p phetę huius uel sensu. uel etia uba
cte sa scientia. sic fec arrius ex euangelio qd p ductu e [auferet ds parte ei de libro
uite] i. inmemoria psentię di nscribetur. [Et de ciuitate sca] i. de celesti iherlm.
& societate sca angelq; et hominu [Et de his ssp mus[que scripta se in libro isto]
Tam hoc sciendu e. qa hoc n ppt eos dr. q simplicit qd dicunt sentiunt. sed
de his utiq; q cta conscientia sua. male de do loquunt. [Dicit q testimoniu
phibet istoru] subaudit uerboq. Atq; idcirco manifestat qua uera sint. qa
dns ipse xpc est testimoniu phibet. Vnd sequitur [Eta] i. sic fiat. ut cop' antur
oma que supius dicta se [Veniio cito] adiudicandu. et reddendu unicuiq; scdm
opa sua [Amen] i. uerum e. qa oma que p ducta se. pcul dubio co plebuntur.
[Veni dne thu] Hoc omis ecclia loqtur in iohanne. optans ut ueniat xpc adiudicu.
Vnd et cotidie i dominica oratione postulat supplicit. Adueniat regnu tuu.
Et illud. Ostende nob faciem tua. et saluerimus [Gra dni nri thu xpi cu omnib;
uob. amen] In hoc loco iohannes typu gerit p dicatoq. q scientes hominem
n posse iustificari plege s; p gram. Optant ut eadem gra semp cu ecclia
p maneat. Nota aut qd hic lb agia sumpsit initiu. & in gra posuit ti minu.
Quia uidelicet et p uenientem dei gra saluam. et subsequente iustificamur.
Vnde et paul more huius locutionis epistolas suas ecclesius ordinauit. ut
agra inchoaret. et in gra ti minu poneret. A A

bonum est.

Guelf. 27 Weimarg. fol. CLVIII r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel 27 Weisseub.

Capitulare cū coll·iii· Baptisteria·vi·
ymnarii·v· Psalteria inc̄ seruata·x·
In eccla·iii·catenata·et iii·uetustissimi
ad scolā· Tria uolumina cassiodori in
psalt̄· Ieronim' in psalt̄· Remigius in
psalt̄· Augustin' in psalt̄·ii·libri·unus
nouus·alius uet'· Psalt̄ theutonice in
iii uolum̄· Libri·iii·in psalt̄ sine nom̄·

Opus bedę· De natura rer̄u lib·i· Sup vii
epłas canon̄ lib·i· Itē in easd̄e·et in quest̄
ones regū· In act' apłox· Itē in act' apłox
et apocal·et in epłas pauli· Sup parabolas
salom̄· et ecclesiasten·et cantica cant̄·
Itē tract̄ in act' apłox· Itē in apocal libri
ii· Sup math· Sup marc̄u· Sup luc̄a·
In computū· De temporib;· Gesta anglox·
Sup epłas pauli sine nomine libri·ii·

Opus augustini· Tria uolumina de ciui
tate dī· Tria uolum̄ sup ioh· Contra ad
uersarios legis et pphetar̄u· De qualitate
animę· De baptismo· De fide et operib;·
Sup epłas pauli ad galathas· Sup passione
dn̄i· libri sermon̄u·ii· De c̄cordia euglar̄u·
libri·ii·

Opus gregorii· Tria uolum̄ moral iob·
Dialogi·iii· Sup hiezechiel̄e·iii·uolum̄·
Pastoralis curę libri·iii· Quadraginta
omel libri·ii·

Opus rabani· Sup genisim uolum̄·ii·
Sup ruht· Duo uolum̄ in regū·
Sup paralipomenon·ii·uolumina·
In ecclesiasticū· In iudicū· In iudit et
in ester· In iezechiel̄e· In computū·

Ambrosius de fide·
Eusichius in leuiticū·
Ysidorus de officiis· Sinonima ysidori·
Itē ysidorus dd sit sumus et incōmutabit dns·

Hunc catalogum pauli aliter recensitum
vide in Vol. I. vindeniar. liter. Schannati
pag. 8.

Guelf. Weissenburg 30, fol. 106r

Abb. 203a

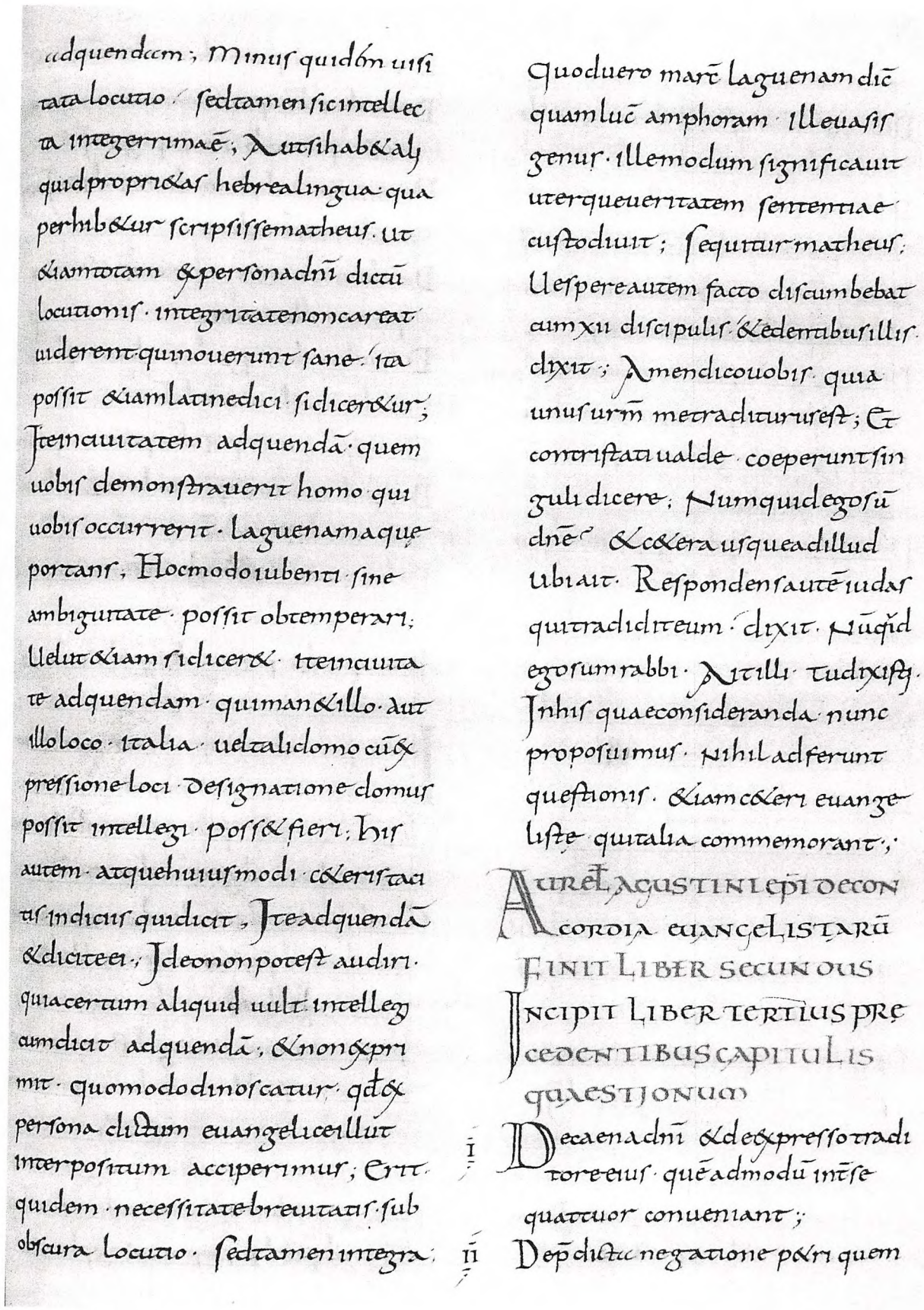

adquendam; Minus quidem uisi tata locutio. sed tamen sic intellec ta integerrimae; Aut sihab&aly quid proprietas hebreae linguae qua per hib&ur scripsisset matheus. ut etiam tota & persona dni dicti locutionis integritate non careat uiderent quinouerunt sane. ita possit etiam latine dici sic dicere&ur; Ite in ciuitatem adquendam. quem uobis demonstrauerit homo qui uobis occurrerit. Laguenam aquae portans. Hoc modo iubenti sine ambiguitate possit obtemperari; Uelut etiam si dicere&. Ite in ciuita te adquendam. qui man&illo. aut illo loco. ita lia. uel talidomo cui& pressione loci designatione domus possit intelligi. poss&fieri; his autem. atque huiusmodi ceteris tacitus indicium quidem, Ite adquendam dicitur ei; Ideo non potest audiri. quia certum aliquid uult intelligi amdiat adquendam; & non expri mit. quomodo dinoscatur. qd& persona dictum euangelice illut interpositum accipiemus; Erit quidem necessitate breuitatis sub obscura locutio. sed tamen integra;

Quod uero mare Laguenam dic quam luc amphoram. Ille uasis genus. Ille modum significauit uterque ueritatem sententiae custodiuit; Sequitur matheus; Uespere autem facto discumbebat cum xii discipulis. & edentibus illis dixit; Amen dico uobis. quia unus ex uobis me traditurus est; Et contristati ualde. coeperunt sin guli dicere; Numquid ego sum dne& & cetera usque ad illud Ubi ait. Respondens aute iudas qui tradidit eum. dixit. Nu&id ego sum rabbi. Ait illi. tu dixisti. In his quae consideranda nunc proposuimus. nihil adferunt questionis. & iam ceteri euange liste. quit alia commemorant;

AUREL AGUSTINI EPI DE CON CORDIA EUANGELISTARU

FINIT LIBER SECUNDUS

INCIPIT LIBER TERTIUS PRE CEDENTIBUS CAPITULIS QUAESTIONUM

I Decaena dni & de expresso tradi tore eius. quem admodu inter se

II quattuor conueniant;

III De p distinctione negationis petri quem

W. 30, fol. 62 r°

Bibl. munic.

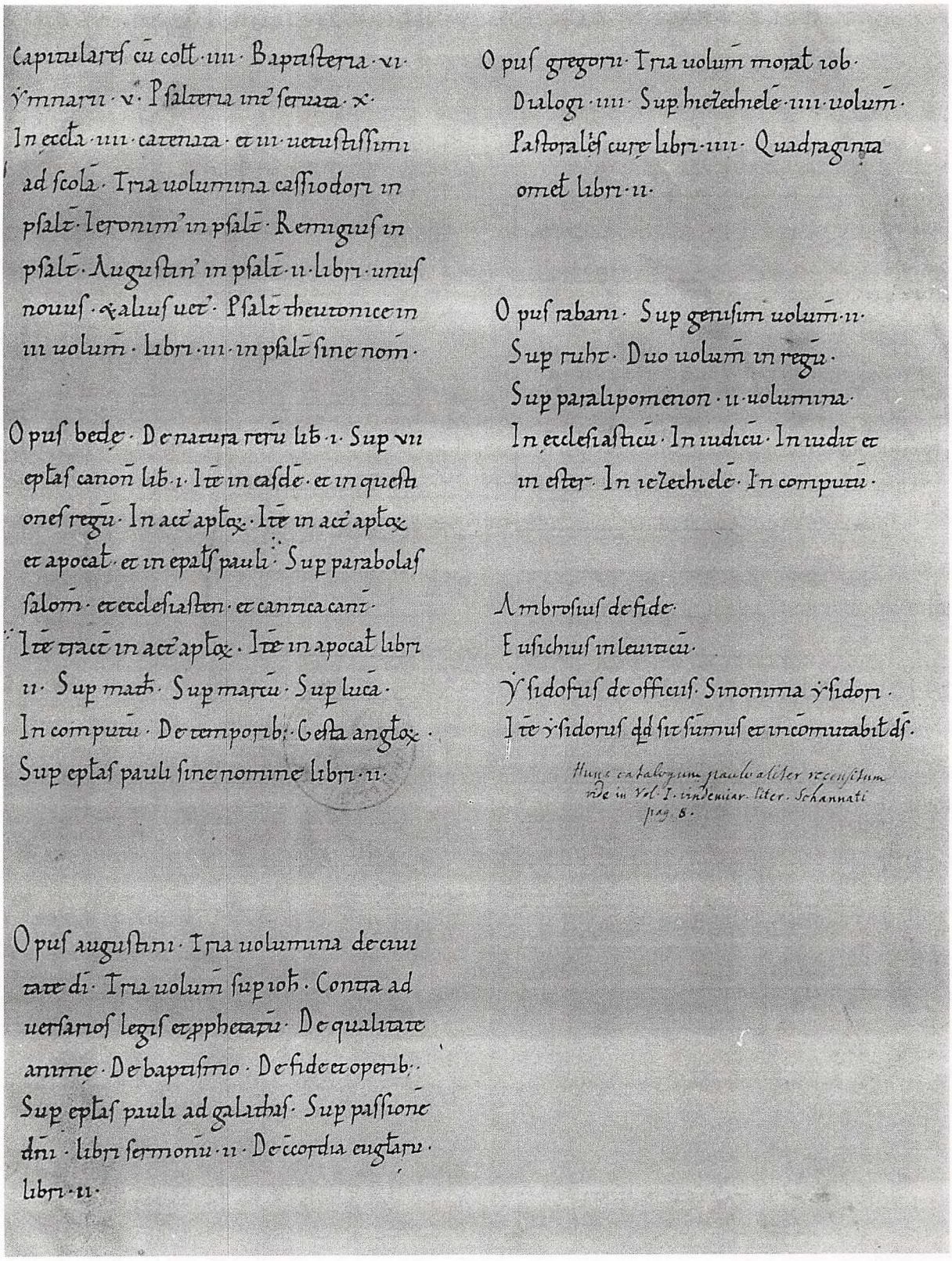

Capitulares cū coll. iii. Baptisteria. vi.
ymnarii. v. Psalteria int' seruia. x.
In eccl'a. iiii. catenata. et iii. uetustissimi
ad scolā. Tria uolumina cassiodori in
psalt'. Ieronim' in psalt'. Remigius in
psalt'. Augustin' in psalt'. ii. libri. unus
nouus. & alius uet'. Psalt' theutonice in
ii uolum'. Libri. iii. in psalt' sine nom'.

Opus bede. De natura rerū lib. i. Sup vii
epl'as canon' lib. i. Itē in casde. et in quest'
ones regū. In act' apl'ox. Itē in act' apl'ox
et apocal'. et in epl'as pauli. Sup parabolas
salom'. et ecclesiasten. et cantica cant'.
Itē tract' in act' apl'ox. Itē in apocal' libri
ii. Sup matth'. Sup marcū. Sup lucā.
In computū. De temporib;. Gesta angl'ox.
Sup epl'as pauli sine nomine libri. ii.

Opus augustini. Tria uolumina de ciu
tate dī. Tria uolum' sup ioh'. Contra ad
uersarios legis et pphetarū. De qualitate
animę. De baptismo. De fide et operib;.
Sup epl'as pauli ad galathas. Sup passionē
dn̄i. libri sermonū. ii. De concordia euglarū.
libri. ii.

Opus gregorii. Tria uolum' moral' iob.
Dialogi. iiii. Sup hiezechielē. iiii. uolum'.
Pastoralis curę libri. iii. Quadraginta
omel' libri. ii.

Opus rabani. Sup genesim uolum'. ii.
Sup ruht'. Duo uolum' in regū.
Sup paralipomenon. ii. uolumina.
In ecclesiasticū. In iudicū. In iudit' et
in ester'. In iezechielē. In computū.

Ambrosius de fide.
Eusichius in leuiticū.
ysidorus de officiis. Sinonima ysidori.
Itē ysidorus dd sit sumus et incomutabit ds.

Hujus catalogum glauci alterum recensitum vide in Vol. I. Lindenbrog. Biblioth. Scriptorum Classicorum pag. 8.

W. 30, fol. 106 r°

Bibl. monast.

ad ihm. Dñe si fuisses hic. frater meus non esset mortuus. Sed & nunc scio. qa quęcumq; poposceris ado dabit tibi ds. Dicit illi ihc. Resurget frater tuus. Dicit ei mar tha. Scio qa resurget in resurrectione in nouissima die. Dicit ei ihc. Ego sum resurrectio & uita. Qui credit in me. & etiam si mortuus fuerit uiuet. Et omnis qui uiuit & credit in me non morietur in etnũ. Credis hoc. Ait illi. Utiq; dñe. Ego credidi qa tu es xp̃s filius di qui in hunc mundũ uenisti. Et cũ hęc dixisset. abiit & uocauit mariã sororem suam silentio dicens. Magister adest. uocat te. Illa ut audiuit surrexit cito. & uenit ad eum. Nondũ enĩ uenerat ihc in castellũ. sed erat ad hic in illo loco. ubi occurrerat ei martha. Iudęi igitur qui erant cũ ea in domo. & consolabantur eam. cũ uidissent mariam cito surrexit & exiit. secuti sũt eã dicentes. qa uadit ad monumẽtũ ut ploret ibi. Maria ergo cũ uenisset ubi erat ihc. uidens eũ cecidit ad pedes ei & dixit ei. Dñe si fuisses hic. non esset mortuus frat meus. Ihc ergo uidens eam plorantẽ. & iudęos qui uenerant cũ ea plorantes. infremuit spũ. & turbauit semet ipsũ & dixit. Ubi posuistis eũ. Dicunt ei Dñe ueni & uide. Et lacrimatus ẽ ihc. Dixerũt ergo iudęi. Ecce quomodo amabat eũ. Quidã aũt ex eis. Non poterat hic qui aperuit oculos cęci nati facere. ut & hic nõ moreretur. Ihc ergo rursum fremens in semet ipso. uenit ad monumentũ. Erat aũt spelunca. & lapis sup positus erat ei;

Codex mölleri sti petri et pauli apli [illegible]

Guelf. 34 Weissenbg., vordere Vorsatzbl.

ceteri perturbarentur se non commouendum · Quem dñs
etiam ter negaturum esse respondit · Sed et ille et ceteri om
nes discipuli · nesi in ipsa quidem morte posita sint pollicen
tur sese negaturos · Et procedens iussit discipulos suos
consedere dum oraret · Assumptisque petro et iacobo et
iohanne coepit tristis esse · Ergo non ante tristis est qua
assumit · et omnis metus illis esse coepit assumptis · Atque
ita non desertae est · sed debis quos assumpserat mestitudo ·
Et quidem recordandum est non alios hic assumptos fuisse ·
quam ipsos illos · quibus uenturus in regno suo filius hominis
ostensus est · Tum cum assistentibus in montem morsi et
helia tota aeternae gloriae suae honore circumdatus est ·
Sed quae tum assumendorum eorum · eadem et nunc fuit cau
sa · Denique ait · Tristis est anima mea usque ad mortem ·
Numquid ait tristis est anima mea propter mortem ?
Certe non ita · Nam si de morte erat metus · ad eam utique
referri perquam erat debuit · Sed aliud est usque in to · ali
ud obito metuere · Et causam non facit quicquid in fine est ·
Quia usque in to quod ab altero coeptum sit differatur ·
Superius igitur dixerat scandalum patemini in me in ista
nocte · Scebat exterrendos · fugandos · negaturos · Sed quia
sps blasphemia nec hic nec in aeternum remittatur · Metuit
ne se dm abnegent · quem cesum · et conspatum · et crucifixum

Gräfl. Leiningen 35, fol. 106r

ceteri perturbarentur se non commouendum · Quem dñs
cum ter negaturum esse respondit · Sed & ille & ceteri om
nes discipuli · nesi in ipsa quidem morte posita sint pollicen
tur sese negaturos · Et procedens iussit discipulos suos
consedere dum oraret · Assumptisque petro & iacobo &
iohanne coepit tristis esse · Ergo non ante tristis est qua
assumit · & omnis metus illis esse coepit assumptis · Atque
ita non desertae est · sed dehis quos assumpserat mestitudo ·
Et quidem recordandum est non alios hic assumptos fuisse ·
quam ipsos illos · quibus uenturus in regno suo filius hominis
ostensus est · Tum cum assistentibus in montem morsi &
hebia tono aeternae gloriae suae honore circumdatus est ·
Sed quae tum assumendorum eorum · eadem & nunc fuit cau
sa · Denique ait · Tristis est anima mea usque ad mortem ·
Numquid ait tristis est anima mea propter mortem ?
Certe non ita · Nam si de morte erat metus · ad eam utique
referri per quam erat debuit · Sed aliud est usque in to · ali
ud obito metuere · Et causam non facit quicquid in fine est ·
Quia usque in to quod ab altero coeptum sit differatur ·
Superius igitur dixerat scandalum patiemini in me in ista
nocte · Scibat exterrendos · fugandos · negaturos · Sed quia
spūs blasphemia nec hic nec in aeternum remittatur · Metuit
ne sēdm abnegent · quem cesum · & conspuctum · & crucifixum

Guelf. Weinsenbg 35, fol. 106r

Sigihet hab regulā feminarū prẹſtitā admōn andelaba · cingulā·i·
[illegible] · psalterium·i ·
Uuolbbrant · antiphōn·i· gradalē·i·psalter·i· libell·i·carpſāb
ferding antiphōn·i· psalterū·i·

Reginbr psalterū·i·
Otakar gradal·ii· psalterī·ii
egibr gradalē·i·

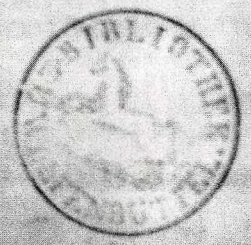

Geilo missalē·i·gradal·i· Grammaticā·i·
[illegible]
Ercanbr missal & lectiōn·i·
Ludrih · [illegible] psalt·i·
Otakar [illegible] antiphonariū·i·

Bibl. monast. (p. 93)

W 35, f. 113v

Sigibet hab regulā feminarū prestitā admōn andelaba · cingulā·1·

Lantfrid · antiphon·1· psalteri·1·

Uuolfbrant · antiphōn·1· gradalē·1· psalter·1· libell·1· carpsāb

Ferding antiphōn·1· psalterīū·1·

Kegnbr psalterīū·1·

Otakar gradal·1· psalter·1·

Egibr gradalē·1·

BIBLIOTHEK HERZOG AUGUST WOLFENBÜTTEL

Gerlo missalē·1· gradal·1· Grammaticā·1·

Ercanbr missal·1· lectionē·1·

Ludrih · psalt·1·

Otakar uenior antiphonarīū·1·

Q: 4. Weimarer 55, fol. 113v

Admonast clingon

Anno hab decreta pontificū romanorx anno epr libru.1.

Gebehart abb hab carpsah.1.miss.

Hildini pr hab libru comitū. Liudolf pbr antiph.1. xmissacan

Vidua Gerolti psalt.1. Uxor regin boldi psalt.1.

Vuizo pbr hab psalt.1.

Steuan lectionariū.1.

Domna Liutgart psalt.1. altera Liutgart.1. emicho pr libru.1. rabani cū martyrol

Gmel. Weimarbg 35, f. 114r

q:11. 45 Lei:f.

dionisius alexandrinus antistes in libro de martyribus. qui et ipse sub eidem psecutionis in manitate in multis sepe cfessionib; satis clarus. et passionum tormentorumq; tolleratia magnificus fuit.

C VIII. kl MARŤ. Secundini epi. uerolu. Item. uasti. amatoris.

D VIII. kl MARŤ. Apud antiochiam. cathedra scī petri. Item scē eccle urginis.

Notū sit omnib? xpi fidelib? qualit quida ex familia scī Petri cūno nomine diuno instinct? amore una aream in lammendes heim et .ii. iurnales uinee et .ii. pratoꝝ et dimidiū hūbe ad altare .s. Petri wilenburg tradidit. que omnia frs sui luulo et ōtuum ei? petitione a samuele abbate sibi suisq; posteris in hereditatem acceperunt. ea scilicet condicione ut annuatī in cath .s. Petri cera .x. nummos ualentem et unde in thure ad p̄fatum altare p̄soluant. Acta sunt aut hec anno dom incarn̄ mill. lxxx. i. indict. iiii. Henrico .iii. regnante.

E VII. kl MARŤ. Apud firmū. scī

Qui de capadocia uenies ciuitate · cū desiderio
scōrum locorum hierosolimā pgeret · et narci
sius epūs eiusdē urbis iā senex regeret ecclām · et
ipso narcisso et multis cleri corū et reuelatum ē
altera die mane intrare epm qui ad uitor sacer
dotalis cathedrę ēt deberet · Itaq; re ita cōple
ta ut p̄dicta fuerat · cunctis in palestina epis in
unum ēgregatis annitente t maxime narci
so hierosolimitanę ecclę cū eo gubnaculū suscepit ·
Qui p̄secutione decii cū iam in longeue ętatis
ueneranda canicie p̄fulgeret ductus cesaream
et clausus carcere · ob cōfessionē xp̄i martirio co
ronatus ē · Eodē die · rome nat̄ sci pigmeni
pri et mart̄ · positi ad scōs abdon et sennen ·
Geeba fidelis mulier · hec cum uiro suo gaganharto · interra uuen
trium placere desideraui dño · quicqd hereditario iure inqueicheim
possederat · pabsolutione delictox suox scō petro tradidit · et ut p
petitione istox · firm cum iustis in libro uitę uterq; scribereturcon
stituit ex inde eis dari in obsequium quot annis ii · hamas de ui
no · ce · i · untiam ad augendum cereum ·

A xiii · kt aprit · Apud ęgiptum · nat̄ sci
iohis heremitę ammirandę sctitatis uri · qui
etiā ꝑphetico spū plenus theodosio imp̄ri xp̄i
anissimo uictorias de tyrannis p̄dixit Eodē

Gen. Lat. 45, f. 26r

Abb. 208 b

Guelf. 45 Helmst.

ipso die·beati sarapionis anachorite· Et in ter
torio lugdunensi·sci lupicini abbatis iurensium.
cui urita sctitatis et miraculorū gra illustris fuit·
Corpus eius apud uesium conense monasterium
condtum est·

D xi· kl aprit· In gallis curtate narbo
ne·nat sci pauli epi et cf·discipuli apostolorū·
† Herbertus nre congreg subd et monacus·

E x· kl aprit· Nat sci fidelis· Et ad
uentus sci theodoli ad monasteriū quod dicit
clingo·In affrica sci felicis· † Berenhart nre cg pr 7m·

Bertuus emaio lupus ē et septim' anguis.

Kl. III. Hieremię ꝓphetae. et nat̄ apostolorū philippi et iacobi.

In galliis territorio uuarensi in loco qui uocatus ē antiquitus gentib; sci andeoli subdiaconi. Quē misit ab oriente sēs policarpus cū beato benigno et andocho prbis et tursо diacono ad ꝑdicandum uerbū dī in galliam. Cuius ꝑdicatione cęsar seuerus compta. spinosis fustib; crudelissime flagellatū in carcerem tradi ꝑcepit. Et alia die ꝓductū cum uidisset superari non posse. iussit adsimilitudinē gladii de ligno durissimo ēnsem fieri. et in crucis modū capiti et scindi. Quod cū factū fuisset. diso in terrā cerebro gloriosa morte translatus est. Item in ciuitate sedunensi loco acauno. passio sigismundi regis. Eodē die sęę uualtburgis uirḡ.

Gieß. 45 Hemmerich. f. 41a

Abb. 210

cibo p̄ septem dies. Unde cum p̄seuerantē in confessione xp̄i accessent duxerē eam aduir gines uestē. ibiq; p alteros vii dies sine cibo p̄ mansit. eo q̄d nulla ratione decoc̄ manu cibū paterē accipere. Post hēc leuata in ceulcam clamabat dicens. Modo cēpi uidere amatorē meum xp̄m. in q̄ amor mīs fixus ē. Cūq; torto res ei dicerent negare tē xp̄ianā et dimitteris. illa clamabat. Ego non negabo amatorē meū. qui p̄ me felle cibatus. aceto potat. spinis coronat. et crucifixus ē. Post hēc depositā ē. ac p̄ceptata in cloācam. Scī aut nicomedis p̄b̄ inspeculis posit occulte leuauit corp' eius. ac p̄nocte inbitotte p̄duxit ad casellā sua. viii. mo ab urbe miliario uia ardeatina ibiq; eā sepe liuit. Ceteto dei nr̄ congreḡ p̄b̄ et monachus. ✠ Grimaldus abbas. Qui ecclesiasticē utilitati studio sus intendens. monasterium scī sebi post incendium maiore edificio restaurauit.

D xviii. kl iul Heliseus pphet̄. Qui a pud samariā palestinē que postea sebastia

Cgcdl. Ms. f. 45 ; f. 56*

Guelf. 45 Sup.

Dxi. kt iut . Apud siciliã ciuitate siracusis. nat̃ sc̃orum mart̃ rufini et martȳ. Eodem die. sc̃i albani mart̃, ppe mogont̃ ciuit̃.

Ex. kt iut . Inbrittannia. sc̃i albini mart̃ cũ aliis occc. lxxx. ta et nouẽ. In alexandria ciuitate. nat̃ sc̃i rufi martyris. Qui temp̃ diocliciani in uerolamia ciuitate p̃ uerbera et torm̃ta acerba capite plexus ẽ. Sed illo in terrã cadente. oculi er̃ q̃ eũ p̃cussit parit̃ ceciderẽt. Passius ẽ cum eo un̄ etiam domilitib;. eo q̃d̃ eum ferire uolsisset noluerit. diuino utiq; p̃tit̃ miraculo. qua uiderat beatũ martyrẽ sibi dũ ad coronã maturiu, p perarat aluẽum intposito amnis orando

filioru scę felicitatis. ide ianuarii. felicis. philip
pi. siluani. alexandri. uitalis. martialis. sub
pfecto urbis publio. tempor antonini prin
cipis. Et quib; ianuarius post uerbera uirgaru
et carcere. ad plumbata occisus e. felix et phi
lippus fustib; mactati. siluanus pcipitio in
teremptus e. alexander. uitalis et martialis
capitali sententia puniti sunt. Eode die in
affrica. nat scoꝝ. ianuarii. marini. naboris
et felicis decollatorum. Item rome. scarum
rufine et secundae. ✠ Mabrbilt fidelis mulier.

Vniuersitati notu sit fidelium uuentiu qua post hec succedentiv qlit ipsa nobili matrona
illa uolentis dni voce ad tendes thesaurizare uob thesauro in cęlo ubi nec tinea
nec erugo demolit, p salute animę suę ędificare ad altare principis apłoꝝ petri in wize burht. ut hoba in hade
nun ea facilicet ędificatione. ut mancipia quę etia ad hoc ide altare subdita ee, p censu estuet hereditario iure re
idipsu p div excolere. atq; omib; annis exsingul hobis infestuttare sci galli censu. uiii. uncias debeas p solucre.
Hacuttaut hę censu hac felici dispensatione. distribui. ut quotanis in annuisario depositionis ei die. v. sol
iarbitu frm. tribe causa caritatis ad coeptione piscv. unuq; maltrv ttici cu amina uni abbatv rerugy
curatore eferant. nec n etia maltru punt. qrtarios legumini cu tcia parte aminę pauperib. erogent. Hęc
quippetę sui fec memoria. statuit etia anallo uquę fieri uitta.

Cv. id iul. Translatio sci benedicti
abbtis. Postquam enim sicut ipse uuens pdixe
rat monasterium eius agentib; uastatu est.
dno reuelante repertum e corpus eius et in
gallias translatum. atq; in territorio aurelia
nensi monasterio qd uocat floriaco digne
sepultum. Translatu e etiam partu corpus

ye-11. Lat. f. 45. f. 65v

V t unicuiq; fri mcibo potu mensura sibi data sufficiat.
II t firs aliquid pinguedinis mixtu cotidiano habeant. excepta vi[a] fr[is]
& dieb; ante natale dni & a quinquagesima usq; ad pascha.
V t musule berbicine fribus; dentur.
V t volatilia in natale dni & in pascha tantum trib; dieb; si unde ÷ comedan[t].
Si uero non fuerit unde, non requiratur p debitum. Si autem abbas aut
monachi se abstinere voluerint in eorum arbitrio sit.

Cuo Legaliter sanctituo an
tiquitus teneatur & cautum cum oblationib; uno parentes
suos tradere filios in templo oni seruituros felicit. p cul dubio hoc
de nris filiis faciendum salubriter prebetur exemplum. Aequum
& enim iudico creatori nro de bonis reddere fructum. ideirco hunc
filium mm nomine .h. cum oblatione in manu at q; peticione alta
ris palla manu mea inuoluta ad nom scorum quorum hic reliquie
continentur & abbate presente trado coram testib; regulariter
p mansurum. ita ab hac die non liceat illi collum de subiugo re
gule excutere. s; magis eius dem regule fideliter se cognoscat
instituta seruare. & uno cum ceteris gratanti animo seruire.
Et ut hec mea traditio inconuulsa permaneat, p mitto. cum iure
iurando coram do & anglis eius. quia numquam p me numquam
p substicm tam p sonam nec quolibet modo p rerum mearum
aliquas facultates egrediendi de monasterio tribuam occasionem.
Et ut hec peticio firma p maneat. manu mea ea subter
firmaui. Isti sunt tes[tes].

Ego .h. inicio conuersationis
conuersationis mee uilio et ter adtendens considero.
qd petitionib; meis primum non facilis conicessus ÷ introitus.
s;. diu mihi pulsanti uix hospicii locus misericordit ÷ tributus.
In quo p paucos dies commoratus. nouiciorum uomo sum p gressus.
In qua mihi dura & aspera primum a semore sunt predicata.
& stabilitatis mee p missio expetita. & ter in anno lecta atq;
tradita regula. cum ammonitione dicentis. Ecce lex in qua mili
tare uis. si potes obseruare ingredere. si non potes liber discede.
Hoc g uidens ordinatissimum atq; morosum mihi spatium ad
tributum dubitationis aditu preter misso ut me iam uro corpori
sociare dignemini humiliter deposco. Ego tamen huius regule
instituta uno animiter seruare p mitto. & p[ro]pter uite eterne pre

Gödlf. 45 Weimarbg. f. 124^

V ⁊ unicuiq; fri in cibo potu mensura sibi data sufficiat.
II ⁊ firs aliquid pinguedinis in cotidiano habeant. excepta vi fr
& dieb; ante natale dni & a quinquagesima usq; ad pascha.
∴ V ⁊ musule berbicine frib; dentur.
V ⁊ volatilia in natale dni & in pascha tantum trib; dieb; si unde ÷ comedant.
Si uero non fuerit unde non requiratur p debitum. Si autem abbas aut
monachi se abstinere voluerint in eorum arbitrio sit.

CVOD LEGALITER SANCTITVOD AN
tiquitus tenetur & cautum cum oblationib; dno parentes
suos tradere filios in templo dni seruituros feliciter. p cul dubio hoc
de nris filiis faciendum salubriter prebetur exemplum. Aequum
& enim iudico creatori nro de bonis reddere fructum. ideirco hunc
filium meum nomine .y. cum oblatione in manu ac q; pticione alta
ris palla manu mea inuoluta ad nom scorum quorum hic reliquie
continentur & abbate presente trado coram testib; regulariter
p mansurum. ita ab hac die non liceat illi collum de subiugo re
gule excutere. s; magis eius dem regule fideliter se cognoscat
instituta seruare. & dno cum ceteris gratanti animo seruire.
Et ut hec mea traditio inconuulsa permaneat p mitto. cum iure
iurando coram do & anglis eius. quia numquam p me numquam
p subsitem tam p sonam nec quolibet modo p rerum mearum
aliquas facultates egrediendi de monasterio tribuam occasionem.
Et ut hec pticio firma p maneat. manu mea ea subter
firmaui. Isti sunt tes[illegible]tes.

EGO .N. IN ICIO CONVERSATIONIS
conuersationis mee dilig ENTER adtendens considero.
qd pctionib; meis primum non facilis coy cessus ÷ introitus.
s;. diu mihi pulsanti uix hospicii locus misericordie ÷ tribuitur.
In quo p paucos dies commoratus. nouiciorum domo sum p gres
sus. in qua mihi dura & aspera primum a senioribus sunt predicata.
& stabilitatis mee p missio expetita. & ter in anno lecta atq;
tradita regula. cum ammonitione dicentis. Ecce lex in qua mili
tare uis. si potes observare ingredere. si non potes liber discede.
Hoc q uidens ordinatissimum atq; morosum mihi spatium ad
tribuendum dubitationis additu preter missio ut me iam uro corpori
sociare dignemini humiliter deposco. Ego tamen huius regule
instituta dno iuuante seruare p mitto. & p per uite eterne pre

Ms. Germ. 45 Weimarer f. 124a

Guelf. 45 Weiß.

donec morerentur interrā configi. eugenium
scindi apectore usq; adinferiores partes.
Altera autē die adrianus iussit corpora eorū
in fluuiū dimergi. et abeugenio principe
collecta. atq; cōdigno honore sepulta sunt.

D xiiii kt aug. Scī patrisnrī arsenii.
dequo inuerbis seniorū refertur. quia ꝓpt̄
redundationē lacrimarū tergendā. suda
riū semp̄ insinu uel in manu habuerit.
Eodē die hispali apud hispaniā. scārū iustę &
rufinę. quę adiogeniano p̄side cōprehensę.
eculei extensione et ungularū laniatione uexa
tę sunt. dein trusę in carcere. inedia et dolori
b; afflictę. Posthęc iussit p̄ses ut quocunq; iret.
ipsae nudis pedib; sequerentur. Tandē iusta
in carcere exhalauit. Corpus in puteū ꝓiectū
et a sabino epō leuatū. in ispalensi cimiterio
cōditum ē. Rufinę cerux confracta. et cor

CXVI. KL' NOV. Nat̄ sc̄i florentii epi et cf.

DXV. KL' NOV. Nat̄ sc̄i luce euangl'ę. Qui fuit natione siryus. arte medicus. discipl's apl'oy. seruiens dn̄o sine crimine usq; in fin̄e uitę. LXX. annoꝝ obiit in bithinia plen' spū sc̄o. Sepult' ē aut̄ nunc c̄stantinopoli. Adqua urbē XXmo c̄stantii anno ossa ei' cū reliq̄is sc̄i an dreę apli translata sūt. Item rome. sc̄ę tripho nię uxoris decii cęsaris. Quę uiro suo p' interfec tionē beatoꝝ sixti et laurentii diuinit' puni to pcuit baptizari cū filia sua et decii a iusti no pr̄bo. et alia die defuncta ē. ac iuxta sc̄m ypolitum i crypta sepulta. ☩ Cisalharius nię cong abbas. Iste pius pater qualis fuerit in hac uita. defunctus p bona ostendit testimonia. Constituit enī quot annis in obsequiū dari fratrib; .ii. mod' frumti. bathos. ii. uini idē situlas. x. in pisciū coemptionem solidos. v. ad uestiarium autē sol'. x. hic ipse mitissimus pater

Gotha. Chart. A 45. f. 98v

pſecutione neronis rome abeato petro apto epſ
ordinatus. cū georgio prbo ad p̄dicandū euangliū
missus ē. Cūq; tertio die taneris idem georgius
fuisset mortuus. i ecclesia fronto reūsus ad aptm
accepto eī baculo et sup corp' defuncti posito.
sociū de morte recepit. Sicq; ad p̄dictā ciuit̄
uenies magnā gentis illi' multitudinē ad
xp̄m conuertit. et multis miraculis claruit in
pace q̄euit. Ipso die rome uia salutaria
nat̄. xl. vi. militū q̄simul baptizat̄ adiōni
sio papa. et mox iubente claudio imp̄r decol
lati sū. Ubi sū posita et alii mart̄. cxx. un' unt̄
quos fuer̄. iiii. milites xp̄i theodo. lucius. mart̄.
petrus. Scriptū est i passione sēi sixti.
Arnulfus nr̄e congreḡ prbr et mon̄.

Eviii. kl̄. nouembr. Scorum episcoporum.
uedasti et amandi.

heinrici scē spirensis ecclē epī rogatu samuelis abbatis qui & ipse idem mo
nasterium non nulli factum scemate gtosissime construxit. multaq; honoꝛ
dignitate sublimatum adunguem usq; perduxit.

B IDUS HOU. Rauenne. nat̄ scōrum
ualentini. salutoris. uictoris. Tutonis scī bricci
ỻ epi.

C xviii. kt̄ DEC. Apud traciā ciuitatē
exacta. scōrum clemētis. theocti. filumini.
& Hattonis ārchiepī egregī pr̄ et m̊.

D xvii. kt̄ DEC Scōrum donati. restitu
ti. ualeriani. fructuosi. cum aliis duodecim.

E xvii. kt̄ DEC. Nat̄ scī euchērii epī

Gradl. 45 Wien. f. 107v

lugdunensis· ammirandę fidei uirtutę et doctrinę
uiri· Qui ex nobilissimo senatorū ordine ad reli
giosam uitā habitūq; conūsus· diu in agro suo
sup fluuiū durantiā int̄ septa spelunce sponte
conclusus xp̄o seruiuit· ieuniis et orationibus
uacans· Defuncto aut̄ ep̄o lugdunensi cū uni
uersa ęcclā iuxta mor̄ ase amiq̄us obsequia
tum triduanis ieuniis et obsecrationib; quę
pontificē eiusdē ęcclę susciperet deberet sibi
posceret ad̄no reuelari· cuidā puerulo appa
rens in uisu angls dn̄i est inq̄t senator q̄dam
eucherius nomine sup fluuiū durantiā retru
sus inspectu· qui relictis omnib; quę possidebat
secutus ē dn̄m· Ad hunc ducendū pgnit et uob
pastorē illum ēstituit· quo ad̄no electus est·
Qd cum puer seniorib; retulisset diluculo· omi
pti dn̄o cunctis tribus conuocatis gras egerunt·
missoq; cū clericis ad p̄fatū locū archidiac qui
tunc ęcclę cura gerebat· iuenęr cum sic eis dns
reuelauerat· Cuiq; illi archidiac rem ꝑter qua
uenerat īdicasset· cępit cū iuramto dicere se
uoluntariū despectu n̄ egressurū nec cū eo nisi

Leg. Lugd. Lib. 45. f. 104.

Dx. kl' DEC. Natl scę cecilię uirginis. Quę sponsū suū ualeriānū et frēm cū tiburtio ad credendū xpo ac martyriū pduxit. et ipsā de inde martyrio lata ē. ignē q̄dem supans sī ferro occisā.

Octauo. kl' DEC. Nat scī clementis. deq̄ apl̄us paulus ait. Cū clemēte et ceteris cooperatoribus meis quorū nomina sc̄ī libro uitę. Hic q̄r tus p̄ beatū petrū rome epūs. siquidē secundus unus fuit. tertius anacletus. sub p̄secutōe traiani martyrio coronat. et omnē eccl̄iā usq; hodie rome exquisita gesta custodit. Tunc etiā beatissima dī famula flauia domitilla quę fuit flauii clementis consulis ex sorore neptis asco clemēte sacro uelamine ad integritatis p̄seuerantiā ordinat. ēsecrata obtrectatiōnū q̄d xpo phibebat cū alius plurimis insulā pontiā exilio deportata. longū ibi martyriū duxit. Eodē die. sęę felicitatis martyris. vi. filiorū martyrum.

Sign. 45 Sept.

Samuel abbas sciens quia ociositas inimica est animę · nonpatiebatur semetipsum uacare · ecclesiasticę utilitati nimis cupidus inhęrere · Cogebat enim eum aeternę salutis desiderium · intantum ut · II · altaria in isto monasterio unū saluatoris dñi nri ihu xpi et aliud sce di genitricis marię nocturno lumine priuata hoc modo illuminaret · Tradidit itaq; his ut dixi aris ad accendam lucernam · IIII · hobas ad bugheneshem · omnib; annis in festiuit sci michahelis · IIII · uncias denariox · et · II · pensas lini p̄ soluentes · et ad Malsa hobam · I · et dimid · III · uncias et dimid lini q; pensas · II · p̄ soluentes in natl sce marię · ad Adelbreddesuuilare autē hobam unam · exinde · V · solidi in natl scorum sergii et bachi p̄ soluent̄ · Summa autē census istius unciae sunt · X · et dimid ·

Ad altare sci michahelis in cripta p̄ eiusdem patris monita tradidit felix memoria luifridus istius loci aduocatus hobam · I · in heriesheim · cuius census scilicet · IIII · uncię in natl sce marię renumerabitur ·

Capellam enim uero sce di genitricis marię noluit idem mitissimus abbas suis expertem fore beneficiis · sed ut ibidem singulis noctibus lumen habeatur tradidit illuc hobam unā in morenesheim · cuius possessores in natl eius de matris dni censum · IIII · unciarum et · VI · denar̄ debent p̄ soluere ·

Ad capellam autē scorum fabiani et sebasti
eundem usum mediocrem hobe manus
sus deferendus e in natl sce di genitricis marię ·

Guelf. 45 Weissenbg. f. 182v

1814.

B vi id' Vu· fratrum· m·t

C v id' Benedicti abbtis· xu·t

D iiii id'

E iii id' Margarete urg'· m·t

F ii id'

G idus Reginsuindę urg'· m·t

A xvii kl' Hildeart occisus ob

B xvi kl'

C xv kl' Teodericus Sigemart Ruobrat Uuolfra cũ aliis occisi s'.

D xiiii kl'

E xiii kl' Uuerinh dux laicus ob

F xii kl' Praxedis urg'· Arbogasti epi· m·t

G xi kl'

A x kl' Apollinaris epi· m·t Herimanni m̃ de esdernacho·

B viiii kl' Uig' iacobi apli· xpinę urg'· m·t

C viii kl' Iacobi apli· xpophori mart'·

D vii kl'

E vi kl' Hug bisanę archiepus ob·

Mahthild com̃ a henrico marito suo occisa ob·

F v kl' Pantaleonis mar'· m·t Cuono occisus ob

Hermannus dux fuerne· ob

G iiii kl' Felicissimi simblicii· faustini· 7 beatr'· Balderic epus·

Godefridus marchio 7 Israhel com̃ cũ at occisi s'.

A iii kl' Abdon 7 semen· m·t

B ii kl'

C KL AUG Uincla· s· petri· xu·t ·o· trrenbr' nry ẽg prbr ymon'

D iiii NON Stephani pp· m·t

Guelf. 45 Weissenbg. f. 187r

Guelf. 45 Helmst. f. 190v

G x kl'

A viiii kl' Adelberus com. Cuonradus rex ob Tedericus puer com.
Ilig natalis dñi. m' Chadalhoh palatin' com.
Uuillehelmus com ob.

B viii kl' Natuitas dñi nri ihu xpi. xu.t Geilol com ob.
Diethoh. Cuono. Sundiger cū al occisi in parma. franco pr.

C vii kl' Hat. s. stephani. xu.t ? Liberbe const epi ob.

D vi kl' Iohis euangte. xu.t

E v kl' Scōrum innocentū. xu.t

F iiii kl'

G iii kl'

A ii kl' Siluestri pp. xu.t

BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

hæ sci maxi mini.

Anno ih carnat dñi mill lxxii. indict. x. viii kl mart. rogatu samuel huius abbatis loci consecratur heinrico spirensi epo p manus erenfridi utriusque ciuitatis uenerabi lis epi. dedicata est capella abbatis in honore dñi nri ihu xpi. et eius uuifice crucis. et scē di genitricis marie. et sci uuillibrordi epi. Continentur in ea reliquie. s. uuilli brordi epi. De sanguine xpi. De ligno dñi. De ueste s. marie uirg. De capite. s. iohannis baptiste. De corp. s. petri apli. et de catena ipsius. De. s. iohanne euuangel. De corpore. s. mauricii mart. De. s. lamberto epo et mart. De corpore. s. cristofori mart. Senesii mr. ypolti mr. Clementis mr. Adelbti mr. Sisinii mr. Ciriaci mr. Maximi ni epi. Benedicti abb. Philippi conf. Seruacii epi. Anastasie uirg. Emerite uirg. Barbare uirg. Margarete uirg. Gerdrudis uirg. Cantianille uirg.

Notū sit omnib; fidelib; tam psentib; quā futuris qd his indicet literis. Quidā Arnold nōie de uuoimenesheim nescio q spū ducente hūbā sui pprii allodii ad altare sci petri. wizenburc tradidit. ea scilicet lege ut si forte placeret ppetuo ibi manere. c uestii ac uestarii eccle sibi uiderent. ide q; bonū ad usus frm ra firmoc; p spiceret. Hui⁹ firma tradicione determinata placuit supradicto uiro copulari coniugio. c ne contra⁹ naturei sui uoti eū consensu dñi abbatis stephani. tē tēporis pfate strenuo pauisori q id aliē n̄ portat nec debuit ēsē. dimidiā hūbā uxori suisq; successorib; hereditario iure contulit. cui durare ut exinde xxx. nūmos annuatī psolueret. ipse ū exinde hūbam ex integro excoleret c manu teneret. p obitū ū ei⁹ filii ipsius de dimidia hūba pfatus xxx. nūmos indubitanē psolueret. aliā aut partē pposit dom ifirmoc; libere teneret c q̄n placeret ad usus frm ifirmoc; dispenaret. Testes aut huius traditionis sc̄i. Rabe⁹. Billung. Uuico. Iro. Heemanū. Walterus. Wolframm. Eppo. Meingaud. c alii q plures.

Abb. 209a

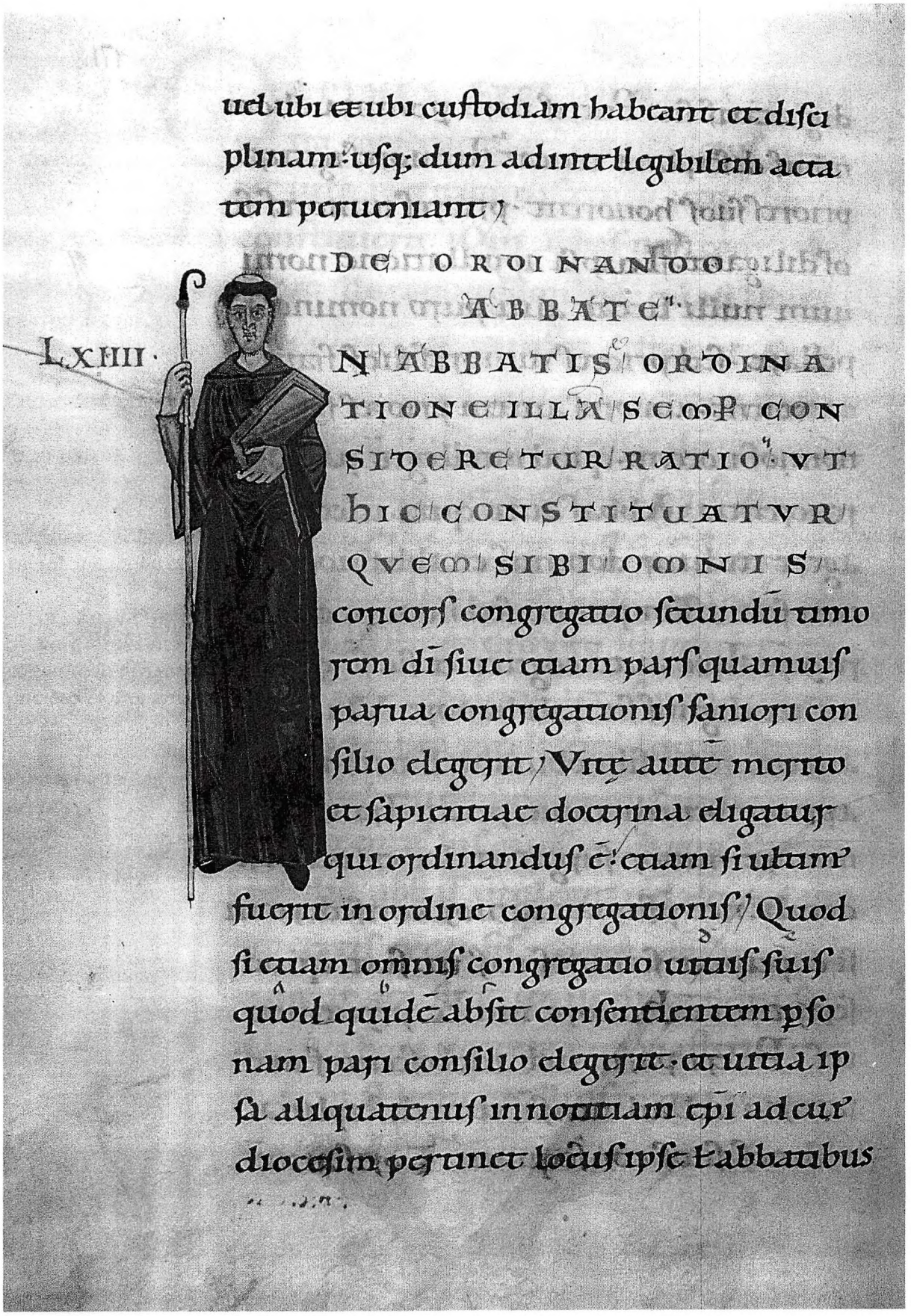

uel ubi et ubi custodiam habeant et disci
plinam usq; dum ad intellegibilem acta
tem perueniant /

DE ORDINANDO
ABBATE

LXIIII · N ABBATIS ORDINA
TIONE ILLA SEMP CON
SIDERETUR RATIO UT
hic constituatur
QUEM SIBI OMNIS
concors congregatio secundū timo
rem dī siue etiam pars quamuis
parua congregationis sanioris con
silio elegerit / Vitę autem merito
et sapientiae doctrina eligatur
qui ordinandus ē etiam si ultim
fuerit in ordine congregationis / Quod
si etiam omnis congregatio uitiis suis
quod quidē absit consentiens eum pso
nam pari consilio elegerit et uitia ip
sa aliquatenus innotuerint epi ad cui
dioecesim pertinet locus ipse t abbatibus

W. 45, fol. 171 v°

Bibl. monast.

Guelf. 45 Weim.
f. 174v
Das Vermächtnis der Jhe.
2000 Jahre elässinde
Schätze (1989) S. 35

Mittelalters, ihrer ununterbrochenen Arbeit in den mönchischen
nken wir die Überlieferung der
ums, die Verbreitung der blühen-
Literatur und die Ausführung
rke, die notwendig waren für die
esdienstes, die Unterweisung und
e.

rst von der Heiligen Schrift spre-
er Gesamtheit, Altes und Neues
die Evangelien gehörten zum
nen Bibliotheken und Klöster. Sie
religiöse Leben, Lektüre, Medita-
. Ihre Ausschmückung gehorchte
eln, die für alle verbindlich waren,
alern aber dennoch Spielraum für

derte veränderte sich die Art der
Gebet bestimmten Bücher. So
r und Breviere seit dem 11. Jahr-
im 13. Jahrhundert allgemein
ücher tauchen nicht vor dem
nd sind dann fast ausschließlich
die dem Rhythmus des klösterli-
vollen. Die riesigen Graduale und
gehenden Mittelalters erinnern
hre Vorgänger aus karolingischer

hier nicht die außergewöhnliche,
der liturgischen Bücher vorfüh-
nd im Augenblick dabei, ihre
d ihre Varianten zu analysieren,
verschiedenen Typen zu datieren.
darum, einen ersten Kontakt mit
stellen, die uns oft die schönsten
nd Buchmalerei des Mittelalters

IE BIBEL

echischen Buch, und die Bibel ist
s Buch der Bücher. Diese Benen-
rwirrung stiften, denn die Bibel

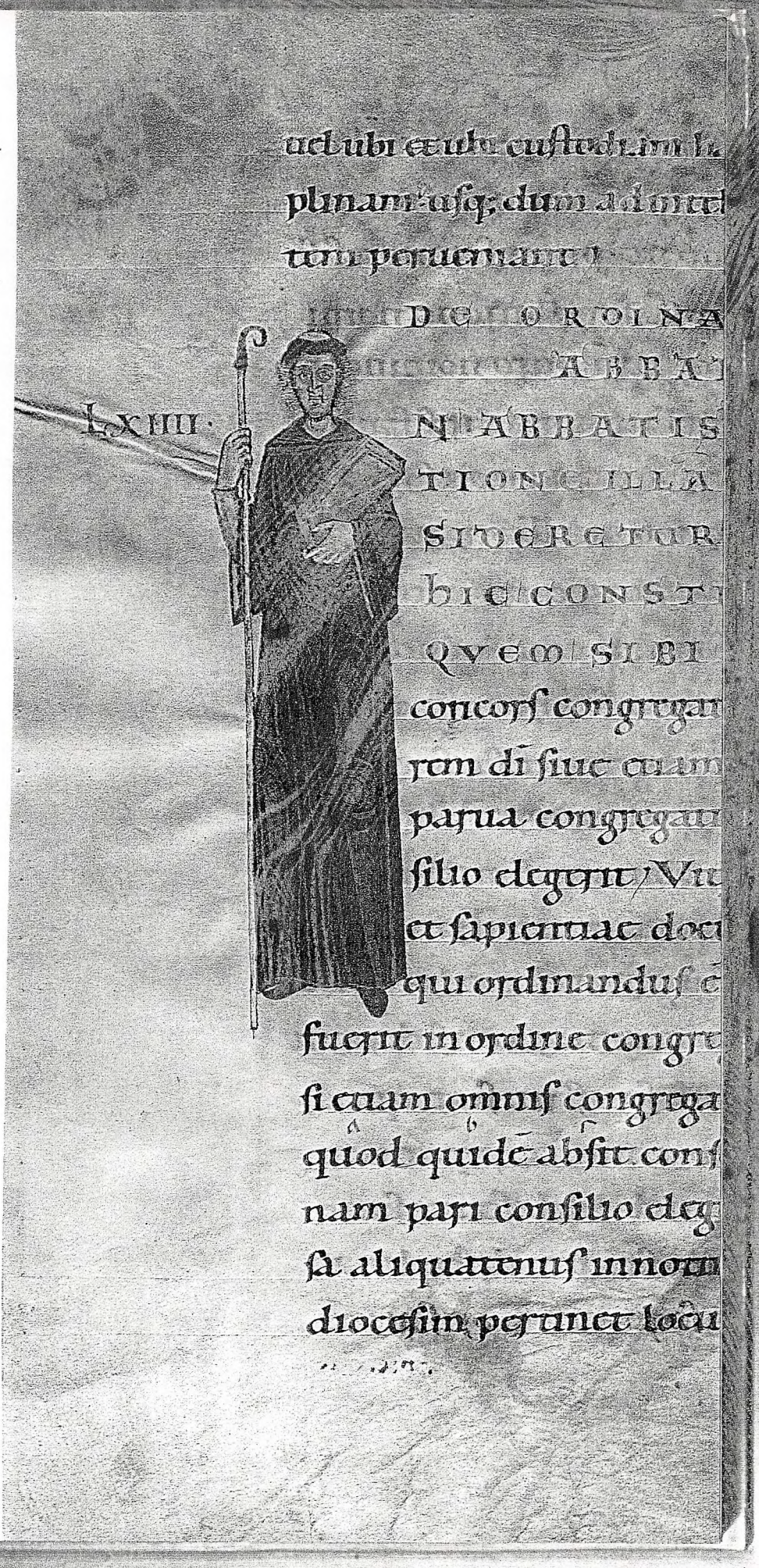

R KALENDER, Initiale I (n abbatis).
Klosterbräuche und Benediktsregel,
Weißenburg (?), 1. Drittel des 12. Jhd.
zog August Bibliothek, Wolfenbüttel,
Cod. Guelf Weiss. 45, folio 174v.

plinam: usq; dum adi
tem perueniant)

DE ORDI

ABB

LXIIII. N ABBAT

TIONE ILI

SIDERET

HIC CONS

QVEM SI

concors congre

rem di siue ea

parua congreg

silio elegerit)

et sapientiae d

qui ordinandu

fugit in ordine con

si etiam omnis congr

Cod. Vindob. 45, fol. 171v

Trochus, Semper- + Ded. lcd.

260 123
(1975)
17. Boyvette
(515)
Eine Verbrüderung
Abmachung von
776/77 zum
Gedenken der
verstorbenen
Brüder

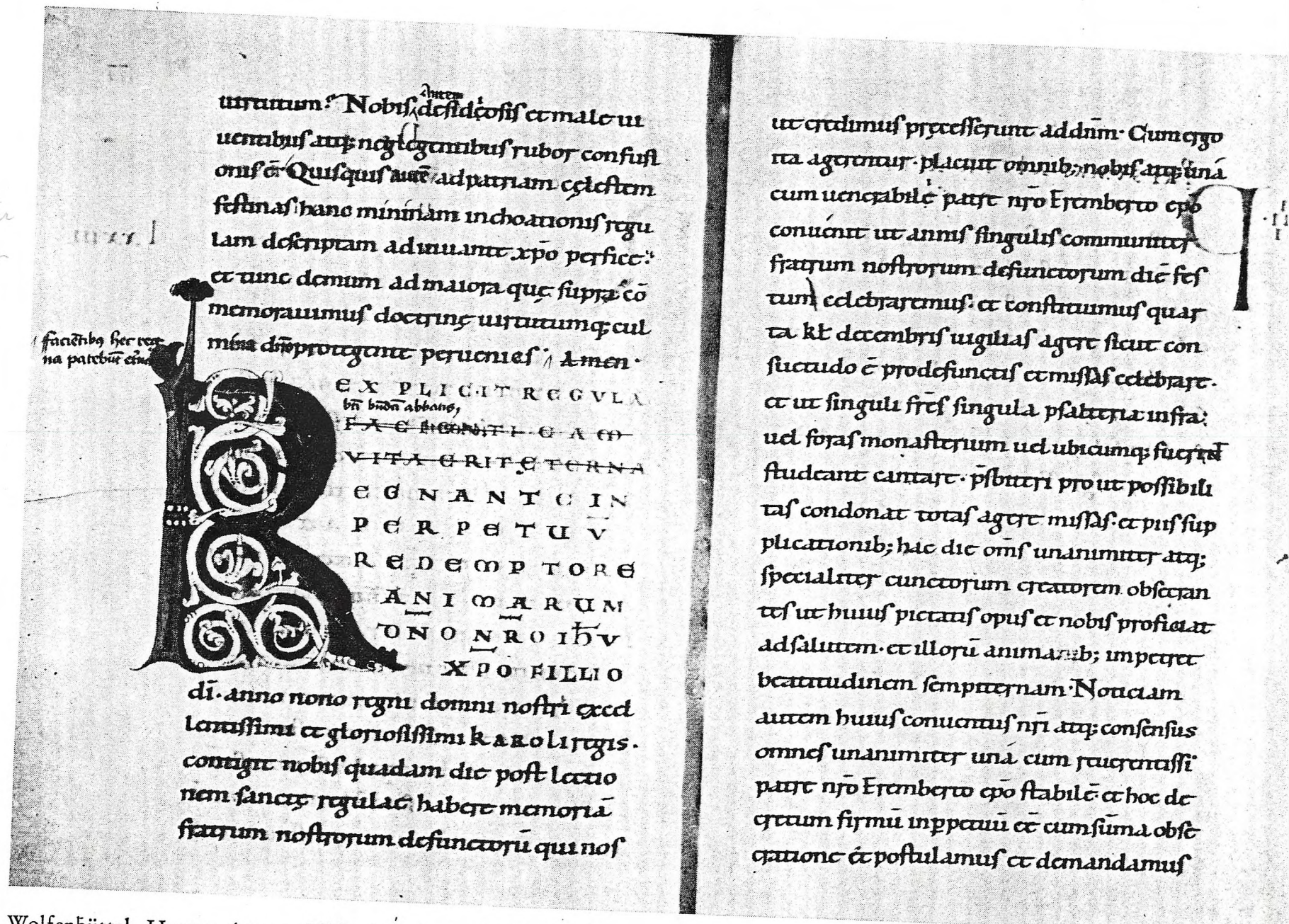

uirtutum: Nobis desidiosis et male u
uentibus atq; negligentibus rubor confusi
onis est. Quisquis autem ad patriam celestem
festinas hanc minimam inchoationis regu
lam descriptam adimplere xpo perfice:
et tunc demum ad maiora quę supra cō
memorauimus doctrinę uirtutumq; cul
mina diuo prouectante peruenies. Amen.

(1177.)

(fuerunt hec regna patrum eius

EX PLICIT REGVLA
bti bndi abbatis.
FAC BENEDICTIL O AD
VITA CRITE TERNA
E G NANT C IN
P E R P E T U V
R E D E M P T O R E
A N I M A R U M
T N O N R O I H V
X P O FILLI O

di. anno nono regni domni nostri excel
lentissimi et gloriosissimi karoli regis.
contigit nobis quadam die post lectio
nem sancte regulae habere memoriā
fratrum nostrorum defunctorū qui nos

ut credimus precesserunt addnm. Cum ergo
ita agerentur placuit omnib; nobis atq; unā
cum uenerabile patre nro Erembero epo
conuenit ut annis singulis communem
fratrum nostrorum defunctorum die fes
tum celebraremus. et constituimus quar
ta kl decembris uigilias agere sicut con
suetudo e prodefunctis et missas celebrare.
et ut singuli fres singula psalteria infra
uel foras monasterium uel ubicumq; fuerint
studeant cantare. psbteri pro ut possibili
tas condonat totas agere missas. et pius sup
plicationib; hac die omis unanimiter atq;
specialiter cunctorum creatorem obsecran
tes ut huius pietatis opus et nobis proficiat
ad salutem. et illorū animarū; impetret
beatitudinem sempiternam. Nouiciam
autem huius conuentus nisi atq; consensus
omnes unanimiter unā cum reuerentissi
mo patre nro Erembero epo stabile. et hoc de
creuerunt firmū in pcuū et cum summa obse
cratione et postulamus et demandamus

Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek Cod. Guelf. 45 Weiss., fol. 180v/181r (177v/178r früherer Zählung)
XI./XII. Jh., 1. Drittel
— Gedenkvereinbarung von 776/77 (vgl. Text S. 15)

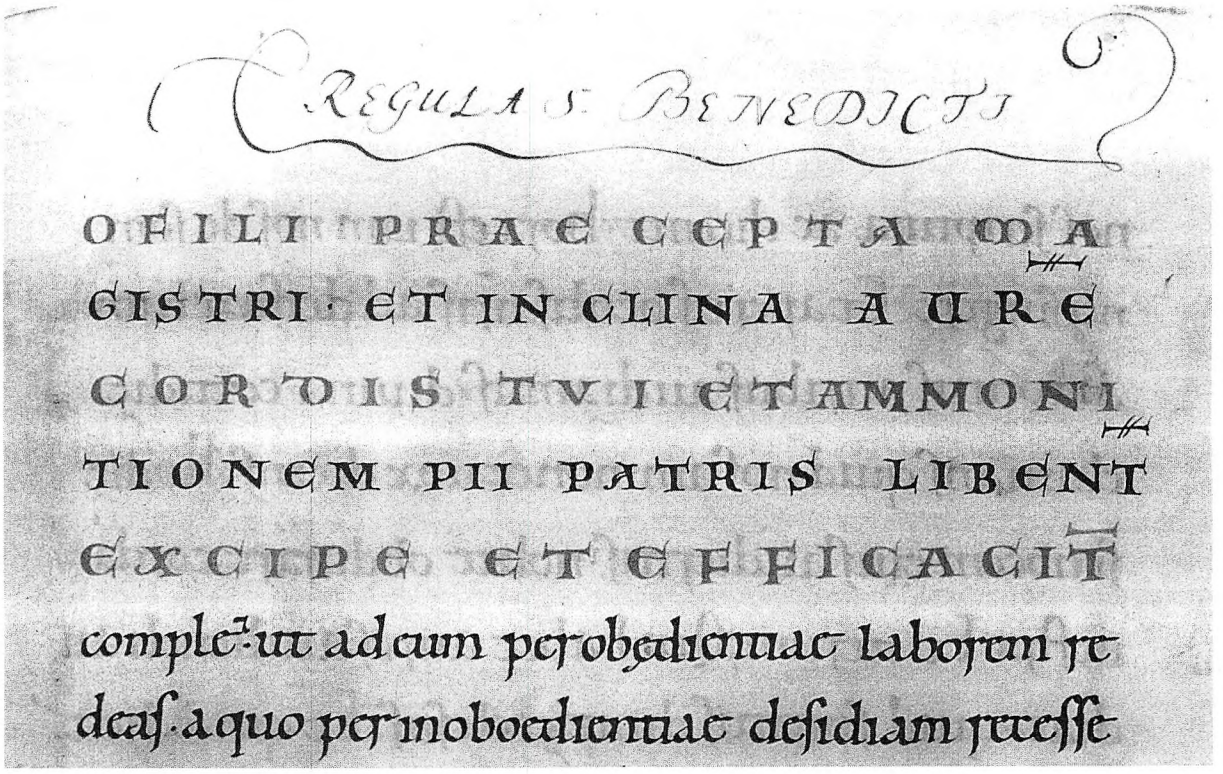
REGULA S. BENEDICTI

OFILI PRAECEPTA MA
GISTRI · ET INCLINA AURE
CORDIS TVI ET AMMONI
TIONEM PII PATRIS LIBENT
EXCIPE ET EFFICACIT
complet · ut ad eum per obedientiam laborem re
deas · a quo per inobedientiam desidiam recesse

W. 45, fol. 124 r°

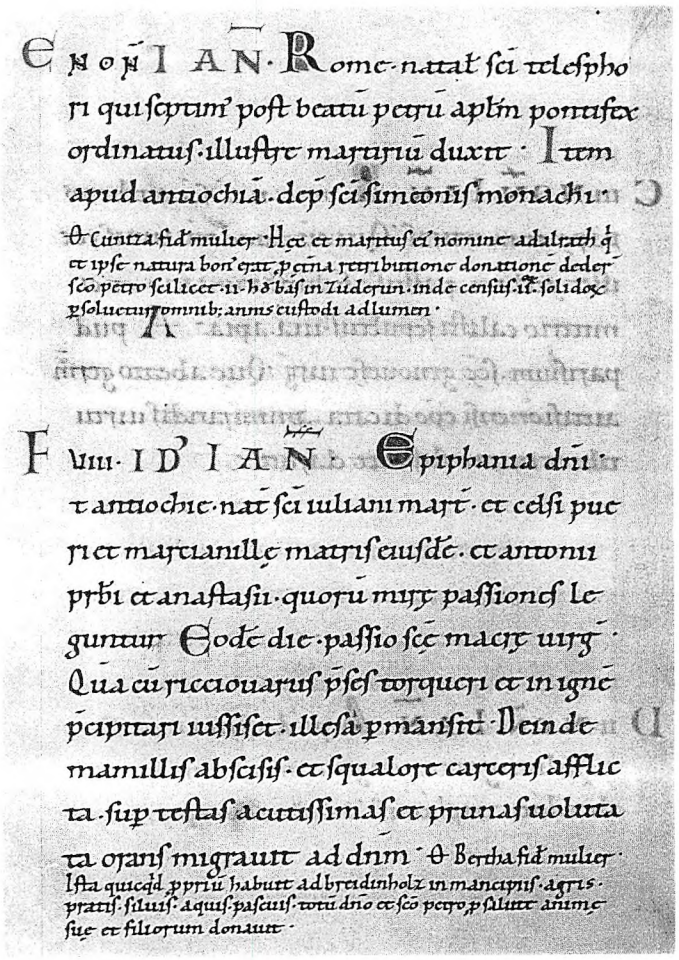
Nonis IAN · Rome · natal sci telesphori qui sextus post beatu petru aplm pontifex ordinatus · illustre martiriu duxit · Item apud antiochia · dep sci simeonis monachi ·

℣ Contra fid mulier · Hec et maritus ei nomine adalrath q et ipse natura bon erat, pena retributione donatione dederesco petro scilicet · ii · hob bas in Tudegun · inde census · it · solidos psolucrum omnib; annis custodi ad lumen ·

VIII · ID IAN · Epiphania dni · t antiochie · nat sci iuliani mart · et celsi pueri et marcianille matris eius de · et antonii prbi et anastasii · quoru mira passiones leguntur · Eode die · passio sce macre virg · Qua cu ricciovarius pses torqueri et in igne capitari iussisset · illesa p mansit · Deinde mamillis abscisis · et squalore carceris afflicta · sup testas acutissimas et prunas volutata oans migravit ad dnm · ℣ Berhafid mulier · Ista quicqd p priu habuit ad breidinholz in mancipiis · agris · pratis · siluis · aquis · pascuis · totu dno et sco petro p salute anime sue et filiorum donavit ·

W. 45, fol. 2 v°

B. M. monast.

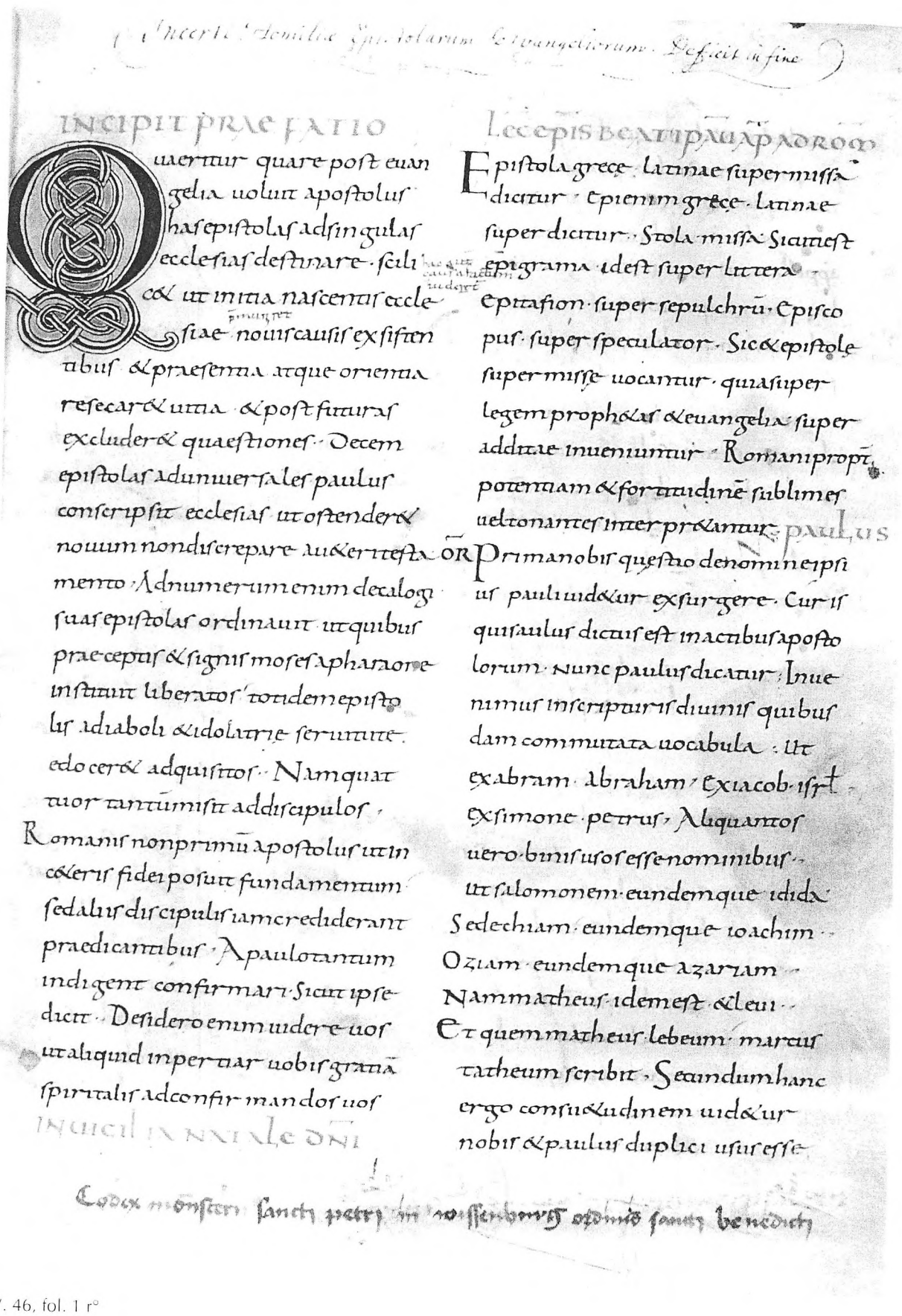

W. 46, fol. 1 r°

Bibl. monast.

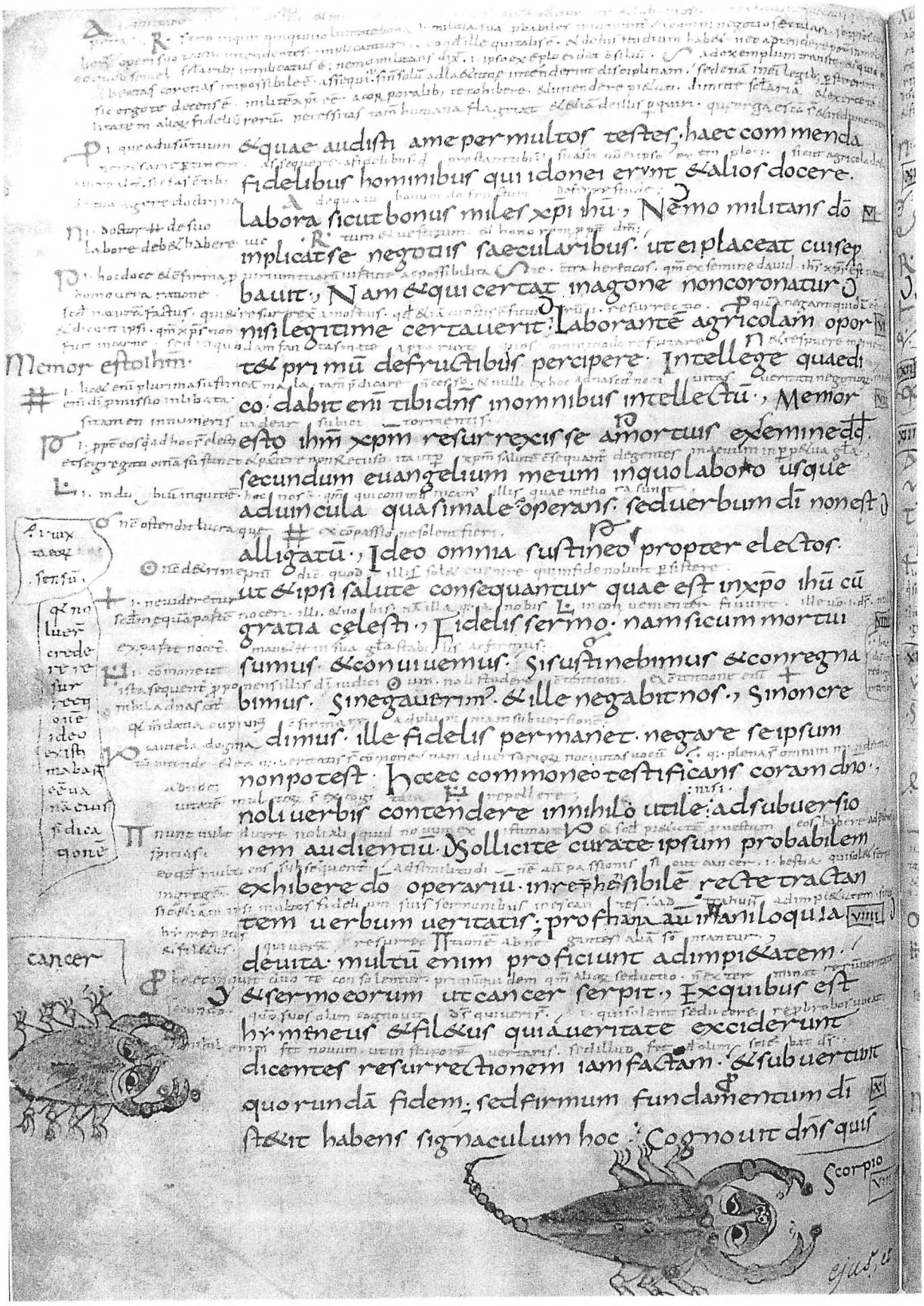

W. 47, fol. 66 v°

Bibl. munic.

carissimo & fideli fratre qui est exuobis. Omnia quae
hic agunt notafacient uobis., salutat uos aristharcus
concaptiuus meus. & marcus consobrinus barnabae.
de quo accepistis mandata; si uenerit aduos excipite illu.
& iesus qui dicitur iustus. qui sunt ex circumcisione. hi soli
adiutores. regno dei. qui mihi fuerunt solacio., salutat uos
epaphras qui ex uobis est. seruus xpi ihu. semper sollici
tus pro uobis in orationibus. ut stetis perfecti & pleni
in omni uoluntate dei., testimonium enim illi perhibeo quod
habet multum laborem pro uobis. & pro his qui sunt lao
diciae. & qui hierapoli., salutat uos lucas medicus
carissimus. & demas; salutate fres qui sunt laodiciae
& nymfam. & quae in domo eius est ecclesiam., & cum
lecta fuerit apud uos epistola. facite ut & in laodicen
sium ecclesia legatur. & eam quae laodicensium est
uos legatis; & dicite archippo. uide ministerium quod
accepisti in dno. ut illud impleas., salutatio mea manu
pauli. memores estote uinculorum meorum. Gratia uobiscum. amen.

Timotheum instituit & docet de ordinatione episcopatus & dedicatione. & de omissis & de scripturis.

Paulus apostolus xpi ihu secundum imperium dei
saluatoris nri & xpi ihu spei nrae timotheo dilecto
filio in fide gratia. misericordia. pax a deo patre & xpo
ihu dno nro., sicut rogauite ut remanerem ephesi cum
irem in macedoniam ut denuntiarem quibusdam ne aliter
docerent neque intenderent fabulis & genealogiis
interminatis. quae magis quaestiones praestant quam aedificationem dei quae est in fide. nunc autem finis praecepti est caritas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. a quibus quidam deuiantes conuersi sunt in uaniloquium. uolentes esse legis doctores. non intellegentes neque quae loquuntur neque de quibus affirmant. scimus autem quia bona lex est si quis ea legitime utatur. sciens hoc quod iustus lex non est posita. sed iniustis & non subditis. impiis & peccatoribus. sceleratis & profanis. matricidis & parricidis. homicidis. fornicariis. adulteris. masculorum concubitoribus. plagiariis. mendacibus. periuris. & si quid aliud sanae doctrinae aduersatur. quae est secundum euangelium gloriae dei beati qui mihi commissum est. & gratias ago ihu xpo dno nro. qui me confortauit. quia fidelem me existimauit ponens in ministerio. qui prius blasphemus & persecutor & contumeliosus. sed misericordiam consecutus sum. quia ignorans feci in incredulitate mea. superabundauit autem gratia dei cum fide & dilectione quae est in xpo ihu. fidelis sermo & omni acceptione dignus. quia xps ihs uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. quorum primus ego sum. sed propterea misericordiam consecutus sum. ut in me primo ostenderet xps ihs omnem patientiam. ad informationem eorum qui credituri sunt illi in uitam aeternam. regi autem saeculorum immortali. inuisibili. soli deo honor & gloria in saecula saeculorum. amen. hanc commendationem commendo tibi fili timothee secundum praecedentes in te prophetias. ut milites in illis bonam militiam habens fidem & bonam conscientiam. quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. ex quibus est hymenaeus & alexander. quos tradidi satanae ut corripiantur non blasphemare.

Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus. pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt. ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & castitate. hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore deo nro. qui omnes homines uult saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire. unus enim deus unus & mediator dei & hominum homo xps ihs. qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. testimonium temporibus suis. in quo positus sum ego praedicator & apostolus. ueritatem dico in xpo non mentior. doctor gentium in fide & ueritate. uolo igitur uiros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & disceptatione. similiter & mulieres in habitu ornato cum uerecundia & sobrietate ornantes se non in tortis crinibus aut auro aut margaritis aut ueste pretiosa. sed quae decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. mulier in silentio discat cum omni subiectione. docere autem mulieri non permitto neque dominari in uirum. sed esse in silentio. adam enim primus formatus est deinde heua. et adam non est seductus. mulier autem seducta in praeuaricatione fuit. saluabitur autem per filiorum generationem si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate. fidelis sermo. si quis episcopatum desiderat bonum desiderium desiderat. oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse. unius uxoris uirum. sobrium. prudentem. ornatum. pudicum. hospitalem. doctorem. non uinolentum. non percussorem. non turpis lucri cupidum. sed modestum. non litigiosum. non auaricum. suae domui bene praepositum. filios habentem subditos cum omni castitate. si quis autem domui suae praeesse nescit. quomodo ecclesiae dei diligentiam habebit. non neophytum. ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. ut non in obprobrium incidat & laqueum diaboli. diaconos similiter pudicos. non bilingues. non multo uino deditos. non turpis lucri cupidos. habentes mysterium fidei in conscientia pura. & hi autem probentur primum. deinde ministrent nullum crimen habentes. mulieres similiter pudicas. non detractrices. sobrias. fideles in omnibus. diaconi sint unius uxoris uiri. filios bene regentes & suis domibus. qui enim bene ministrauerint gradum bonum sibi adquirunt & multam fiduciam in fide quae est in xpo ihu. haec tibi scribo sperans me uenire ad te cito. si autem tardauero ut scias quomodo oporteat in domo dei conuersari. quae est ecclesia dei uiui columna & firmamentum ueritatis. & manifeste magnum est pietatis sacramentum. quod manifestatum est in carne. iustificatum est in spiritu. apparuit angelis. praedicatum est gentibus. creditum est in mundo. assumptum est in gloria. spiritus autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis daemoniorum. in hypocrisi loquentium mendacium. cauteriatam habentium suam conscientiam. prohibentium nubere. abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognouerunt ueritatem. quia omnis creatura dei bona & nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per uerbum dei & orationem. haec deponens fratribus bonus eris minister xpi ihu. enutritus uerbis fidei & bonae doctrinae quam assecutus es. uetulas autem fabulas deuita. exercita autem temetipsum ad pietatem. nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. pietas autem ad omnia utilis est. promissionem habens uitae quae nunc est & futurae. fidelis sermo & omni acceptione dignus. in hoc enim laboramus & maledicimur. quia speramus in deo uiuo qui est saluator omnium hominum maxime fidelium. praecipe haec & doce. nemo adulescentiam tuam contemnat. sed exemplum esto fidelium in uerbo in conuersatione in caritate in fide in castitate. attende lectioni exhortationi doctrinae. noli neglegere gratiam quae in te est quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. haec meditare. in his esto. ut profectus tuus manifestus sit omnibus. attende tibi & doctrinae. insta in illis. hoc enim faciens & te ipsum saluum facies & eos qui te audiunt. seniorem ne increpaueris. sed obsecra ut patrem. iuuenes ut fratres. anus ut matres. iuuenculas ut sorores in omni castitate. uiduas honora quae uere uiduae sunt. si qua autem filios aut nepotes habet. discat primum domum suam regere & mutam reddere retributionem parentibus. hoc enim acceptum est coram deo. quae autem uere uidua est & desolata speret in deo & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. nam quae in deliciis est uiuens mortua est. & hoc praecipe ut inreprehensibiles sint. si quis autem suorum & maxime domesticorum curam non habet fidem negauit & est infideli deterior. uidua eligatur non minus annorum sexaginta quae fuerit uxoris uirum habens. in operibus bonis testimonium habens si filios educauit. si hospitio recepit. si sanctorum pedes lauit. si tribulationem patientibus subministrauit. si omne opus bonum subsecuta est. iuuenes autem deuita. cum enim luxuriatae fuerint in christo nubere uolunt habentes iudicium quod primam fidem irritam fecerint. simul autem & otiosae discunt circuire domos non solum autem otiosae sed & uerbosae & curiosae loquentes quae non oportet. uolo ergo iuuenes nubere filios procreare matresfamilias esse nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. iam enim quaedam conuersae sunt retro satanam. si quis habet fidelis aut fidelis habet uiduas subministret illis & non grauetur ecclesia. ut his quae uere uiduae sunt sufficiat. bene presbyteri qui bene praesunt duplici honore digni habeantur maxime qui laborant in uerbo & doctrina. dicit enim scriptura. non obligabis os bouis trituranti. & dignus operarius mercede sua. aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus aut tribus testibus. peccantes coram omnibus argue. ut & ceteri timorem habeant. contestor coram deo & xpo ihu & electis angelis ut haec custodias sine praeiudicio. nihil faciens in alterutram partem declinando. manus cito nemini imposueris neque communicaueris peccatis alienis. te ipsum castum custodi. noli adhuc aquam bibere sed uino modico utere propter stomachum tuum & infirmitates tuas frequentes. quorundam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium. quosdam autem & subsequuntur. similiter & facta bona manifesta sunt. & quae aliter se habent abscondi non possunt. quicumque sub iugo seruitutis sunt dominos suos omni honore dignos arbitrentur. ne nomen dei & doctrina blasphemetur. qui autem fideles habent dominos non contemnant quoniam fratres sunt. sed magis seruiant quoniam fideles sunt & dilectione participes qui beneficii sunt. haec doce & exhortare. si quis aliter docet & non acquiescit sanis sermonibus domini nri ihu xpi & ei quae secundum pietatem est doctrinae superbus est nihil sciens sed languens circa quaestiones & pugnas uerborum ex quibus oritur inuidia contentio maledicta suspitiones hominum male existimantium. conflictationes hominum mentem corruptorum & qui a ueritate excidunt existimantium quaestum esse pietatem. hoc est quaestum magnum pietas cum sufficientia. nihil enim intulimus in hunc mundum. sed nec auferre quid possumus. habentes autem alimenta & quibus tegamur his contenti simus. nam qui uolunt diuites fieri incidunt in temptationem & laqueum diaboli & desideria multa inutilia & nociua quae mergunt homines in interitum & perditionem. radix enim omnium malorum est cupiditas. quam quidam adpetentes erraverunt a fide & inseruerunt se doloribus multis. tu autem o homo dei haec fuge. sectare autem iustitiam pietatem fidem caritatem patientiam mansuetudinem. certa bonum certamen fidei. apprehende uitam aeternam in qua uocatus es & confessus bonam confessionem coram multis testibus. praecipio tibi coram deo qui uiuificat omnia & xpo ihu qui testimonium reddidit sub pontio pilato bonum confessionem. ut sine macula & inreprehensibilem mandatum custodias usque in aduentum dni nri ihu xpi. quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens rex regum & dominus dominantium. qui solus habet immortalitatem & lucem habitat inaccessibilem. quem nullus hominum uidit sed nec uidere potest. cui honor & imperium sempiternum. amen. diuitibus huius saeculi praecipe non altum sapere neque sperare in incerto diuitiarum sed in deo uiuo qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum. bene agere diuites fieri in operibus bonis facile tribuere communicare thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum ut adprehendant ueram uitam. o timothee depositum custodi deuitans profanas uocum nouitates & oppositiones falsi nominis scientiae. quam quidam adpetentes circa fidem exciderunt. gratia tecum. amen.

Incipit epta i.

Paulus apostolus xpi ihu secundum imperium dei
saluatoris nri & xpi ihu spei nrae timotheo dilecto
filio in fide gratia. misericordia. pax a deo patre & xpo
ihu dno nro., sicut rogauite ut remanerem ephesi cum
irem in macedoniam ut denuntiarem quibusdam ne aliter

Guelf. 47 Weiss., fol. 62r

47 Weiss.

62r

INCIPIT EPISTOLA IUDAE.

I Iudas ihū xpi frater autem Iacobi his qui in deo patre dilecti & ihū xpo conseruati uocati. misericordia uobis & pax & caritas adimpleatur; Karissimi omnem sollicitudinem facientes scribendi uobis de communi nostra salute. necesse habui scribere uobis deprecans supcertare semel traditae sanctis fidei, subintroierunt enim quidam homines quolim praescripti in hoc iudicium impii deum nostri gratiam transferentes in luxuriam & solum dominatorem & dominum nostrum ihm xpm negantes.

II Commonere autem uos uolo scientes semel omnia quoniam ihs populum de terra aegypti saluans secundum eos qui non crediderunt perdidit; Angelos quoque qui non seruauerunt suum principatum sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei uinculis aeternis sub caligine iudicio reseruauit;

III Sicut sodoma & gomorra & finitimae ciuitates similiter exfornicatae & abeuntes post carnem alteram facte sunt exemplum ignis aeterni poenam sustinentes, similiter & hi quoque carnem quidem maculant; dominationem autem

Gr. 47 Weim., f. 101r

47 Weim.

101r

credimus. Cum nobis deeo antea non fuerit praedicatum. Unde proba
tur quod idolis seruiuimus. Non obstinatione mentis. sed ignoranti
ae deputandum. Quienim agnitu ilico sequimur. Olim utique
sequeremur. si ante cognouissemus. Sic autē uos degeneris
nobilitate iactatis. quasi non morum imitatio magis quam carna
lis natiuitas filios nos faciat esse eorum. Denique cum esau
ismahel ex abrahae stirpe sint. minime tam in filiis reputantur.
His aliter alter cantibus apostolus semediū inter ponēs. Itapar
tium dirimit questiones. uter utrum eorum sua iustitia salu
tem meruisse ostendat. Ambos uero populos & scienter & gra
uiter deliquisse. Iudaeos. quod per praeuaricationē legis dñi inho
norauerint. gentes uero quod deum cognitum decreatura creato
rem. utq̄ debuerint uenerari. gloriam eius in manufacta muta
uerint simulacra. Utrosq. etiam similiter ueniam consecu
tos aequales esse ue[illegible]issima ratione demonstrat.
Praeser tim cum in eadem lege predictum sit. & iudaeos & gen
tes ad xpi fidem uocandos ostendat. Quamob rem uicissim
eos humilians ad pacem & concordiam cohortatur. Explic
Argumentum epte ad romanos. causa haec est. Ecclesiam ex duob; populis
. i. deest deinde ergenab congregatam. exequat meritus. incausa ser
auferat simultatis. quae deuoluntate prelationis mutuae nasce
bantur. ergo ut pace inter se & caritate jungantur. ostendit
pares conditione. dum peccatis fuisse obnoxii cōprobantur. qui
aeq. salutem per fidem xpi sint & gratiam consecuti. Nam neq;
iudaeis profuisse legem incustoditam doce. nec gentales, pos
se legis ignoratione defendi. quos ratio & addi notitiā perduce
reposterat. & abominuitae prauitate reuocare. Scito qu legis
non ex positi onem continuam esse docto rum. sed sub notati
ones breues singularū uersibus ac uerbis appositā; finē

Guelf. 47 Weim., fol. 3r

47 Wein
3r

INCIPIUNT VERSUS DAMASI PP VRB ROMAE

Iam diudum saulus procerum praecepta secutus
Cum dño patrias uellet prœponere leges
Abnuere scos xpm laudasse prophetas
Caedibus assiduis cupiens discerpere plebem
Cum lacerat scae matris ecclesiae pia foedera c ecus
Post tenebras uerũ meruit cognoscere lumen
Temptatus sensit possit quid gloria xpi
Auribus ut dñi uocẽ lucem qu e receptt
Cõ posuit mores xpi praecepta secutus
Mutato placuit postquã denomine paulus
Mira fides rerũ subito transacthera uectus
Noscere promerunt possint quid praemia uitae
Conscendit raptus martyr penetralia xpi
Testa lux caeli tenuit paradisus euntem
Colloquiis dñi fruitur secreta resoluit
Gentibus ac populis iussus praedicere uera
Profundũ ne pẽrare maris noctemq; diemq;
Viscere cũ magnũ statuit uixisse latentem
Verbera uncla famen lapides rabiemq; ferarum
Carceris illuuiem uirgas tormenta catenas
Naufragiũ lacrimas serpentis dira uenena
Stigmata portamus portare incorpore xpi
Credentes docuit possint qui uincere mortem
Dignus amore dei uixit per secula magister
Versibus his breuiter fateor beatissime doctor
Sce tuos dama sus uolui monstrare triumphos

saulus. qui
saul sup b. in
paulus. aser
glo paulo qui
ẽ inuit. nom
cepit. & so
nat In gre
accessatio
ne

clem qui
fuit ppa
pẽtrũ. or
natũ istas
in istũ ard

Gudf. 47 Weiss., f. 5v

47 Vein.

5v

liberati. Tunc imperator
oratione pacta. offerens mul
ta dona ecclesiis dī repara
ri fecit regiis sumptib; red
dens priuilegia. auctoritate
prelata restituens captiuos
in ppria. dans opportuna pre
sidia. constantanopolim re
diens ffecit uitam diuina
p seuerantem in fide scē crucis mira
culorum plurima ostendit inerenen
ta. donante dnō nrō ihū xpō.
cui est honor & gloria cum
patre & spū scō omnipotenta
p omnia secula seculorum.

INCIPIT INVENTIO
De inuentione SCAE CRVCIS. xpī
Sancte Crucis
NOVISSIMO

simo tricesimo
testi post pas
sionem dnī nrī
ihū xpī reg
nante uene
rabili dī cultore magno im
pio constantano in sexto an
no regni eius gens multa

barbarorum congregata est
sup danubium parata ad bel
lum contra romanum. Nun
tiatum est hoc regi constan
tino. qui congregans multa
tudinem exercituum; p fectus
est in obuiam eorum. & in
uenit eos qui affectauerat
in romanie partes. & erant
secus danubium. Videns
autem quia innumerabilis
multitudo est. contristatus
ualde tamen usq; ad mor
tem. Cauero nolite uenire
uir splendidissimus. & sus
cepit eum & dixit ei.
Constantine noli timere
sed respice sursum in celū
& inde. & uidit deum in
caelum uidit signum cru
cis xpī ex lumine clarum
constitutum. & litteris
desup scriptum titulum
In hoc uince. Viso autem
signo hoc rex constantinus
fecit similitudinem crucis
quam uiderat in caelo.

Güelf. 48 Weiss., fol. 3r

48 Weim.

3 R

te diligo quote. loquor quote
inter pello quote teneo quo
te intellego quote uideo. Tu
mih omnia & inomnib: tumh
totum & nhl mh aliud ptte
solum. quies bonus et uerus di
filiuus dñs. Cui cū aet no patre
& spūsco honor et gloria est
incunsta sieculasep sctorum.
et cum magnauoce omis pplus
responduisset. am. Emisitspm.
Cuius corp marcellus un excdis
apulis ea nullius expectans
sententiā ppriis manib: decru
ce deposuit & pnosissimsaro
manb: conditum insuo ipsius
sarcofago collocauit inloco
qui dicit uaticanus iuxtauiā
triumphalem ubitotius urbis
ueneratione celebratur
in pace. Explic.

INCIPIT DISCO PAULO.

I De conuersione eius.
II Qualiter insporta demissus est
III De paralytico sanato
IIII De puella q spm pithonis habebat.
V De infirmis asudariis et cinguliis sanatis

VI De puero cadente a fenestra.
VII De uipera q momordit manū ei
VIIII De patre publii a febre & dissinteria sanato.
VIIII De aduentu eius romā.
X De passione eius.

I Fuit uir quidam
in hierusalem de tribu ben
iamin. nomine
saulus eruditus
sim in libris moysi & cunc
tis legis ceremoniis. quae
tunc secundum litteram
gerebantur. nhl in his
mr sticūsentiens aut ad
uertens. Hic deuastabat ecclam
dei. Ingrediens domos & trahens
uiros ac mulieres atq: in carce
re ponens. Igit cum adhuc
spiraret & minas et cedes in apto
dñi. accessit ad principē sa
cerdotum & petiit
ab eo epistolas in damascum
ad synagogas. ut siquos inue
nisset huius uie uiros ac mulie
res uinctos produceret hierusalē.

tas

Gülf. 48 Weiss., fol. 202

48 Weim.

20~

necauerat filium suum prae
cepsi impius iugulat. atq;
ultamam lucem siquidem
non absq; maximis dolori
bus corporis. ita tamen ne
absq; parricidii piaculis
moreretur. & scatens uer
mib; expirauit. Talis igitur
herodi extitit finis. quo
digna supplicia pateretur.
ut crudelitate quam circa
apostolos xpi exercuerat
& indigna uita uiuens digna
morte moreretur. Regnan
te dno nro ihu xpo qui uiuit.

INCIPIT DE MIRACULIS
BEATI THOMAE APOSTOLI
UT QUALITER AD MAR
TYRII GLORIAM DEO
TRIBUENTE PERVE
NIT.

BEATUS THO
mas cum reliqui
discipuli ad officia
um apostolatus de
stinatum. ipsumq; dno
didimum quod inter

pretatur geminus uocita
tum. fidei euangelica nar
rat. qui post dominicae glo
riam ascensionis tacheum
unum exseptuagintа dis
cipulis ad abgarum rege
edissenae cuitatis trans
misit. ut eum ab infirmi
tate curaret & iuxta uerbum
quod ei dno scriptum est.
quod tacheus ambienter
impleuit. ita ut ueniens
imposito regi crucis signa
culo. ab omni eum languo
re sanaret &c. Thomas autem
apostolus xpi. morabatur
in hierusalem. Tunc diui
na commonitione iussus
est in diam ingredi. ut sa
lutem populo quiiacebat
in tenebris. lumen ostende
ret ueritatis. Nam legisse
me memini quendam libel
lum. in quo scriptus uelmi
racula quae in hac diage
sit explanabantur. de quo
libello quod aquibusdam

Guelf. 48 Heim., f. 84r

48 Weim

84

Epos ysaie excepta ex dictis sti Jeronimi

Jeronimi sup ysaiam. sum excepta
et orta Jeronimum sup ysaiam

Jmonumenti ihesu xpi nazareni surge et ambula

Codex sti petri in wrfenburg

manete immaculata

manere

1 1
1 1 5

Plangrim hermicii que mismia laudat amice
Qui nac in hac tumulo. digni adeo polo
Laud dispar flaui fuit. amis if monachorii
Natu nobilitet. atq; le mita sacet.
Gramaticus. retor. tu musicus. ac geometra.
Arabi insepte doctus quoq; scient.
Hunc februi pecitas decima transisse kalendas
Ad patria cele. cap dula cessit ei.

Wolfenbüttel HAB., 49 Weiss., f. 1r

49 Wein.

1r

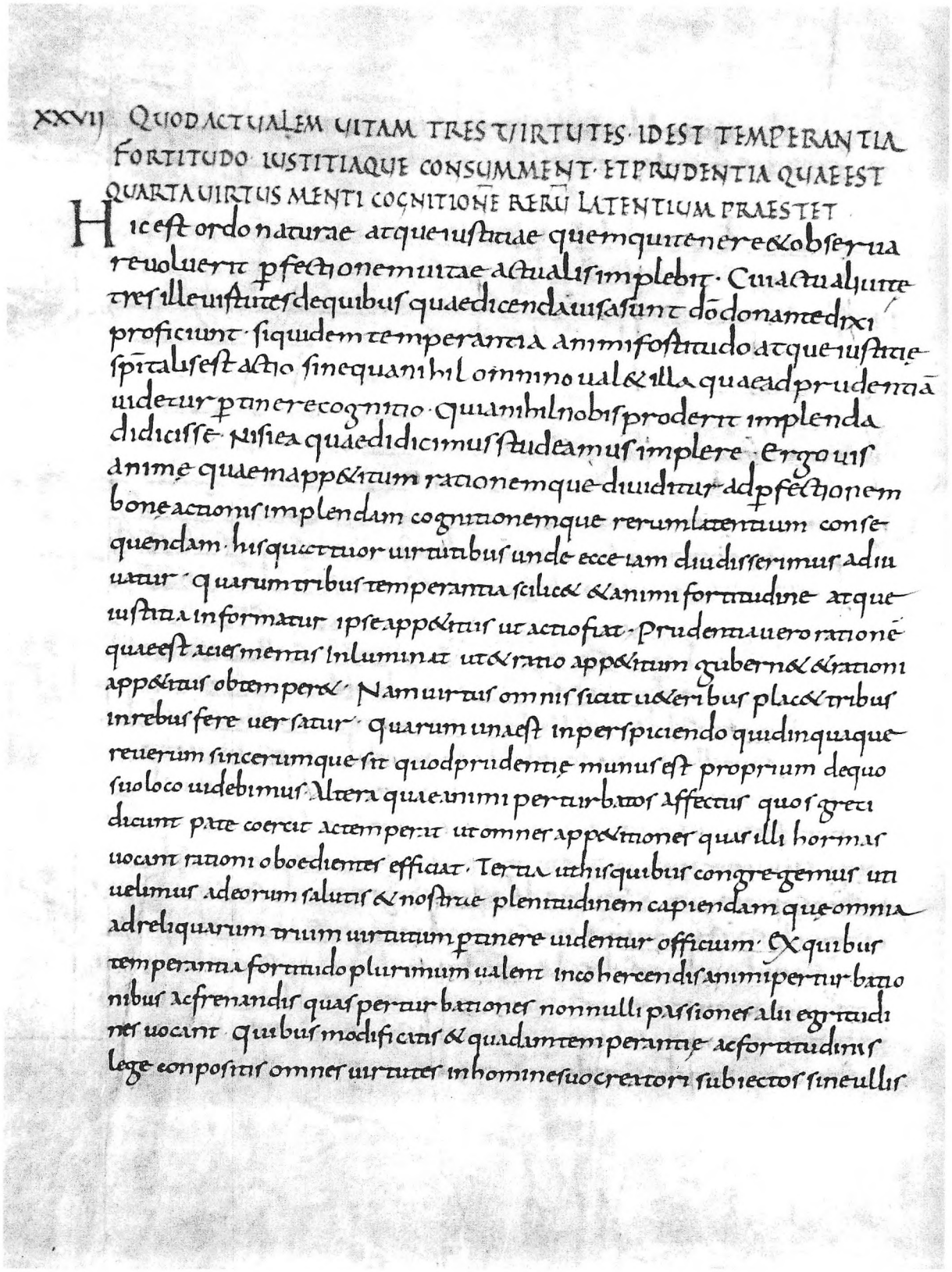

XXVII QUOD ACTUALEM UITAM TRES UIRTUTES IDEST TEMPERANTIA FORTITUDO IUSTITIAQUE CONSUMMENT ET PRUDENTIA QUAE EST QUARTA UIRTUS MENTI COGNITIONE RERUM LATENTIUM PRAESTET

Hic est ordo naturae atque iustitiae quem quis tenere et obseruare uoluerit perfectionem uitae actualis implebit. Cui actuali uitae tres illae uirtutes de quibus quae dicenda uisa sunt dono dante diuino proficiunt. siquidem temperantia animi fortitudo atque iustitia spiritalis est actio sine quarum nihil omnino ualet illa quae ad prudentiam uidetur pertinere cognitio. Quam nihil nobis proderit implenda didicisse. nisi ea quae didicimus studeamus implere. Ergo uis animae quae appetitum rationemque diuiditur ad perfectionem bonae actionis implendam cognitionemque rerum latentium conse quendam. his quattuor uirtutibus unde et ecce iam diuidissemus adiuuatur. quarum tribus temperantia scilicet et animi fortitudine atque iustitia informatur ipse appetitus ut actio fiat. Prudentia uero rationi quae est pars mentis illuminat ut et ratio appetitum gubernet et rationi appetitus obtemperet. Nam uirtutis omnis sicut ueteribus placet tribus in rebus fere uersatur. quarum una est in perspiciendo quid unumquodque uerum sincerumque sit quod prudentiae munus est proprium de quo suo loco uidebimus. Altera quae animi perturbatos affectus quos graeci dicunt pathe coercet et temperet ut omnes appetitiones quae illi hormas uocant rationi oboedienter efficiat. Tertia uti his quibus congregemur uti uelimus ad eorum salutis et nostrae plenitudinem capiendam quae omnia ad reliquarum trium uirtutum partem uidentur officium. Ex quibus temperantia fortitudo plurimum ualent incohercendis animi perturbationibus refrenandis quas perturbationes nonnulli passiones alii egritudines uocant. quibus modificatis et quadam temperantiae ac fortitudinis lege compositis omnes uirtutes in homine suo rectore subiectos sine ullis

W. 56, fol. 56 v°

Bibl. monast.

INCIPIT PROLOGUS RUFINI PRBI AD MACHARIUM

Scio quã plurimos fratrum scientiae scripturarũ desi
derio puocatos. poposcisse ab aliquantis eruditis uiris
& grecarum partis. ut origenem romanũ facerem
& latinis auribus eum donarem. in quod & iam frater
& collega noster abepiscopo damaso deprecatus omedias duas
decantica canticorum in latinum transtuli sed ex greco ita in illo
opere ornate magnifice que prefatus est. ut cuius legendi origenẽ
& audissime perquirendi desiderium commouer & diligens illius
animae conuenire quoddictum est. qua utro duxit me rex in cubi
culum suum. adserens eum quodcum inceteris libris omnes in can
ticis canticorum & iam ipse feuicerit pollicetur sane in ipsa
praefatione se & ipsos in cantica canticorum libros. & alios quam
plurimos origenis romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo
in stabulo proprio placens. rem maioris gloriae sequitur ut pater
uerbi sit potius quam uiner pres. Nos ergo rem abillo quidem cepta
sequimur. & probatam sed non aequis eloquentiae uiribus tam
uiri ornare possumus dicta unde uereor. ne uitio meo id accidat
ut sicut quemille alterum post apostolos ecclesiae doctorem
scientiae & sapientiae merito comprobauit. in opia sermonis
nostri longe se inferior uideatur quod ego sepe considerans
retinebam. nec deprecantibus me frequenter in hoc opus
fribus annuebam. Sed tua uis fidelissime fr̃ macharitan
ta est. cui obsistere ne imperita quidem potest. Propt̃
quod ne te ultra tam grauem patere ex actorem. & ita
contra ppositum meum cessi. tamen lege. atq; eo ordi
ne. utquantum fieri potest. interpretando sequar regulã

Gcelf. 57 Helm., fol. 1v

57 Wein

1 Bl

perfectiorum ·¶ Est enim incorpore posita & necessario asensibilibus quę sunt (a) corporea ad intellectualia proficit ·¶ Verum nec uu indecenter dictum uideatur · insensibilia cē quae intellectualia sunt · utemur exemplo sententiae salomonis dicentis · sensum quoq: diuinum inuenies in quo ostendi non corporali sensu sed alio quodam quem diuinum nominat ea quae intellectualia sunt requirenda ·¶ Hoc autem sensu intuendum nobis est & iam dehis singulis quae supra diximus rationibus · hoc sensu audienda sunt ista quae loquimur · & consideranda quae scribimus ·¶ Nam diuina natura & iam tacita quid intra nos uoluamus agnoscit ·¶ Debis autem quae diximus uel de reliquis quae consequenta sunt secundum hanc formam quam supra exposuimus sentiendum est ·¶

ognoscendae ueritatis amore promouis

ouir desideriorum macari · inungis mihi rem quae uideris quantum ubi agnitae ueritatis gratia conferat · mihi tamen non dubium quod offensa maximam comparet eorum qui se laesos putant ab eo qui de origene non aliquid male senserit · quamuis non meam de eo sententiam sed sci martyris pamphili scriptam sis & librū eius quem porigene in greco scribisse traditur transferri ubi poposceris in latinum · tamen non dubium futuros quosdam qui et ineo laesos se putent sinos in aliquid pro eo uel alieno sermone dicamus · quos tamen ecpsos deprecamur nihil praesumpto uel praeiudicato animo agere · sed quō adiudicium dī uenturi sumus · non refugiant scire quod uerum est · ne forte et ignorantes delinquant · consideranter quia falsis criminationibus percutere fratrum infirmorum conscientias in xpō peccare est · Et ideo non accommodet criminatoribus aurem suam nec ab aliquo discant alterius fidem · maxime cum coram experiri sit copia sed oris sui confessio quid uel qualiter

(a) adinsensibilia quę incorporea

Gürlf. 57 Weim., f. 148r

57 Wein.

148 r

Guelf. 57 Weim., f. 151ᵃ

· nulla agonis accuratae praemia consequantur · Quomodo non
contra omnem rationem uidetur uti naturalibus uitiis aliq: ingeni
libidini propter xpm̃ caro resistens · & uirginitatem obtinens cum
magno labore qui continentiae labor utiq: utmaior corporis est ·
aut certe utriusq: aequalis est praemiorum tempore alterae ue
lut indigna reiciatur · altera ueniat adcoronam · ⁊ Quae res sine
dubio aut iniustitiae alicuius dm̃ aut impossibilitatis accusat · ⁊
Non sit inte mensura maior · neq: mensura minor · ⁊ Abomi
nabile est enim in conspectu dm̃ utrumq: · ⁊ Vnicuiq: enim pro
ut dignum est tribuere iustitiae hoc propriae opus est · propter
quod et mensuram integram pondus aequale acceptabile est a
pud dnm̃ · Non hoc quod mentitur ueritatem · per quod uel plus
donatur rebus · quam merita deposcunt · uel subtrahitur meritis
quod debetur ·

RUFINI ·

Auctores obtrectatorum origenis hi sunt qui uel in ecclesia dis
putare latius solent · uel etiam libros scribere qui uarium de
eo uel loquuntur uel scribunt · ⁊ Nec ergo plures ipsorum furta
cognoscant quae utiq: ingrata in magistrum non essent nequa
quam criminosi uiderentur · simpliciores quoq: ab eius lectione
deterrent · ⁊ Denique quidam ex ipsis qui se uelut euangelizandi
necessitatem per omnes gentes & per omnes linguas habere putarint ·
de origene maleloquendi · sexmilia librorum eius legisse quã
plurima frm̃ multitudine audiente confessus est · ⁊ Qui si utiq:
ut ipse dicere solet p cognoscendis malis eius legebat sufficere
poterant decem libri ad cognoscendum · aut uiginti certe ut
quam plurimum triginta · ⁊ Sexmilia autem libros legere non
iam uelle cognoscere est · sectatam paene uitam suam disciplinis

57 Heim.

151r

Guelf. 57 Weim., fol. 153r

gis nos. nec tu dissiparis. sed colligis nos. Sed quum plesoma
tetoto umplesomnia. An quia non possunt totum capere
oma. pastem tui capiunt. & eandem paste simul oma capi
unt. An singulas singula. & maiores maiora. minores mino
ra capiunt. Ergo e alia pastua maior. aliqua minor. An
ubiq; totus es. & res nulla te totum capit. Quid est ergo ds
mis. quid rogo. nisi dns ds. Quis enim dns pret dnm. aut
quis ds pret dn nostru. Summe. optume. potentassime.
omnipotentassime. misericordissime. & iustissime. secretas
sime. & presentissime. pulcherrime & fortissime. stabi
lis & incō prehensibilis. Inmutabilis. mutans oma. Nūquā
nouus. nūquā uetus. Innouans oma. & inuetus tam pducens
supbos & nesciunt. Semp agens. sēp quietus. colligens & n
egens. portans. & implens. & protegens. Creans. & nutriens.
& pficiens. quaerens cū nihil desit tibi. Amas nec estuas. ge
las & securus es. pentitet te & n doles. Iras ceris. & tran quil
lus es. O pera mutas. nec mutas consiliū. recipis qd inuenis. &
nū quā amisisti. nū quā in opi gaudes lucris. nū quā aua
rus & usuras exigis. supero gantur tibi ut debeas. & quis
hab & quicquā nisi tuū. Reddis debita. nulli debens. donas debi
ta. nihil pdens. Et quid dicam. dns mis. ut tamea dulcedo mea
sca. aut quid dicat aliquis cū dete dicit. & uae tacentibus
dete quiā loquaces mutasiunt. Quis mihi dabit ad quiescere
in te. quis dabit mihi ut uenias in cor meū. & inebries illud

57 Uein.

153"

non audiet obliuionem nisi factis sed factor operis huc beatus in facto suo erit

gentis mortuorū et princeps regū terre. qui dilexit nos et lauit nos
a peccatis nris in sanguine suo. et fecit nrm regnū sacerdotes dō et p
suo. ipsi glā et imperium in scla sclorum amen. Ecce uenit cū nub
et uidebit eū omnis oculus et qui eū pupugerunt. et plangent se s
eū omnes tribus terre. etiam amen; Ego sicut uias fructificaui suauitate
odoris ab eua transite ad me omnes qui concupiscitis me et a generationibus meis ad
plemini ab eua ab eua. Ego diligentes me diligo et qui mane uigilauerint ad me
uenient me. transite. Ego sū alfa et o. principiū et finis dicit d
dns. qui est et qui erat et qui uenturus est omps. Ego iohannes frat. sor
in tribulatione et regno et patientia in ihu. fui in insula que app
lat pathmos. pp uerbū dei et testimoniū ihu. fui in spu in dominica
et audiui post me uocē magnā tanquā tubē dicentis. Quod uide
sc. scribe in libro. et mitte. vii. ecclīs. ephesū. et smirnā. et pgamu
et thiatirā. et sardis. et philadelfiā. et laodociā. Audiui uoc
de celo angelorum multorum dicentium timete dominum et date claritatem illi
adorate eum qui fecit celum et terram mare et fontes aquarum ab eua ab eua.
Vidi angelum di fortem uolantem p medium celi uoce magna clamantem et dicē
Et conuersus sum ut uiderē uocē que loquebat mecū. et conuersus u
septē candelabra aurea. et in medio septē candelabroru simile fi
hominis uestitū podere. et pcinctū ad mamillas zona aurea. Ca
aut eius et capilli erant candidi tanquā lana alba. tanquā ny
et oculi eius ut flāma ignis. et pedes eius similes auricalco sicut i
camino ardenti. et uox illius tanquā uox aquarū multarū. et
habebat in dextera sua [illegible]

Guelf. 60 Weissenb. f. 1ra v

o mūdaz in macu
ud dm z patrem
ulitare pupil
idias in tribula
ēnū et in mācula
ustodire ab hoc
Letania maore
mmm alteruter
a uia z orate
em ut saluem
ltū enī valet de
tt iusti assidua
homē erat sim
bus passibilis et
e crauit ut non
sup terrā et non
nos tres z men
et visū crauit z
ut pluuia z ter
sanctū sum
us ex uobis er
alsitate et
at qui sum
bet qm qui con
erit peccator em
e me sue salu
ma eius am
pert multitu
ccatorum m

60 Weissenb.
1v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
60 Weissenburg 1v

Ipse namque spūs sēs. amor est. Vnde & iohannes dicit.
Ur caritas est. Quiergo mente integra ad̄m desiderat
profecto habet quem amat. Neque enim quisquā
posset diligere. si eum quem diligit non haberet.
Sed ecce si unusquisque ur̄m requiratur an diligat
ād̄m tota fiducia & secura mente respondit. Diligo.

Spiritus sanctus procedens ad hrono apostolorum p̄ctora inuisibi
liter penetrauit nouum sanctificationis signum ut in ore eorum
omnium genera nascerentur linguarum a e ——— ua ℣ Loquē
bantur uariis linguis apostoli magnalia dei & in ore ℣ M AT̄ laud̄.
um complerentur dies pentecostes erant omnes pariter dicentes a e ua
Spiritus domini repleuit orbem terrarum a e ua ℣ Repleti sunt
omnes spiritu sancto & coeperunt loqui a e ua ℣ Fontes & omnia
quae mouentur in aquis ymnum dicite deo a e ua ℣ Loquebā
tur uariis linguis apostoli magnalia dei a e ua a e ua a e ua.

Dum complerentur dies pentecostes erant CAP
omnes pariter discipuli in eodem loco. & factus est
repente de cælo sonus tamquam aduenientis
spūs uehementis. & repleuit totam domum ubi
erant sedentes. ℣ Spūs paracletus ℣ N EUGL.
Accipite spiritum sanctum quorum remiserritis peccata remit
tuntur eis a e ua ℣ Q. ſqui hodierna

Gr. lat. 60 Weimb., fol. 135v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
60 Weissenburg 135 v

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

. 6 Expositio Regis Iuxta Matthaeum et Lucam

?.

IN NOMINE SCÆ TRINITATIS IN CIPIT EXPOSITIO EVAN GELIORUM SECUNDUM MATTHEUM.

IBER GENERATIO NIS IHV: XPI:

Moris & enim scripturarum est. exmtio disputationis suo lamm nomen imponere. Sic genesis dr eo q̃d incipit depiatura & conditione rex disputare. & ideo matth istud nom indidit euglio suo. q̃ in eius principio geneologiam humanitatis xpi memorau. luc& insequentib; doctrinę & miraculo; fecit mentionem. IHV XPI. Ihs ꝓprium nomen ē. assumptę carnis. q̃d lat saluator impratt. XPC nomen ÷ dignitatis q̃d latine unctio dr. in uetri enim lege sacerdotes & reges unguebantur. & iste merito unctus dr. qui uerus sacerdos ÷ seme ipsum offerens ꝓ peccatis nris & rex omnium regum. in cuius nomine genu flectitur. & qui psalmista teste oleo sci sp̃s unctus ÷ p̃ consortibus suis. FILIVS D. filii abraham. Quęritur cur dauid ante abraham nominauerit. & cur istos tantum modo cet patrib; in terminis. sed ut hant ordo p̃posterus ÷ sed necessario cõmutatus. alioquin abr̃ nãmina to acdente dd nec ee habuit. abr uero nominare ut eius filium dd ee monstraret. & notandum q̃d hos ideo nominauit q̃ hi XPC fuit ex eorum semine nasciturus. abrahae ita. in semine tuo benedicentur omnes familię terrę. q̃d semen XPC ÷ Dauid ita. De fructu uentris tui ponã sup sedem tuam. Iudas aute genuit phares.

Codex nostrum S xp. in Wissenburg ord. S Benedicti

Guelf. 60 Weissenb., f. 2r

60 Sept.
2r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

O iuuenis lara rutilans splendore iuuentae
versibus oro tuis debita redde meis.
Tena ceu quendam cupiens iam scire poetam
arte versiculos posco requiro nouos.
Nesco quo dño uenit tibi gratia xpo
pq̃ tam multiplici arte uigebis ouans.
Tempora iam longo quondam ceu testa merore
fistula nra iacet & pigra lingua silet.
Mallus enim fuerat quime pcarmina diret
versib. aut aures uellet adire meas.
Gaudeo sed iuuenem tenunc florere poetam
pquem dulcisono carmine tangar iners.
Ast ego te iuuenẽ iuuenilia membra gerentem
Intus perfectũ opto ualere uirum
Accipe care puer missas tibi queso salutes
Quas tibi pre fidus mittit amicus iners
Os tibi multices transmittat abethere grates
quod me torpentẽ euigilare cupis
Os te septenis faciat splendescere donis
Impleat & sensus sps ipse tuos
Discendi studio tecũ committetur inomnis
ut bona quecq; pbes atq; inhianter ames
Oret tibi corporeũ dns ds ipse uigorem
Viscerumq; animę inserat ipse tuę.
Inquib; eternũ possis cognoscere patrẽ.
Et uale cassidus filius esse suus

Guelf. 60 Weissenb., f. 134v

60 Lsem.
134

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

ques et médicinales.

LIBER VERBUM EDITUS.

NOMINA PRETIOSORUM LAPIDUM XII.

IASPIS. uiridgemma imperat. smaragdo simil. sed rassicolor. huncq; sup stationis. uolunt quicta tueta q; gest. mb;

§ apphitrus. ceruleus. cū purpura habens pulueres aureos sparsos optimā medos. nusquā tam plucid.

Calcedonius.

ITalterius gēme fulgor reuderet smaragdo repent.

§ maragdus. nimie uiriditatis. + ultra aquaticā gram. sic extendit ut speculū imagines reddat. quippe nero cesar gladiatoz pugnas ineo spectabat. nihil hoc iucundius nihil aliius iudent oculi. namusus quos

§ ardonix. estate trib; coloib; subteritus nigro. medio candido. supius mnio. qui si transluceat uino

§ uertō sipspicuitatem arceat, pficā ddecore.

§ ardonius.

60 Weiss., fol. 133v

(kat. p. 78)

Berillus. in turente glauco & ceruleo temperato quandi pferet purimarus gratiam. hunc
insexangulas formas sindi atter. uchebetecolor lenitate angulor repercussu excitent adugore. geneā VIIII.

Topatius. genere uiridis. omniq; colore resplendens quem trogo dicit pdones fame & tepestatu
tefessi cum herbas effoderent inuener.

Crisoprassius. indicus. colore porrisicai referens aureis ut uenulis gutteis.

Iacinctus. ex nominis sui flore uocatus. optimus. qui necrat. nec densitate obtunsus. exutruq; tepe
rato lucet purpuraq; refulget. inosmissus frigid. sculptilis durissim adamanteam insignit.

Amatistus. purpureus. pmixto uiolatio colore & quasi rosenitor & lenit quasi quasda
flamulas fundens. & esculpturis facilis.

℣. Ordines nouē angelor lyra dest designat. ℟. et os. Sardius. topazius. Jaspis
& Crisolitus. Onix. & Berillus. Saphirus. Karbunculus. Iris. Smaragdus

℣. Quia profecto nouem sunt ordines angelorum nouem dicta sunt noīa lapidum. Sardii
℟. Seraphin illi sanctorum spirituum agnum uocantur. que ex sin
gulis in pinguia de oditoris sui in paradisi ardene. amore
℣. Qui quo sublimius claritate diuinitatis eo aspiciunt eo ualidius
in eius amore flammas sunt. qe ex sigtari.

Bibl. uaticana (f. 75)

W 60, fol. 134r

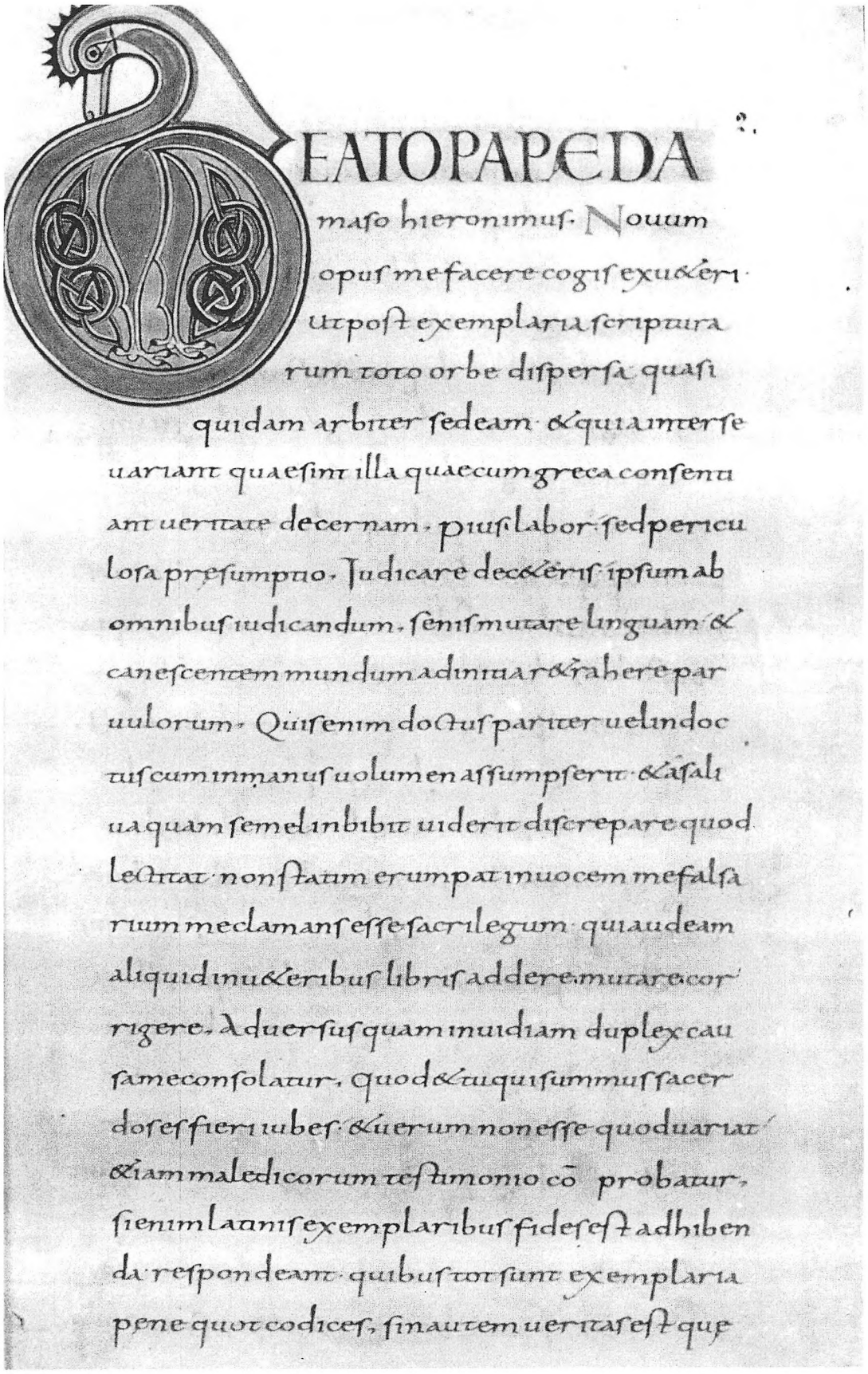

EATOPAPEDA

maso hieronimus. Nouum
opus me facere cogis ex uetere
ut post exemplaria scripturā
rum toto orbe dispersa quasi
quidam arbiter sedeam & qui a inter se
uariant quae sint illa quae cum greca consentiu
ant ueritate decernam. piusl labor sed periculo
sa presumptio. Iudicare de ueteris ipsum ab
omnibus iudicandum. senis mutare linguam &
canescentem mundum adiniuar & rahere par
uulorum. Quis enim doctus pariter uel indoc
tus cum inmanus uolumen assumpserit & a sali
ua quam semel inbibit uiderit discrepare quod
lectitat non statim erumpat in uocem me falsa
rium me clamans esse sacrilegum. qui audeam
aliquid inueteribus libris addere mutare cor
rigere. Aduersus quam inuidiam duplex cau
sam e consolatur. quod & tu quisum mus sacer
dos esse fieri iubes. & uerum non esse quod uariat
& iam maledicorum testimonio cō probatur.
si enim latinis exemplaribus fides est adhiben
da respondeant. quibus tot sunt exemplaria
pene quot codices. si autem ueritas est que

W. 61, fol. 2 r°

B. Bt. monast.

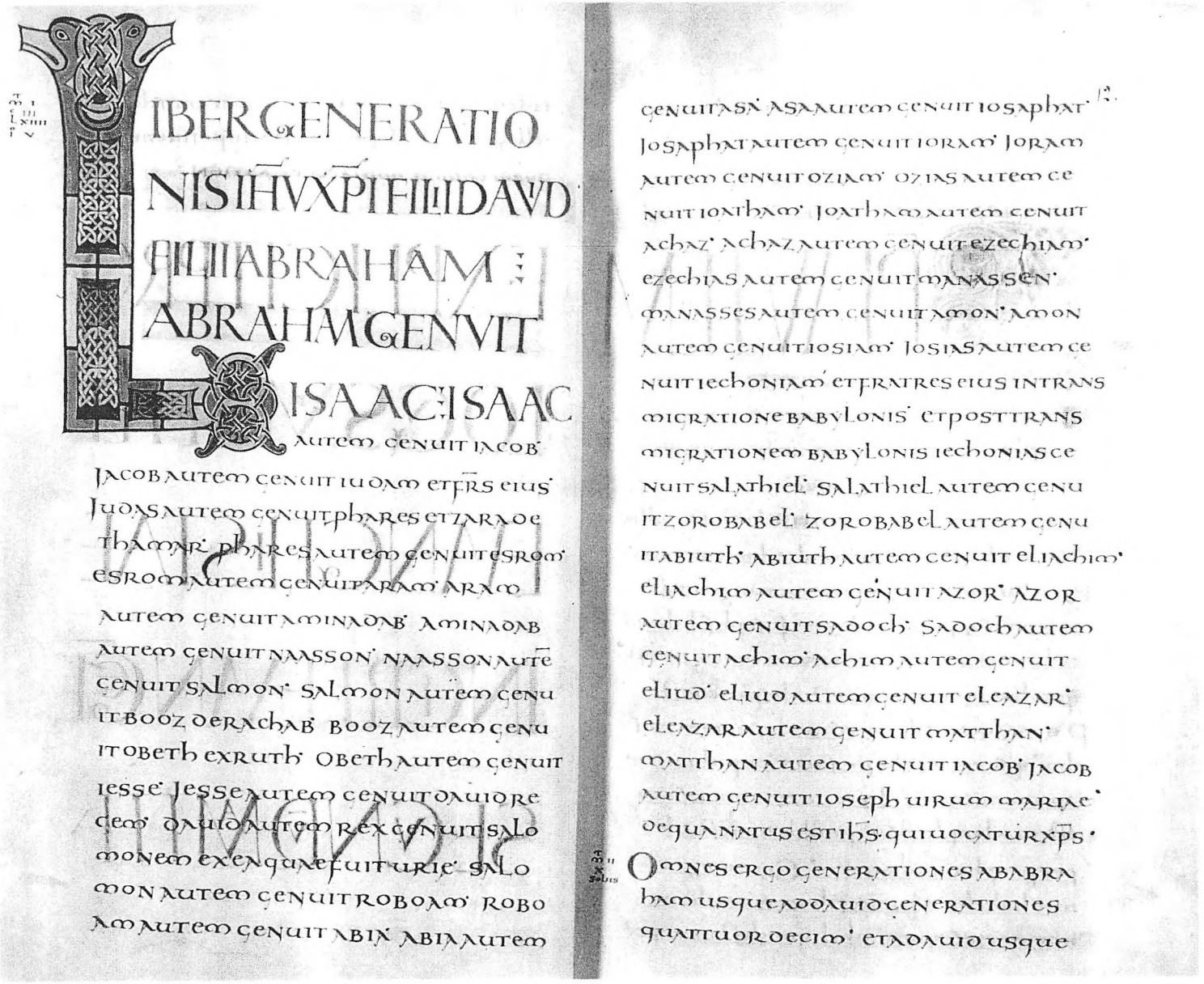

LIBER GENERATIO
NIS IHV XPI FILI DAVD
FILII ABRAHAM
ABRAHAM GENVIT
ISAAC ISAAC
AUTEM GENUIT IACOB
IACOB AUTEM GENUIT IUDAM ET FRES EIUS
IUDAS AUTEM GENUIT PHARES ET ZARA DE
THAMAR PHARES AUTEM GENUIT ESROM
ESROM AUTEM GENUIT ARAM ARAM
AUTEM GENUIT AMINADAB AMINADAB
AUTEM GENUIT NAASSON NAASSON AUTE
GENUIT SALMON SALMON AUTEM GENU
IT BOOZ DE RACHAB BOOZ AUTEM GENU
IT OBETH EX RUTH OBETH AUTEM GENUIT
IESSE IESSE AUTEM GENUIT DAUID RE
GEM DAUID AUTEM REX GENUIT SALO
MONEM EX EA QUAE FUIT URIE SALO
MON AUTEM GENUIT ROBOAM ROBO
AM AUTEM GENUIT ABIA ABIA AUTEM

GENUIT ASA ASA AUTEM GENUIT IOSAPHAT 12.
IOSAPHAT AUTEM GENUIT IORAM IORAM
AUTEM GENUIT OZIAM OZIAS AUTEM GE
NUIT IOATHAM IOATHAM AUTEM GENUIT
ACHAZ ACHAZ AUTEM GENUIT EZECHIAM
EZECHIAS AUTEM GENUIT MANASSEN
MANASSES AUTEM GENUIT AMON AMON
AUTEM GENUIT IOSIAM IOSIAS AUTEM GE
NUIT IECHONIAM ET FRATRES EIUS IN TRANS
MIGRATIONE BABYLONIS ET POST TRANS
MIGRATIONEM BABYLONIS IECHONIAS GE
NUIT SALATHIEL SALATHIEL AUTEM GENU
IT ZOROBABEL ZOROBABEL AUTEM GENU
IT ABIUTH ABIUTH AUTEM GENUIT ELIACHIM
ELIACHIM AUTEM GENUIT AZOR AZOR
AUTEM GENUIT SADOCH SADOCH AUTEM
GENUIT ACHIM ACHIM AUTEM GENUIT
ELIUD ELIUD AUTEM GENUIT ELEAZAR
ELEAZAR AUTEM GENUIT MATTHAN
MATTHAN AUTEM GENUIT IACOB IACOB
AUTEM GENUIT IOSEPH UIRUM MARIAE
DE QUA NATUS EST IHS QUI UOCATUR XPS

OMNES ERGO GENERATIONES AB ABRA
HAM USQUE AD DAUID GENERATIONES
QUATTUORDECIM ET A DAUID USQUE

Evangile de Matthieu W. 61, fol. 11 v° - 12 r°

Bibl. monast.

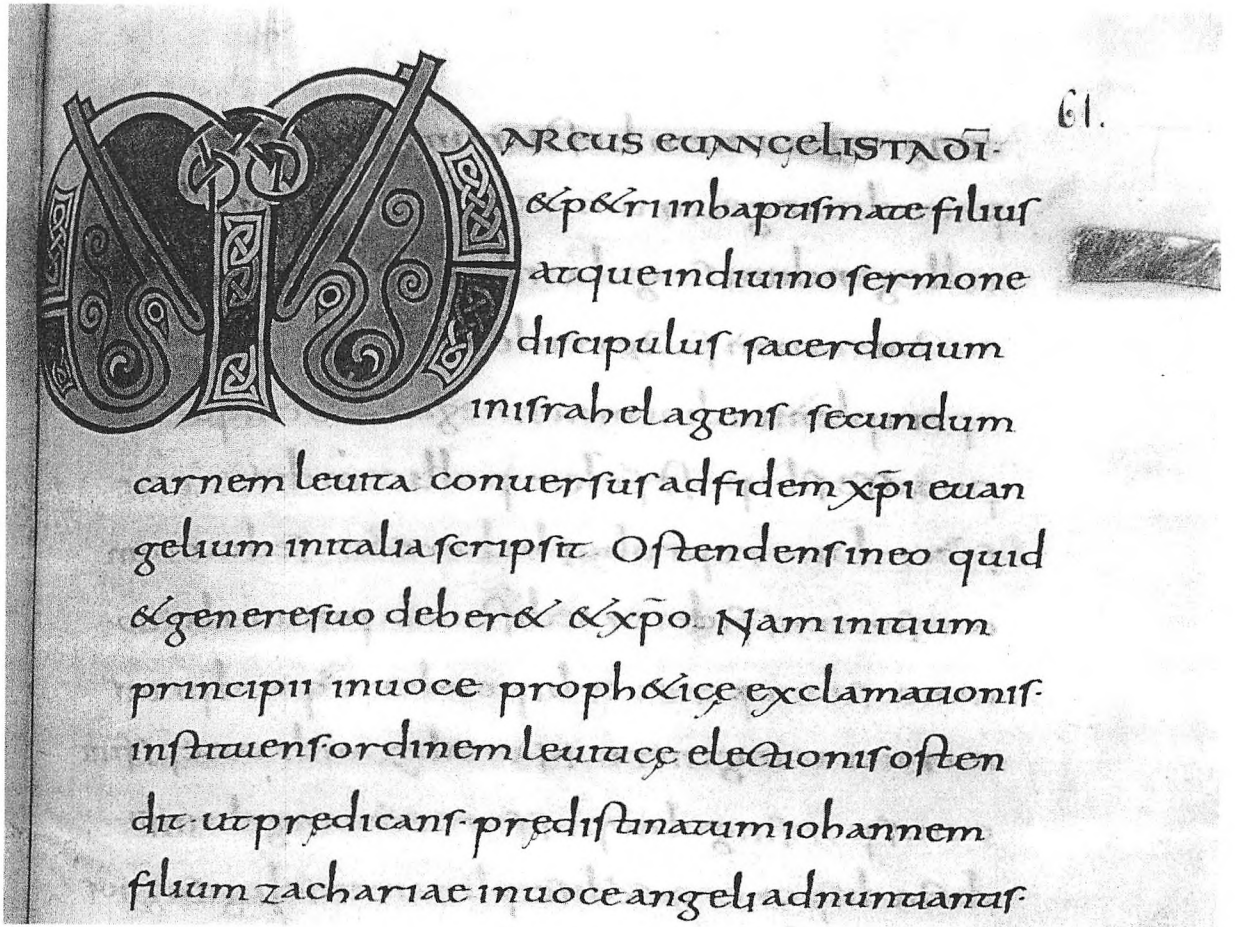

61.

MARCUS EUANGELISTA DI-
cit principium euangelii ihesu xpi filii dei
atque in diuino sermone
discipulus sacerdotum
israhelagens secundum
carnem leuita conuersus ad fidem xpi euan
gelium in italia scripsit Ostendens in eo quid
de genere suo deberet exposuit Nam in ipsum
principii nouae prophetiae exclamationis
instituens ordinem leuiticae electionis osten
dit ut predicans predistinatum iohannem
filium zachariae in uoce angeli adnuntiantis

W. 61, fol. 61 r°

W. 61, fol. 98 r°

Bibl. monast.

PROORDINANTIBUS epīs SECUNDUM MARCUM ep Lij.

Circuibat ihs in circuitu docens usque. & unguebant oleo multos egrotos & sanabantur.

ITEM ALIA SECUNDUM LUCAM ep LXXXVI.

Convocatis ihs xii discipulis suis usq. evangelizare et curare ubiq.

ITEM ALIA SECUNDUM MATHEUM ep LXXVI.

Circuibat ihs omnes civitates. Usque. & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

INATALE MORTUORUM SECUNDUM IOHANNEM ep XCIIII.

Dixit martha ad ihm. Oñe si fuisset hic usq quin hunc mundū uiuisset.

ITEM ALIA SECUNDUM IOHANNEM ep XXXVIII.

Dixit ihs discipulis suis & turbis iudeorum. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat. Usq. sed transit & demorte in uitam.

ITEM ALIA SECUNDUM IOHANNEM ep LVI.

Dixit ihs discipulis suis & turbis iudeorum. Omne quod dat mihi pater ad me ueni & usq. sed resuscitem illum in nouissimo die.

ITEM ALIA SECUNDUM IOHANNEM ep LXV.

Dixit ihs discipulis suis & turbis iudeorum. Ego sum panis uiuus qui de celo descendi usq. & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

EXPLICIT DŌ GRATIAS AMEN

INUIGILIA OMNIUM SCŌRUM SECUNDUM MATH. CAP LXXXVI.

Dixit ihs discipulis suis. Ecce ego mitto uos. Usq. hic saluus erit.

IN NATALE OMNIUM SCŌRUM SECUNDUM LUC. CAP CXLVIII.

Dixit ihs discipulis suis. Cum audieritis proelia & seditiones. Usq. possidebitis animas uestras. FER. VI. S. IOH.

In illo tp. Dixit ihc discipulis suis & turbis iudeor. Si exierit fur aut latro. usq; diluculo hab. cp.

Evangelia p infirmis sctm matheū. cp. LXIIII. Cū uenisset ihs capharnaū. usq; sanatus est puer in illa hora.

In illo tp. Fuit iohannes in deserto baptizans. CAP. III. Usq: filius meus dilectus in te complacui.

ITE SEC IOHANNE CAP XIII

In illo tp. Vidit iohannes ihm. Usq: qua hic est filius dei.

ITE S. MAT. CAP VII.

In illo tp. Venit iohannes baptista. Usq: confitentes peccata sua.

IN OCTAB THEOPH S. MAT CAP XIII

In illo tp. Venit ihc ad ipsa. Usq: in quo mihi complacui.

FER VI. S. MAT. CAP XVIII

In illo tp. Cū audisset ihc quod iohannes traditus esset. Usq: regnum celorum.

IN LXX. DOM

In illo tp. Dixit ihc &. Simile est regnum celorum homini patrifa.

FER IIII. SEC MARCŌ CAP XCIII.

In illo tp. Egressus ihc de Nazareth galileę. Usq: audiendi audiat.

FER VI. SEC LUCA CAP CIIII

In illo tp. Factum est dū complerentur dies. Usq: abierunt in aliam castellū.

DOM IN LX.

In illo tp. Cū turba plurima conueniret.

FER IIII. SEC MAT. CAP CXXIII

In illo tp. Dixit ihc pharisęis. Quis ex uobis habens centū. contra me.

Usq: exurgens suos condempnabunt.

FER VI. SEC LUCA CAP CCII

In illo tp. Interrogatus ihc a pharisęis.

Usq: illuc congregabuntur aquile.

IN SABB SEC LUCA CAP CCLVIII

In illo tp. dixit ihc discip. Attendite uobis ne forte grauentur.

Usq: stare ante filium hominis.

R th. uenest.

Evangéliaire W. 61, fol. 206 v° - 207 r°

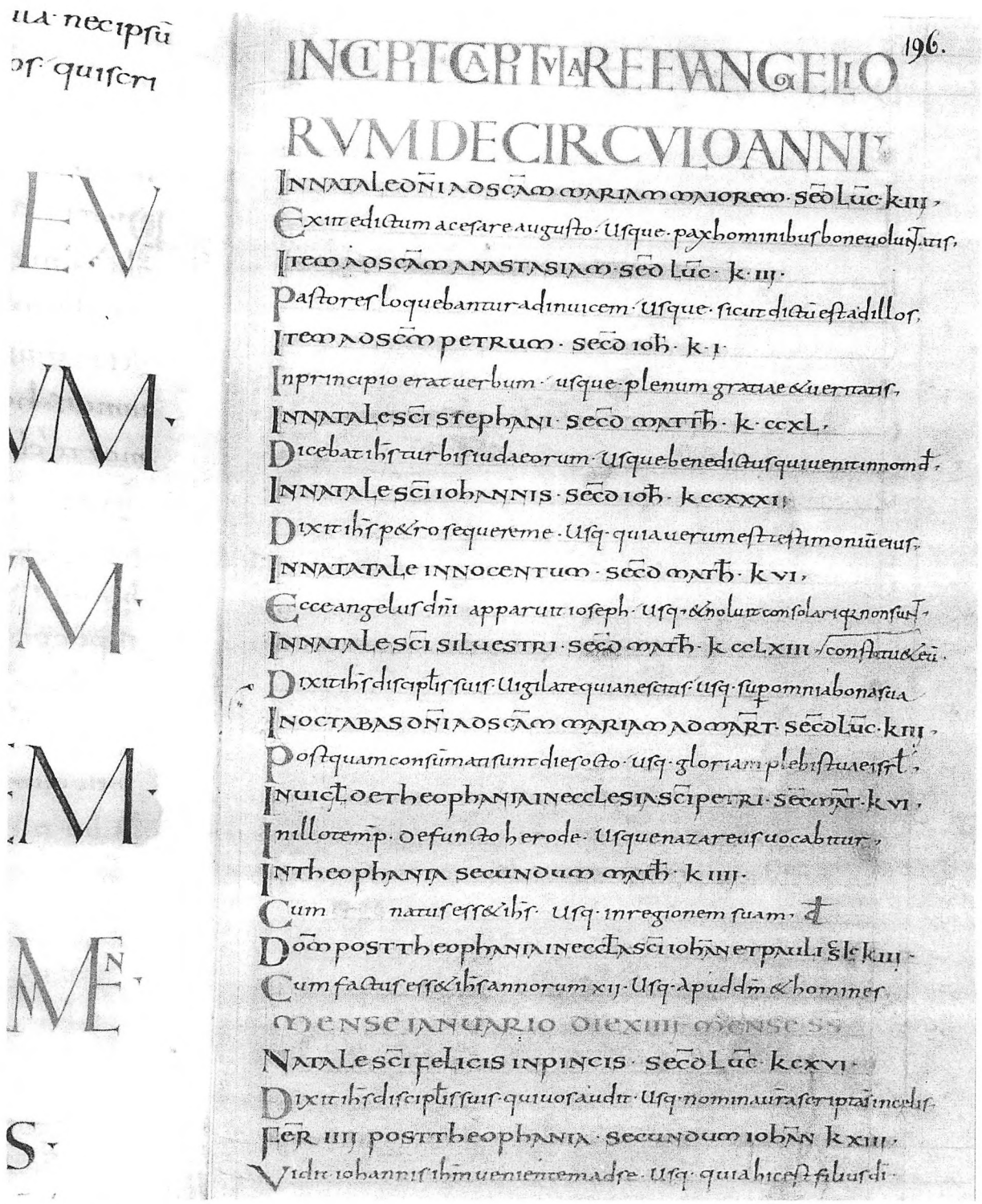

INCIPIT CAPITVLARE EVANGELIORVM DE CIRCVLO ANNI

196.

INNATALE DNI AD SCAM MARIAM MAIOREM SECD LUC K III
EXIIT EDICTUM A CESARE AUGUSTO USQUE PAX HOMINIBUS BONE VOLUNTATIS
ITEM AD SCAM ANASTASIAM SECD LUC K III
PASTORES LOQUEBANTUR AD INVICEM USQUE SICUT DICTUM EST AD ILLOS
ITEM AD SCM PETRUM SECD IOH K I
IN PRINCIPIO ERAT VERBUM USQUE PLENUM GRATIAE & VERITATIS
INNATALE SCI STEPHANI SECD MATTH K CXL
DICEBAT IHS TURBIS IUDAEORUM USQUE BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE
INNATALE SCI IOHANNIS SECD IOH K CCXXXII
DIXIT IHS PETRO SEQUERE ME USQ QUIA VERUM EST TESTIMONIUM EIUS
INNATATALE INNOCENTUM SECD MATH K VI
ECCE ANGELUS DNI APPARUIT IOSEPH USQ & CHOLUIT CONSOLARI QUI NON SUNT
INNATALE SCI SILUESTRI SECD MATH K CCLXIII CONSTITUIT EUM
DIXIT IHS DISCIPULIS SUIS VIGILATE QUIA NESCITIS USQ SUPER OMNIA BONA SUA
IN OCTABAS DNI AD SCAM MARIAM AD MART SECD LUC K III
POSTQUAM CONSUMATI SUNT DIES OCTO USQ GLORIAM PLEBIS TUAE ISRL
IN UIGILIA THEOPHANIAE IN ECCLESIA SCI PETRI SECD MT K VI
IN ILLO TEMP DEFUNCTO HERODE USQUE NAZARETH UOCABITUR
IN THEOPHANIA SECUNDUM MATH K IIII
CUM NATUS ESSET IHS USQ IN REGIONEM SUAM
DOM POST THEOPHANIAM IN ECCLA SCI IOHN ET PAULI SEC LC K III
CUM FACTUS ESSET IHS ANNORUM XII USQ APUD DM & HOMINES
MENSE IANUARIO DIE XIIII MENSES
NATALE SCI FELICIS IN PINCIS SECD LUC K CXVI
DIXIT IHS DISCIPULIS SUIS QUI UOS AUDIT USQ NOMINA UESTRA SCRIPTA SUNT
FER IIII POST THEOPHANIA SECUNDUM IOHN K XIII
UIDIT IOHANNIS IHM UENIENTEM AD SE USQ QUIA HIC EST FILIUS DI

W. 61, fol. 196 r°

B. H. monast.

Bibl. monastique Limbourg
f. 25

& contemnentib; : propter ipsa martyria : psecutiones
patiebant ; Nonenimpse sicut iam cōmendauimus, sed
ꝑpsis potius orabat dicens ; Auferame obꝓbriū & con
temptū · SEDERUNT ERGO PRINCIPES : ETADUERSUME
LOQUEBANTUR ; SERUUS AUTEM TUUS : EXERCEBA
TUR IN IUSTIFICATIONIBUS TUIS : QUODAM MODO
NAM ETTESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA : ET
CONSILIUM MEUM IUSTIFICATIONIS TUAE :
Consiliū : contra consiliū sedentiū principū fuit :
inuentos martyres ꝑdere ; Consiliū patientiū marty
rū fuit : inimicos ꝑditos inuenire ; Reddebant illi mala
ꝓbonis : istibona ꝓmalis ; Quidergo mirū si illi occidendo
defecerunt : istimoriendo uicerunt ; Quid inquāmirū
si martyres seuientib; gentib; temporalem mortem
patientissime ꝓtulerunt : & gentes martyrib; oranib;

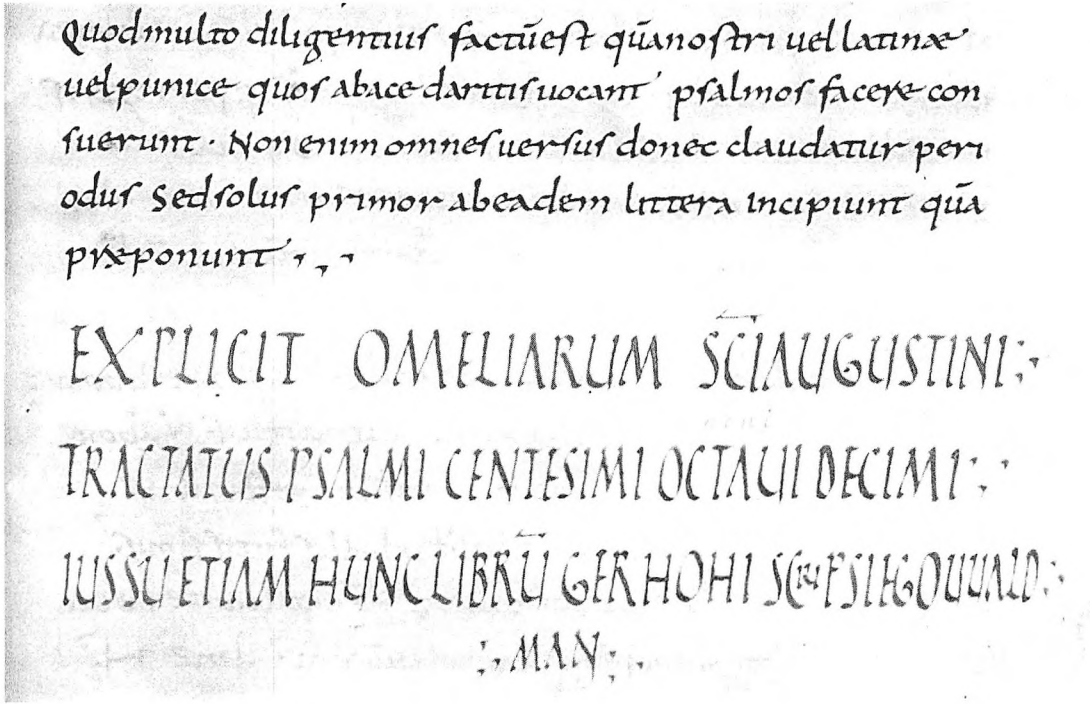

Waldman W. 62, fol. 99 r°

Bibl. monast.

WOLFENBÜTTEL · BIBLIOTHEK

In nomine dñi nostri ihũ xpi. Incipit epistola ad abagarũ regẽ missa: quã dñs propria manu sua dignatus est scribere dicens. Beatus es abagare rex qui me non uidisti: et in me credere uoluisti. Sed propter quod misisti ad me ut uenirẽ ad te. scito quod dũ compleuerĩ tẽpus recipiendi ap̃ patre meo. Oportet enim implere omnia propter quod missus sũ. et sic reuertar ad patrem meum. Deinde mittã tibi unũ de discipulis meis. qui omnem languorẽ. omnẽ q: infirmitatẽ tuã auferat. et tibi curã in omnibus quę uolueris adhibeat. et uitã aeternam ostendat. Interim uero mittã tibi epistolã manu mea scriptã ut ubicũq: ambulaueris. tubicũq: perrexeris. sempr̃ illã portabis et saluus eris: siue in domo tua siue in ciuitatẽ. siue in agro. siue in itinere. et in omni loco. ubicũq: fueris. et ambulaueris. Hemo inimicorũ tuorũ dominabitur. et insidiæ diaboli ne timeas. Et carmina inimicorũ tuorũ destruuntur. Et immundi spũs tẽ expellentur. Et saluus eris. siue a grandine. siue a tonitruis. et ab omni periculo liberaueris. siue in uenti. tẽpestatibus. et in loci obscuris. siue etiã in pluuis. et in bellis fortissimis. Siquis hanc epistolã secũ portauerit dõ adiuuante secure ambulabit. In nomine dñi nr̃i ihũ xpi. Amen.

Guelf. Weim. 62. f. 99v

Abb. 197 b

99v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 62 Weissenb.

BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

In nomine dñi nostri ihesu xpi. Incipit epistola ad abagarū regē missa quā dñs propria manu sua dignatus est scribere dicens. Beatus es abagare rex quimenon uidisti et in me credere uoluisti. Sed propter quod misisti ad me ut uenirē ad te. scito quod dū compleuerī hīc opus recipiendi ad patrem meum. Oportet enim implere omnia propter quod missus sū. et sic reuertī ad patrem meum. Deinde mittā tibi unū de discipulis meis. qui omnem languorē. omnē q: infirmitatē tuā auferat. et ubi cura in omnibus quę uoluerit adhibeat. et uitā aeternam ostendat. Interim uero mittā tibi epistolā manu mea scriptā ut ubicūq: ambulaueris. tubicūq: perrexeris. semper illā portabis et saluus eris. siue in domo tua. siue in ciuitate. siue in agro. siue in itinere. et in omni loco. ubicūq: fueris. et ambulaueris. Hemo inimicorū tuorū dominabitur. et insidiae diaboli ne tuleas. Et carmina animi eorū tuorū destruuntur. Et inmundi spūs de te expellentur. Et saluus eris. siue in grandine. siue in tempestate. et ab omni periculo liberaueris. siue in uentis. siue pestatibus. siue in locis obscuris. siue etiā in plus. siue in bellis fortis eris. Si quis hanc epistolā secū portauerit de inimicis non timebit. Et saluus ambulabit. In nomine dñi nri ihu xpi. Amen. ✝

h. cuius annua deuotione festa celebramus. qs ut in
rcessione eius plebem tuam clementię tuę famulan
n. tua protectem foueas. et ad celestia regna ptucas p.
anctor; martyrum. IN NAT SCOR SERGII & BACHI. ad uesp.
ergii et Bachi festa celebrantes laudes dño canamus pro eor uictoria
ipsor; poenis atq; omnib; eorum. R. Isti sūt sancti qui. In cuius
fruunt nobis exoptata p̄sentis diei gaudia quo gloriosi testis xpi pulsi
uq; patroni nri Sergius et Bachus contemptis mundi delicijs deuo
seruientib; xpm uictoriosa morte sūt secuti quor nos apud te
nē uex eterne precęs cōmendet intercessio quos tibi iuncta fidei
piane cōmendet cōfessio. In uigilia Sancti martyrum xpi quo gloriam de
nus cui magnificentia et uirtus in sanctis suis est mirabilis.
Cum sub maximiano tyranno seua p̄secutionis procella con tra
ecclesias ingrauesceret Sergius et Bachus uelut luminaria in medio
arentes praue resplendebāt. Hi intra palatiū ita nobiles et
onorabiles habebant ut imperatoris amicicia p̄mi estimarentur.
Hi nimirū sub clamide militie terrene militabāt quo celestis e
Maximiano tyranno regnante. cum omni errore gen
detinebatur humanum. Lapidibus nanq; et lignis
secundum suas aduersiones miseri captiua subm
tebant. et sacrilegas eisdem uictimas immolantes. se
met ipsos p̄fano sacrificiorum cultu contaminabant.
Qui autem nolebant immolare. tormentis exponeb
atrocissimis subiecti. seruire demonibus compelle
bantur. Erat nanq; edictum. cum omnia comm
natione p̄uinciis et ciuitatibus inferri oppositum.

(p. 51)

Bitte umwend.

cf. Gudt 21 Helmst., f. 1v

conlidit estus. Li[illegible]

Terrarum orbis universus oceano
undus. Inde dividitur pars Europam. asiam. affricam. origo. ab occasu solis ad
gaditano freto. qua irrumpens oceanus sublabitur in maria interiora diffunditur
hinc inde ora dextra. affrice. latus est europa. inter has asia magnitudine compar
alius duabus terminis amnes tanais. et nilus. seu p. longitudine quas diximus fauces
oceani patent. vel latitudine. Europe ergo ab occidente usque ad septentrionem.
Asia vero a septentrione poriente usq; ad meridiem. Affrica inde a meridie
usque ad occidentem extenditur.

Cadum nunc omne gaudeat lætetur & omnis terra
de cuius nam dns regno venit ad homines de clauso uentre uirginis homo.
Hac sterna die genitus illuxit mundo dns
quo hodierna mihi manu suum sustepit stephanum
Hunc elegerunt omnium sa doctores gentium
Ut esset unus rudib; dux & minister uerbus. plebibus
Iudeos inter perfidos dei ara plenus gratia
Angelica fulsit facies. in ipso prodigia.
Hunc nos rogamus supplices ut quo suis hostibus precamur.
Orauit nobis ueniam implorare dignum. deposcat apud dnm.
Ut in presentis uite euis semper uitamine
Liberemur a bonis. inimicorum fraudibus. Do patris.

Gudf. 66 Weiss., f. 61r

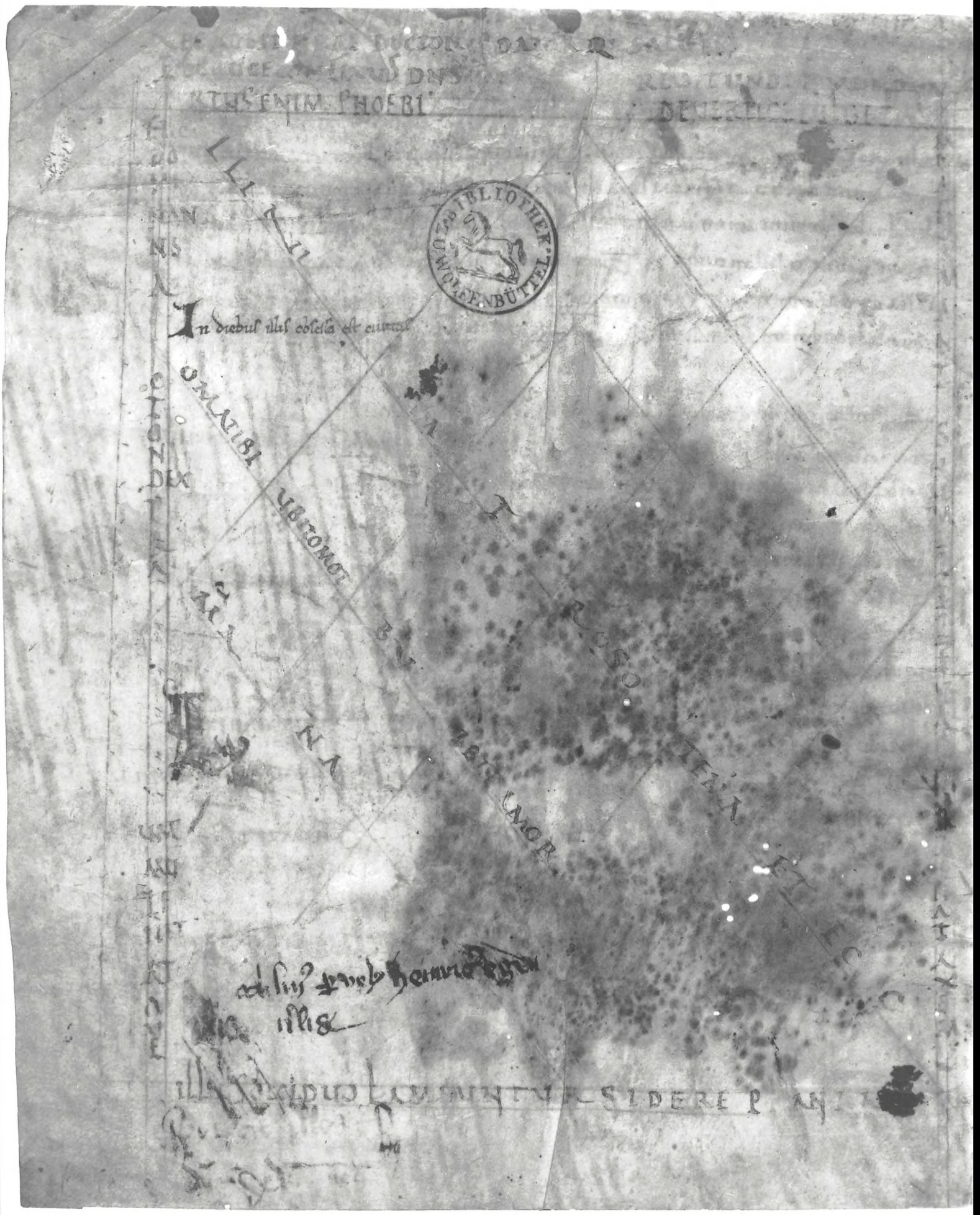

BIBLIOTHEK
WOLFENBÜTTEL

Guelf. 66 Extravag. f. 61v

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

66 Weiss

ipsius iohannis. & seraphionis el
ci. & petri militis. In gallus ci
tate arelatensi. sci cesarii epi
confessoris. mire sanctitatis & pie
tatis uiri. Apud augustudunu
sci syagrii epi & confessoris.
NAT SCI HERMETIS. MAR. V. K SEP
Beat homo qui inuen. A Iustus cor sau
Ds qui beatu hermen martyrem
tuu uirtute constantie inpassio
roborasti. exci nob imitatione
tribue, pamore tuo pspera m
di despicere. & nulla tuus adu
sa formidare. p EOD DIE NAT BI
TISSIMI. DANIHELIS. A Amauit eu dn
Omps semp ds. qui sedatis leoni
cruentis faucib: famulu tuu
danihelem in lcsum conseruare
dignat es. quiq: etia coc. dent

BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

Cod. 69 Weiss. Vorsatz vorn.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel Cod-Guelf. 69 Weissenb.

W. 70, fol. 1 v°

Bibl. monast.

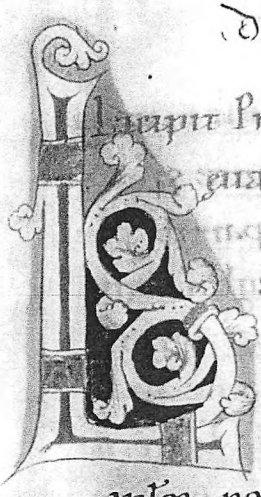

Liber incipit prefatio lucę
euangeliste.
LVCAS
SYRVS
antiocensis.
arte medic?
discipulus
apl̄oz. postea pauli
secutus. usq; ad con
fessionē ei? dn̄o seruiens.
sine crimine. nam
neq; umquā uxorem
habens neq; filios. sep
tuaginta et quatuor
annoz obiit in bithi
nia. plen? spū sco.
Q uū cum iam scripta
essent euangelia p ma
theum quidē in iudea

Bibl. monast.

cod. 70 Livius, fol. 1v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

ons elegisset. qd & legentib;
ac reqrentib; dn̄. et si p singula
expediri anob̄ inde fuerat. sci
ens tam qd̄ operantē agricolā
oporteat de fructib; suis edere.
utilium publicā curiositatē.
ne n̄ tam uolentib; dn̄ videre
m̄ quā fastidientib̄. prodesse.

Iura sacerdotis. lucas tenet
ore iuuenci.

IOHANNES
quidē multi cona
ti sunt ordinare
narratione
que in nob̄ copletę sunt rerū
sicut tradiderunt nob̄ q̄ ab
initio ipsi uiderunt & minis
tri fuerunt sermonis. uisumē
et m assecuto a principio omib̄
oligenter ex ordine t scribere

Abb. 214 b

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
Fo Weissenburg

Guelf. Weißenbg 71, Vorsatzbl. Verso

protomartyris tui · scorumque nichodemi · gama
lielis · atq; abibon · uenerand. s reliquias reue
lasti · da nobis in aeterna laetitia · de eorum
societate gaudere · p · S · XYSTI MART ·
Ds qui conspicis quia ex nulla nostra uir
tute subsistimus · concede propitius · ut
intercessione beati xysti martyris tui atq;
pontificis · contra omnia aduersa muniam². ·
p dnm · SCORU · FELICISSIMI ET AGAPITI ·
Ds qui nos concedis scorum martyrum tuo
rum felicissimi et agapiti natalicia cole
re · da nobis in aeterna laetitia · de eoru inter
cessione gaudere · p S · CYRIACI MART ·
Ds qui nos annua beati cyriaci martyris tui
solempnitate laetificas · concede propiti
us · ut cuius natalicia colimus · uirtute quoq;
passionis imitemur · p IN UIGIL · SCI LAUREN
Adesto dne supplicationibus nris · TII MART ·
et intercessione beati laurentii martyris tui ·
perpetuam nobis misericordiam benignus

&illi sint mecū. Vt uideant claritatē meā. quā d
disti mihi. quia dilexisti me. ante mundi consti
tutionē. Pater iuste. mundus te non cognou
Ego aūt cognoui te. & hi cognouerunt. quia tu
me misisti. Et notū feci eis nomē tuū. & notū fa
Ut dilectio quā dilexisti me in ipsi sit. & ego in
Oblata tibi dñe libamina sacrificiorū. & hum
nrę confessionē respice. ut eadem sci fices cu
offerimus remissionem q̄ peccatoꝝ nrorū tribua
partter q̄ aridita tē sumentium. tuę benedicti
nis ubertate suffenta. p̄. D. N. Pos COMMVNIO
O sapiēdq̄ē est mētia copiosa. efficiat nos tibi uac
mundissima. & spiritalib; dilicijs reficiat infirmi
tatē nrām. ut cor dia nra semp eum esurient & si
tiant. atq̄ uota nrę humilitatis omni tē pore cla

MISSA CONTRA TRIATIONĒ CARNIS HVMA
Vre igne sci spūs renes nros & cor nrm dñe. ut tibi casti
corpore seruiam. & puro corde placeam. p̄. SECRE
Da nobis quesumus dñe uinculapeccatoꝝ nrorū. ut sacrificar
tibi hostiam laudis absoluta libertate possimus. q
tribue quę ante tribuisti. & salua nos p̄ indulgen
tiam. quam dignatus es dare p̄ gratiā. PREFA
Aeterne deus. Salua nos exore leonis. qui ci cum

Guelf. 73 Weißenbg

Gräfl. Verfassung 73

Vorderseite des numerierten Nachlaß

Ginf. 75 Heim., Einbd.makulatur

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

75 Weiss

cf. Grieß. 60 Vein.
+ 75!

page du garde
avt Vienne

rtuertar ad patrē; & Docere filios suos. MATT. VI. SUPRA.

X pſ passus ē p nob uob reliquens exemplū ut sequamini uest
tigia eius qui peccatū non fecit · nec inuentus ē dolus in ore
eius · IN EVGELIO Modicum et non uidebitis me dicit dominus uerum modicum
& uidebitis me quia uado ad patrem Aeuia Aeuia · s qui errauitis; ut
in uia possint redire ut huc ueritatis tue lumen ostendis · da
cunctis qui xpiana pfessione censent · & illa respuere que
huic inimica sunt nomini · & ea que sunt apta sectari · P Am.

A Quid est hoc quod dicit modicum nescimus quid loquitur Aeuia · A Amen amen dico
uobis quia plorabitis & flebitis uos mundus autem gaudebit uos autem contristabimini sed
tristitia uestra uertetur in gaudium Aeuia · Tristicia ura uertetur in gaudium et gau
dium uestrum nemo tollet a uobis Aeuia Aeuia · Iterum autem uidebo uos et gaudebit
cor uestrum Aeuia et gaudium uestrum nemo tollet a uobis Aeuia ·

I acob; di et dni nri ihu xpi seruus · duodecim tribus; que sunt

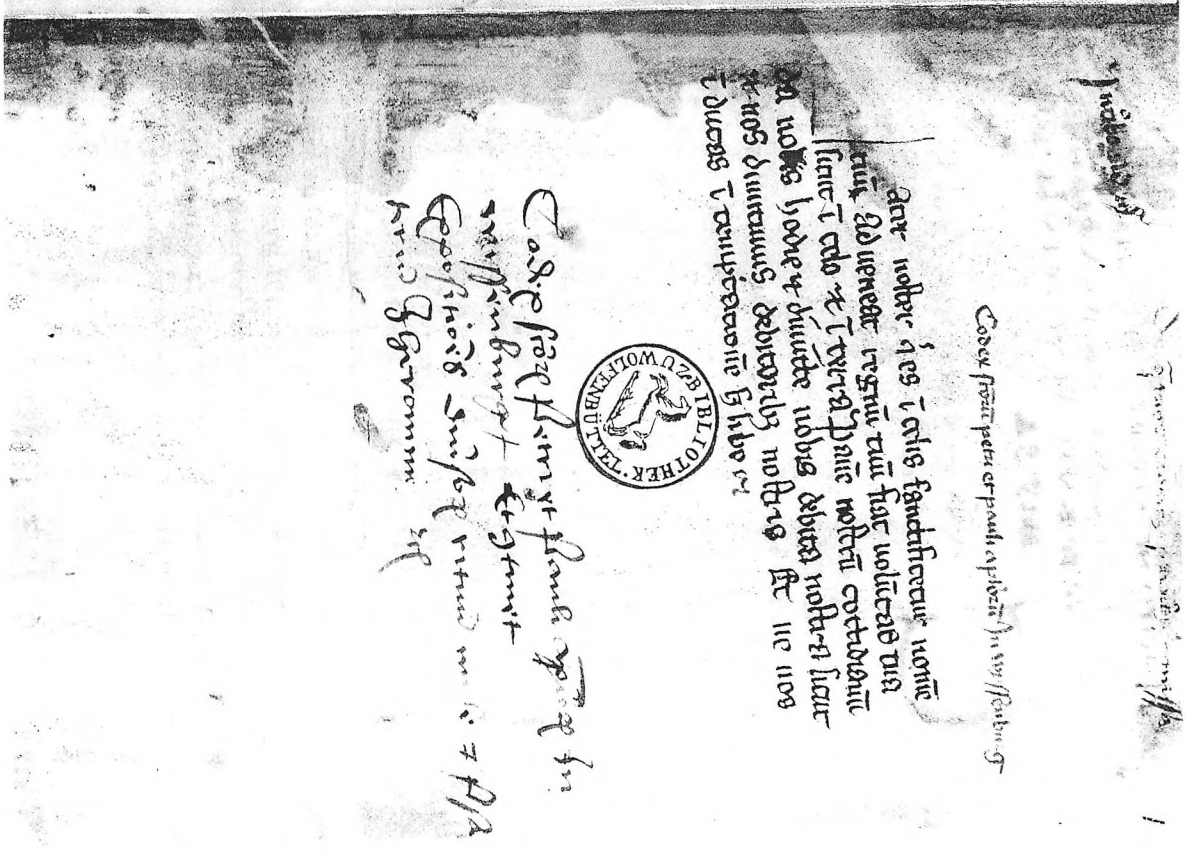

f. 91 r.?

Grieß.
Vein.

Bibl. monast.

INCIPIVNT AE GLOGE DE ORDINE ROMA-
NO ET DE QVATVOR ORATIONIBVS
EPISCOPORVM SIVE POPVLI IN
MISSA.

CAPITVLA SEQVENTIS OPVSCVLI PRE
notamus. ut si forte quis ignarus exti[te]rit de ig
nobilitate huius operis. adgrediens[que] illud
quasi dignum. ac postea reperiens uile Nepenti
tia ductus dicat apud semet ipsum uel apud suos
assistentes. Si cognouissem rusticitatem huius ope
ris. Nullatenus meo laborem oculorum meorum
inpenderem. Videat modo incaptae quae sequantur
usq; in finem & si lectionis causa in aliquam nau
siam incurrerit. non illi qui ordinauit tantum
ingratus existat. sed & sibi qui cognita ignobili
tate magis eam elegit rimare usque ad calcem.

I Illud uero intimandum est quod ea quae celebra
mus in officio missae lectum. euangelium. respi
cientia sunt ad primum aduentum dni usq; ad illud tempus quando pperabat hierusalem passurus

II Introitus uero ad horum, pphetarum respicit.
& merito hos tangimus hic. quo ut augustinus
ait. moyses minister fuit ueteris testamenti.
et prophetae ministri noui testamenti.

III Kyrieleison ad eos propter respicit. qui erga ad
uentum dni erant de quibus erat Zacharias.

Gotha. 75 Weimarb., fol. 1v

Abb. 200 b

DECRETUM SCI GREGR PAPE.

Quam sit necessarium monasteriorū quieti pspicere & de eorum perpetua securitate tractare · ante actum nos officiū qđ in regimine coenobii exhibuim informat · Et ideo quia in plurimis monasteriis multa a presulibus pre iudicia atq; grauamina ptulisse cognoscimus · oportet ut nr̄ae fraternitatis pusio · defutura quiete eorū · salubri disponat ordinatione · quatinus conuersantes in illis · indiserutio gratia ipsius suffragante · mente libera pseuerent · Sed ne exta quę magis emendanda est consuetudine · quisquā monachis quicquā molestię p̄sumat inferre · necesse ē · uthęc quę inferius enumeranda curauimus · ita studio fraternitatis epōrum debeant custodiri · ut ex eis non possit ulterius inferendo inquietudinis occasio reperiri · Interdicimus igitur in nomine dni nr̄i ih̄u xpi · & ex auctoritate beati petri ap̄lorū princip̄is phibemus · cuius uice huic ecclę romanę auctore dō p̄sidem · ut nullus epōrum ultra p̄sumat de rebus · rebus · t cartis monasteriorū · t de cellis · seu ullis quę ad ea pertinent quocūq; modo · qualibet exquisitione minuere · nec dolos t immissiones aliquas facere · sed si qua causa forte inter rā uenientem ad partē suarū ecclarum eueniret · & monasteriorū · & pacifice non potuerint

Qui ad ecclesiam huc pertinent

Qui ecclesiam ad

Greif. 75 Weissenbg. fol. 107v

Guelf. 75 Weissenbg. fol. 109r

mps & misericors ds qui p ihm xpm filium tuum
dnm nrm mundum illuminare dignatus es. exaudi
orationem nram. ut contra fulgura atq; coruscationes.
desup nob tuam misericordiam doneś. & de tribula
tione nos ad lętitiam pducere digneris. omni mise
ratione tua. deuicto semp ecclesiae tuae inimico
pariter cum satellitibus suis. P.

mps semp ds parce metuentibus. ppitiare suppli
cibus. ut post noxios ignes nubium. & uim pcel
larum. immateriam transeat laudis cōminatio
potestatis. P.

ABBATIS SCA VOLVNTAS

TRADIDIT ALTITHRONO ÿ

Opitulare dñe inopibus ⁊ paternū destitutis prebe solatiū. ut qui priuamur humanis. diuinis presidiis. atque omniū electorū tuorū intercessionib; adiuuemur. p.

Os qui iusta postulantiū uota exaudis. qui siqua in nobis bona sunt opera. & ipse insinuas. & insinuata consummas. qs ut cor nrm adexpugnandas dilatet pasiones. sensus quoq; nros adinpugnationū certamina superanda confortes. ut dum digne uicius nris irascimur. intercessione omniū scorum tuorū pietatis tue. ueniam consequamur p.

Ges. 75 Weissenbg. f. 110r

Abb. 200a

Iste est de sublimi hus celorum pre poten ti bus unus quem-
ma nus do mi ni con se cutus est matris in uisceribus cuius nos meritis
ad iuuari supplices de po sci mus. Iste est enim iohannes

Exaudi me dne orantē adte ꝓpeccatis atq; offensionibus meis
nimis: pcor clementissime pater: ut mihi indigno peccata di
mittere digneris: & uitā ēternā tribuere: & ut psalmodiū istud
mihi ꝓficiat ad salutē: amen. Incipit Prologus

Propter hoc breuiatū est hoc psalteriū: ut medeatur abbis
qui sēti sollicitudinē habent: infirmitatib; laborant: aut ope
rib: seu tuneris: occupantur: qui nauigū agunt: qui bellū co
missuri sunt: quos inuidia diaboli exagitat: aliud aliquid
tribulationis molestat. Siue qui uotū uouerunt dō cotidie
ex toto psalteriū psallere & minime possunt: & qui ieiunare
forte & debilitatem habent: & qui festas sollempnitates
custodiunt; Vnusquisq; ergo ex his que dixim.
aut qui uult animā suā salua facere & uitam ēternam
tenere: hoc psalteriū cantet assidue. Explicit Prologus

In xpi nomine Incipit psalterium asco ieronimo
ut dicitur angelo se docente compositum.

Guelf. 75 Weinmbg. f. 110v

modas diabolicae fraudis insidias ipsam custodiat · ne discordiæ zizania tritico pacis & dilectionis pol luat · sed cuncti inuicē se diligentes · tuaq; mandata seruantes permaneant · quo ad æterni iudicis tribu nal innouissimo die sine macula puenire ualeant · p:

ORATIO SCI ISIDORI

Dñe dñe omnipotens iesu xpe filii dei uiui rex regū & dñs dominan tiū iudex uiuorū & mortuorū qui me ad imaginē tuam creare dignatus es occultorū cognitor · uulnerator ūmedicus · miserorū saluator · salus omniū in te credentiū · Confiteor ergo tibi clementissime dñe omnipotens abominationes quas in conspectu tuo cōmisi de quib; miseram scientiam meam puduit & quę tuae benignitatis pauidum · Confiteor tibi ego miserrimus tota corde tota contritione & tota corde tota humilitate maiestatem tuę petrauit me nequiter peccasse · grauiter deliquisse · & super omnes mortales in omnib; uitiis & delictis inquib; homini possibile est peccare me deteriu' peccasse · Scilicet in infirmitate

Guelf. 75 Weissenbg., f. 120r

Hic incipit qualiter quedam orationes et cruces in leigitur agende sint.

Igitur clementissime pater. usq; habeas & benedicas. Hic signat oblatam & calicem tribus uicibus. non tamen sub una cruce. sed separatim singulis singulas faciens cruces. Hec dona. hec munera. hec sca sacrificia illibata. usq; memento dne famulorq; famul. Hic nomina uiuorq; memorentur. si uolueris. sed non dominicadie. nisi ceteris diebus. Et omniu circumastantiu. usq; cosme & damiani. Si fuerit natal scorq; hic dicit. sed & diem natalicii beatorq; illorq. aut beati illi. & omniu scorq; tuorq. usq; p xpm dnm nrm. Hic erigens se sursum oblatam solam benedicit. qua oblatione tu ds in omib; qs benedictam. ascriptam. rata. rationabile. acceptabilemq; facere digneris. Hic ambos signat. id oblatam & calice. ut nobis corpus & sanguis fiat. usq; omipm tibi gras agens. benedixit. fregit. dedit discipulis suis dicens. usq; item t gras agens. benedixit. Hic quatuor uicib; solam oblatam significet. inq; ta uice sup calicem solu crucem faciens. hostiam puram. hostia scam. hostiam immaculatam. panem scm uite eterne. & calicem salutis ppetue. usq; immaculatam hostia. Hic inclinat se ueru iuxta altare ita dicens. Supplices te rogamus ompotens ds. Hic orat apud se quod uoluerit. deinde dicit. Iube hec pferri p manus. usq; in conspectu. Hic se erigit hec uerba dicens. ut quotquot ex hac altaris participatione. usq; p xpm. Hec orationes due dnr. una sup dipticos. altera p lectionem nominu. & hoc cottidianis t imagendis tantum modo diebus. Memento etia dne & eorq nomina qui nos precesserunt cu signo fidei. & dormiunt in somno pacis. Et recitantur nomina. Deinde postq. recitata

Guelf. 75 Weissenb. fol. 120v

et fiet unum ouile et unus pastor aeuia. DOM. II. P' OCT PASCHE Alta alta.

Et angelo pgami ecclē scribe. Hec dicit qui habet rompheam
ex utraq; parte acutā. Scio ubi habitas. ubi sedes ē satanę. et tenes
nom meū et n negasti fidē meā. et in dieb; antiphas testis meus
fidelis qui occisus ē apud uos. ubi satanas habitat. Sed habeo
aduersus te pauca. qđ habes illic tenentes doctrinā balaam.
qui docebat balac mittere scandalū cora filiis isrl. edere et
fornicari. R. Dignus es dne. Ita habes et tu tenentes doctrinā
nicolaitarū. similit pēnitentiam age. Si quominus. ueniā
tibi cito. et pugnabo cū illis in gladio oris mei. Qui habet aurē
audiat. quid spūs dicat ecclīis. Uincenti dabo ei manna ab
scondito. et dabo illi calculū nouū candidū. et in calculo no
men nouū scriptū. qđ nemo scit nisi qui accipit; R. Ego sicut.

Et angło thiatire ecclē scribe. Hec dicit filius dī. qui habet

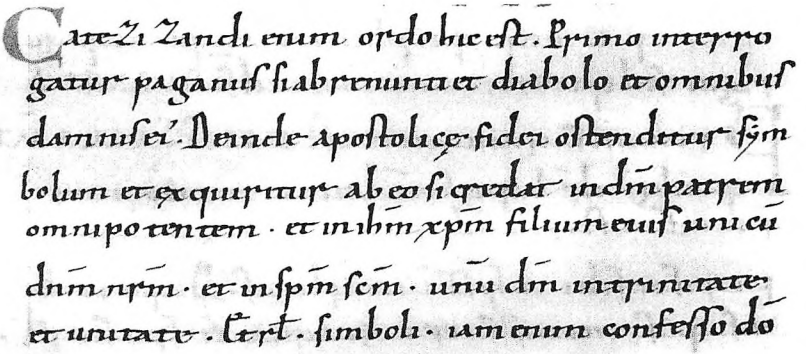
Catechizandi enim ordo hic est. Primo interrogatur paganus si abrenuntiat diabolo et omnibus damnis ei. Deinde apostolicę fidei ostenditur symbolum et exquiritur ab eo si credat in dm patrem omnipotentem. et in ihm xpm filium eius unicum dnm nrm. et in spm scm. unum dm in trinitate et unitate. Cert. simboli. iam enim confesso do

W. 75, fol. 19 v°

Bibl. monast.

p. 27

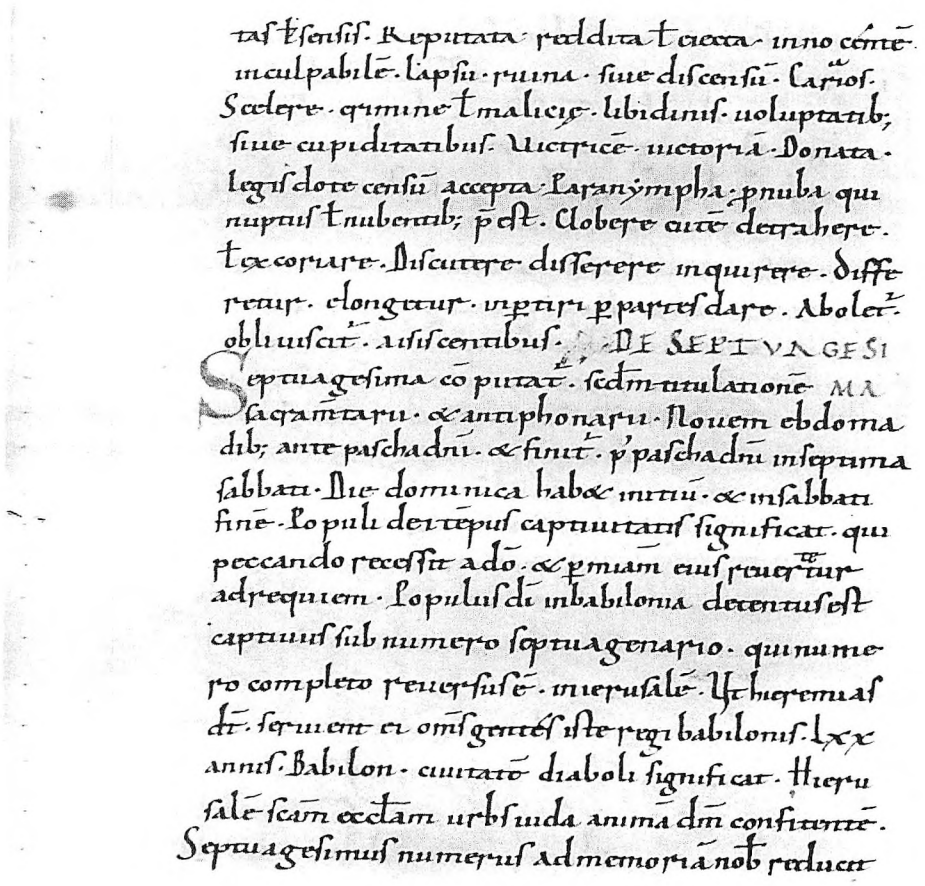

W 75, f. 25v

Amalaire :

né vers 775-780 et mort vers 850 à Metz, Amalaire eut une carrière cahotique ; il fut archevêque de Trèves de 809 à 813 et archevêque de Lyon de 835 à 838, et ces tribulations ont longtemps constitué une gêne pour reconstituer son curriculum vitae. Ce clerc appartint lui aussi à l'école du palais de Charlemagne. Son oeuvre est uniforme, elle se porte entièrement sur la liturgie. Pour aider à la formation des clercs, il rédigea à leur intention un traité sur l'office, qui est un véritable manuel de liturgie.

Le manuscrit W 75, qui date de la deuxième moitié du IXe siècle, contient différents extraits des oeuvres d'Amalaire, en 121 folios du format d'un livre actuel, 18 x 24, sans illustration, mais d'une parfaite écriture minuscule ronde.
Au folio 25 v°, on peut y voir un chapitre qui traite de la Septuagésime. Le titre est donné en lettres majuscules ; le texte fait d'abord des rapprochements avec le nombre 70 ou le chiffre 7 pour caractériser cette date liturgique. Le traité d'Amalaire connut un succès remarquable. Les liens entretenus par Wissembourg avec Metz expliquent aussi l'acquisition précoce d'un exemplaire de ce traité.

Bibl. Mosan.

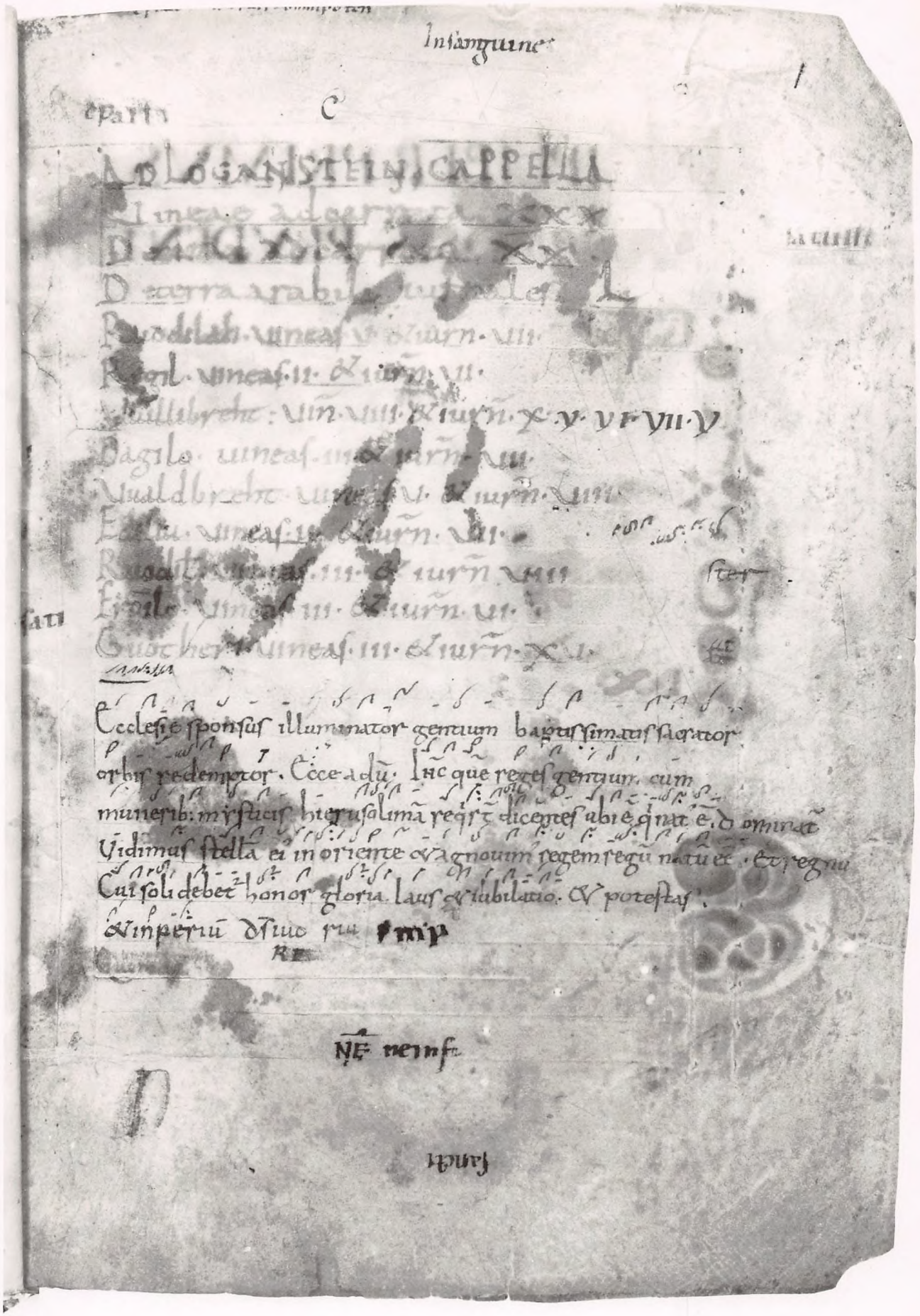

Ecclesie sponsus illuminator gentium baptismatis sacrator
orbis redemptor. Ecce adu. Hec que regnes gentium. cum
muneribus: mystucis hierusalem regis & dicentes ubi est qui natus est dominus
Vidimus stellam eius in oriente & venimus regem regum natum et. Et regnum
Cui soli debet honor gloria. laus & iubilatio. & potestas.
& imperium deus tuo

Gürtler. 77 Weimarer. f. 1r

Abb. 198 b

HAB

f. 1r

Cod. Guelf. 77 Weissenb.

fol. 1r

Dux niger excubias solus cū milite claro fusco
Pervigil ingratus duxit aduscq: diem
A tplacidū tota carpebat nocte soporem
Candidus ingenio predituſ atq: suu

Ercanberti Diaconi Elegiaci nonnulli versus.

Versus ercanbti diaconi.

Obone preparuos cultor nunc colligefructus.
Et tenui dicta. condita cū modulo.
Hic simul ex multis cognoscite rura momenta.
Seminis inculta. fructa feri q̄ uacua.
Nullus enī colui doctus locanra̅ colonus.
Postquam cultore̅. mors inimica tulit.
Sed tandē dn̄s ustrans pietate benigna.
Et uos met nostrū. misq; in auxilium.
Tuq: repelle pius nr̄a incommoda nr̄a loquelis.
Et monitor nobis. sēper adesto pius.
Atq: tuę sophię nostrū cor semine cōple.
Lucidus incelo. messor ut appareas.

Ferdingi Subdiaconi poemata quidam

Versus. ferdingi. subdiaconi.

Versiculi properant nostri rusticore recusi.
Iuuenis preparuo. quos potui modulo.
Sitibi nunc q̄ enim iuuenis uiridisq: iuuentus.
Hinc crescant animo. dulcia dicta tuo.

Guelf. 77 Vetsenb. f. 50v

HAB

Cod. Guelf. 77 Weissenb.

fol. 50v

Celi potens dñs sensum augeat atq: repellat :
Ne infuscent animū · scandala amice tuū ·
Et cantre tuus pater amplum sensibus ire ?
In mare nunc pisces · prendere magnanimos ·
Iā q: potes rate sophie quam scandere pontū ?
(doctrinaq: tua · quāq: potes regere · /
O pater egregie paruum cognoscite sensum ?
Corpore fulgentē · sum quia adhuc iuuenis ·
Versiculos cōptos ut possim ponere certe ?
Accipite et primū · parula dicta mea ·
Nunc precor inuidiā uexare meum musice ?
Sophi aurā scidit · cōporis ingenium ·
Altera obpressū corpus cogitatio plas ?
Quā seruare deus · grāmatice ingenū ·
Si mitis mihi mea · mitis tibi gratia xpi ?
Vale calos heros · hinc tibi q: salus ·

Decidit occidus subita nunc morte suoris
Bromāgod Inulla et quedā ur nomine dictus
Hartuuig · acq: ide primus heresi datus annus ·
Nomen habens stirpis generosū · errore sed ipse
Degener assiduo · satane uagabundus adhesit
Postposuit q: dñi rabida cū mente benignum
Delicius cosmi mandi q: uanus seruire caduci
Mduult · et populū uastauit rite credentē
In xpō · multāq: trahens suadente maligno
Predā · nunc cunctus opibus urtaq: carebit ·

Gudf. 77 Weimarb., f. 51r

Abb. 197a

HAB
Cod. Guelf. 77 Weissenb.
fol. 51r

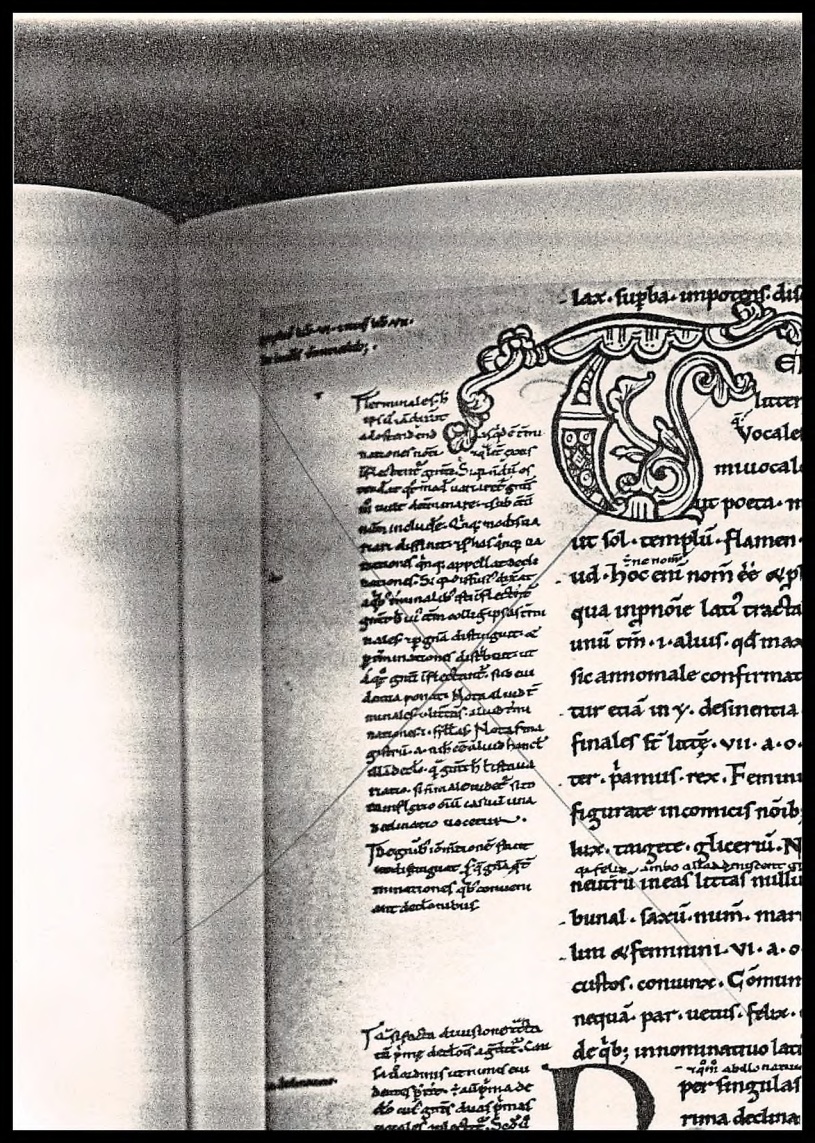

cf. Darmstadt L 13

Hb 4109

+ Inc. III 171